

KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra církevních dějin a literární historie

DIPLOMOVÁ PRÁCE
Bc. Štěpánka Edlová

Kult svatého Jiří ve středověkých Čechách
The Cult of Saint George in Medieval Bohemia

Praha 2023

Vedoucí práce

prof. PhDr. Petr Kubín, Ph.D., Th.D.

„Mezi světci starověku, žádný nezastínil slávu svatého Jiří. Jeho věhlas se rozšířil do všech koutů křesťanského světa; Východ i Západ ho nadšeně oslavoval.“

Hippolyte Delehaye¹

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce profesoru Petru Kubínovi za odborný dohled, cenné rady, trpělivost a vstřícnost, které mi při jejím zpracovávání věnoval.

---

¹ DELEHAYE, Hippolyte. *Les légendes grecques des saints militaires*. Paříž, 1909. str. 45.

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 14. června 2023

Štěpánka Edlová

Bibliografická citace

Kult svatého Jiří ve středověkých Čechách: diplomová práce/Štěpánka Edlová; vedoucí práce prof. PhDr. Petr Kubín, Ph.D., Th.D. Praha. 2023, 121 s.

Abstrakt

Předkládaná diplomová práce se zaměřuje na kult svatého Jiří v rámci kontextu předhusitských Čech. Ze svého palestinského centra Lyddy se svatojiřský kult rozšířil do prostředí celého tehdejšího křesťanského světa v průběhu 6. a 7. století. Poté, co se prostřednictvím řezenské diecéze dostal v 10. století do Čech, začal zaujímat výsadní postavení v lokálních patronátech. Jeho kult se ve 12. století stal jedním z nejvýznamnějších. Cílem této studie je, za pomoci pramenné heuristiky a mezioborové analýzy, zmapovat aspekty šíření a projevů svatojiřské úcty v Čechách doby předhusitské.

Klíčová slova

Svatý Jiří, kult svatých, kult, hagiografie, pražská diecéze, patrocinium, mučedník, vojenští světci, křížové výpravy

Počet znaků (včetně mezer): 230 573

Abstract

Submitted master thesis focuses on the cult of saint George within the context of the pre-Hussite period of Bohemia. During the 6th and 7th century, Saint's cult spread rapidly from its very centre – Palestinian Lydda, to all over Christian world of that time. After reaching Bohemia in the 10th century through the influence of the Regensburg diocese, George began to occupy a privileged position in local patronages. Saint's cult became one of the most important in 12th century. The aim of this study is, with the contribution of source heuristics and interdisciplinary analysis, to map aspects of the spread and manifestations of St. George's veneration in pre-Hussite Bohemia.

Keywords

Saint George, Saint George of Lydda, cult of saints, cult, hagiography, Prague diocese, patronage, martyr, military saints, crusades

Obsah

1. ÚVOD	1
2. PRAMENY.....	2
3. LITERATURA	12
4. ŠÍŘENÍ KULTU SVATÉHO JIŘÍ.....	17
4.1. KULT SV. JIŘÍ V DIOSPOLIS	18
4.2. ŠÍŘENÍ KULTU NA VÝCHOD	23
4.3. ŠÍŘENÍ KULTU NA ZÁPAD	27
4.4. SVATOJIŘSKÉ RELIKVIE	36
5. PŘÍCHOD SVATOJIŘSKÉHO KULTU DO ČECH.....	38
6. PATROCINIA A OLTÁŘE.....	40
6.1. PATROCINIA	40
6.1. OLTÁŘE.....	53
7. RELIKVIE	55
8. KALENDÁRIA A LIDOVÁ ÚCTA.....	61
9. IKONOGRAFIE.....	66
10. ZÁVĚR	70
SEZNAM ZKRATEK	72
PRAMENY A LITERATURA	73
SEZNAM PŘÍLOH.....	88
PŘÍLOHY.....	89
SEZNAM OBRAZOVÝCH PŘÍLOH	102
OBRAZOVÉ PŘÍLOHY	104

1. Úvod

Svatý Jiří může být právoplatně nazýván světce, který má schopnost překračovat kulturní hranice. Zejména komplexní identita jeho osobnosti umožnila transformaci z mučedníka rané církve až do vojenského ochránitele křesťanských armád v křížových výpravách. Brzký svatojiřský kult si velmi záhy našel cestu ze svého blízkovýchodního centra do prostředí středověkého křesťanského světa Východu i Západu. O tom, nakolik byl svatý válečník historickou osobností vzniklo bezpočet odborných úvah a pojednání.² Tento aspekt svatojiřské otázky však v této práci pro jeho komplexnost a problematičnost pomíjíme.

Velmi záhy se povědomí o svatém Jiří dostalo do Čech a úcta k tomuto světci se rodila na pozadí přemyslovského státu, hledajícího své ukotvení v prostředí tehdejší Evropy. Nejvýznamnějším důkazem tohoto tvrzení je bezpochyby bazilika sv. Jiří na Pražském hradě, jejíž existence je uvozena již první polovinou 10. století. V této práci si proto klademe za cíl zmapovat, v co možná největší šíři, aspekty šíření a projevu svatojiřského kultu v rámci českého území v kontextu středověku. Přestože se zdá, i na základě již předložených skutečností, že měl svatý Jiří v českém prostředí své nezastupitelné místo, setkáváme se dosud v odborné literatuře pouze s dílčími studii, které na svatojiřský kult poskytují jen kusé pohledy. Celé téma je v této práci pro svou rozsáhlost rozděleno do dvou základních částí. V první polovině jsme se rozhodli zpracovat pramennou základnu svatojiřské hagiografické literatury, dosavadní stav bádání k tématu, ale také možný vzorec šíření mučedníkovy kultu z jeho centra do celého tehdejšího křesťanského světa. Druhá část práce se zaměřuje bezprostředně na šíření a projevy svatojiřské úcty v Čechách. Pro zasazení našeho tématu do kontextu doby před husitskými válkami jsme se rozhodli záměrně z důvodu užšího časového uchopení a možné kompatibility této historické periody pro zodpovězení našich otázek. Je tedy samozřejmostí, že problematika postavení svatojiřského kultu v českém prostředí nemůže být vyčerpána v plném rozsahu a za uceleného přihlédnutí ke všem aspektům, které ji ovlivňují. Naši studii se chystáme vést historickým bádáním a interdisciplinárním výzkumem, který ovšem není možné vyčerpat v jeho plné šíři. Upozorňujeme proto, že předkládané téma stále čeká na své samostatné uchopení a ucelené zpracování.

---

² Jmenovitě např. nedávná studie: BAGHOS, Mario. *On the Historical Existence of Saint George*. Bathurst: Charles Sturt University, 2019. 8 s.

2. Prameny

Ještě, než přistoupíme k pojednání o pramenech, vyvstává potřeba zdůraznit, že bychom biografické odkazy, které se ke svatému Jiří napřímo vztahují, hledali v bohaté, převážně materiální starověké evidenci,³ jen velmi těžko. Svatojiřská legenda se vyskytuje jen ve formě *passio* (umučení), nikoliv *vita* (života), a proto je v metodice následujících odstavců potřeba rozlišovat mezi původem svatojiřského kultu⁴ a původem svatojiřského *passio* - propracovaného hyperbolického textu, jehož prioritou je zachovat zprávu o soudu a mučednictví sv. Jiří pro potřeby ranné křesťanské komunity. Přestože z tohoto důvodu nelze *passio* používat k rekonstrukci jakéhokoliv historického obrazu světce, stojí za prozkoumání hlavně z důvodu jeho vlivu na svatojiřský kult jako takový.⁵

Nám známá nejranější forma svatojiřského *passio* (BHG 670) se ve formě fragmentů vyskytuje v tzv. Vídeňském rukopise (Rakouská národní knihovna (ÖNB), sign. Theol graec 123). Toto *Passio* objevil na řeckém palimpsestu v roce 1858 německý regionální historik a učitel Detlef Detlefsen, který ho zároveň časově zařadil do počátku 5. století.⁶ S jistotou víme, že byly fragmenty tohoto textu velmi brzo převedeny do dvou latinských znění, z nichž je rukopis 9. století dodnes uchovávan v knihovně Bollandistů v Bruselu. Tato verze (BHL 3363) byla poprvé vytištěna a publikována Wilhelmem Arndtem v roce 1874.⁷ Druhá redakce ze dvou zmíněných latinských znění svatojiřského *passio* (BHL 3367) byla pak vydána Friedrichem Zarnkem v roce 1875.⁸

Z výše zmíněného vyplývá, že byl původní řecký narativ o umučení sv. Jiří ve své celistvosti nenávratně ztracen. I přesto však víme s jistotou, že bylo další *Passio Sancti Georgii*, jehož obsah je téměř identický se zněním fragmentů Vídeňského rukopisu, zcela netradičně zařazeno do tzv. *Decretum Gelasianum* jako apokryf, tedy „vyjmuté“

---

³ Pozn.: Jedná se zejména o rané syrské inskripce. Viz kapitola č. 4.2.

⁴ Viz kapitola č. 4.

⁵ Žánrově se *passio* může biografii skutečně blížit, ale zpravidla pojednává jen o posledních dnech mučedníků. *Bibliotheca Sanctorum* referuje o potřebě odkazovat na biografické svědectví o osobě světce zákonitě mimo jeho *passiones* právě pro účel prokázání jeho skutečné historické existence a pravdivosti informací o jeho životě. Srov. *Bibliotheca Sanctorum*. Roma: Citta Nuova, 1996. (Giorgio). (Dále jen: BS).

⁶ DETLEFSEN, Detlef. Über einen griechischen Palimpsest in der k.k. Hofbibliothek mit Bruchstücken einer Legende vom heiligen Georg. In: *Wiener Sitzungsberichte. Phi.-Hist. Klasse 27*. 1858. str. 383-404.

⁷ SOCII BOLLANDIANI, *Bibliotheca hagiographica latina. Antique et mediae aetatis*. Bruxellis, 1898-1899. č. 3363, str. 502. (Dále jen: BHL); ARNDT, Wilhelm. *Passio Sancti Georgii*. In: *Berichte über die Verhandlungen der k. sachs. Gesellschaft der Wissenschaften zu Leipzig. Phi.-Hist. Klasse*. 1875, str. 43-70.

⁸ ZARNKE, Friedrich. Eine zweite Redaktion der Georgslegende aus dem 9. Jh. In: *Berichte über die Verhandlungen der k. sachs. Gesellschaft der Wissenschaften zu Leipzig. Phi.-Hist. Classe 27*. 1875. str. 265-277.

z biblického kánonu.⁹ Mezi texty, které byly odmítnuty jako nedůvěryhodné pro církevní a liturgické účely, patřily, kromě svatojiřských pašijí, dále také například Skutky svatého Petra, Matějovo evangelium nebo Pašije svatých Cyrica a Julity atd. Otázka původu Gelasiánského dekretu zůstává stále nevyřešena, jelikož existuje mnoho recenzí jeho rukopisu. Zatímco v několika zkrácených verzích je jako promulgátor jmenován papež Damasus (366-384), v rozšířenějších formách recenzí je pak autorství přiděleno na jedné straně papeži Gelasiovi I. (492-496), na straně druhé papeži Hormisdovi (514-523). Za všeobecně přijímaný názor dnes ovšem platí, že byl dekret do své finální formy o pěti kapitolách uveden anonymním autorem, pocházejícím snad z jižní Galie, v rozmezí let 519-533.

I přes problémy spojené s neurčitým původem, nám tento dokument ilustruje církevní dobovou opozici vůči určitému druhu *passiones*. Za nejjednodušší vysvětlení toho, proč bylo *Passio sancti Georgii* dekretem vyjmuta z církevního kánonu platí fakt, že se jedná o dílo s hyperbolickými prvky jako jsou například mučednickova četná usmrcení a následná vzkříšení, jeho nereálná odolnost vůči útrapám atd.¹⁰

Otevřeme-li otázku datace původního textu svatojiřského *passio*, do dnešních dnů zcela právoplatně přežívá teorie o možnosti určení stáří na 4. století. Tu potvrzuje skutečnost, že je ve znění dvou výše zmíněných a téměř identických *passiones* z úst císaře Daciána referováno o křesťanech jako o „Galilejských“. Toto pojmenování by pak mohlo souviset s dobou, nadcházející po vládě císaře Juliána Apostaty (361-363), který je známý pro svou polemiku *Libri tres contra Galileos* („Tři knihy proti Galilejským“). Předchozí tvrzení pak značně posiluje fakt, že tzv. Syrský breviář, který se dochoval v rukopise z roku 411 a je pravděpodobně založen na řeckém originále z roku 362, nezmiňuje svatého Jiří mezi ostatními prvokřesťanskými mučedníky v žádné dataci, natož té, která náleží dni světcových „nebeských narozenin“ (23. dubna).¹¹

---

⁹ MATZKE, John E. Contributions to the History of the Legend of Saint George, with Special Reference to the Sources of the French, German and Anglo-Saxon Metrical Versions. In: *Proceedings of the Modern Language Association* 17. 1902. str. 464-535.

¹⁰ Tak soudí např.: GOOD, Jonathan. *The Cult of Saint George in Medieval England*. Woodbridge: The Boydell Press, 2009. str. 25-26; Vice viz.: BURKITT, F. C. The Decretum Gelasianum. In: *The Journal of Theological Studies*. Vol. os-XIV, 3. Oxford University Press, 1913. str. 469b-471.

¹¹ Tak soudí např.: WOODS, David. The Origins of the cult of Saint George. In: TWOOMEY, D. V. *The Great Persecution: The Proceedings of the Fifth Patristic Conference*. Maynooth, 2003.; Viz. též: DE ROSSI, J.; DUCHESNE, L. *Acta Sanctorum Novembris*. II. Brussels, 1894. (*de s. Georgius*): (Dále jen: AS); Pozn.: Breviář syrské ortodoxní církve byl nejnověji a bez zkrácení přeložen v roce 1998 v nizozemském nakladatelství Losser. Jeho druhou revidovanou edici pak přineslo nakladatelství Gorgias Press v roce 2003: I BARSOUM, Ignatius Aphram (ed.). *The Scattered Pearls*. Gorgias Press, 2003. 571 s.

Vedle již zmíněného řeckého *passio* máme mnoho vypracování latinských, která pocházejí výhradně z doby křížových výprav, kdy kult světce nabýval většího významu. Poskytují nové informace o jeho životě jako je např. *conceptio*, *nativitas*, *vita*, dále *miracula* nebo *martyrium* a tyto tyto základní pilíře pak zpravidla doplňují homiliemi, chvalozpěvy nebo kázáními.¹² Literární texty o sv. Jiří, zachované ve středověkých rukopisech, přirozeně obsahují narativ o mučednictví a smrti. Majorita z nich však tento základní korpus obohacuje o jeden nebo více „zázračných“ příběhů. Některé z nich shrnul J. B. Aufhauser již v roce 1911 ve svém díle *Das Drachenwunder des heiligen Georg in der griechischen und lateinischen Überlieferung*.¹³ Tuto sbírku pak obohatil v edici Teubner (1913) i o další texty, které publikoval pod názvem *Miracula s. Georgii*.¹⁴

Kromě Aufhauserových zpracování však stojí za pozornost i další latinsky psané svatojiřské památky, jako je např. *passio*, obsažené ve dvou pergamenových kodexech Ambrosiánské knihovny (sign. E. 22 Inf. a sign. E. 84 Inf.)¹⁵ nebo také *Acta s. Georgii*, zachycená na řecky psaném papyru, pravděpodobně ze 7. nebo 8. století.¹⁶ Umučení svatého Jiří, které je datováno k roku 916, je také vylíčeno ve vatikánském rukopise (Codex Vaticanus graecus 1606, fol. 272-2881). Na tomto textu se pravděpodobně zakládá *panegyricos*, tedy oslavná řeč na sv. Jiří, od sv. Ondřeje Krétského z 8. století,¹⁷ stejně jako svatojiřský úryvek tzv. Menologia, jehož autorem je Symeon Metafrastes

---

¹² Např.: BHG, č. 669-691, str. 93-96; BHL I, č. 3363-3406, str. 502-507; FROS, Henricus (ed.). BHL novum supplementum. Bruxelles, 1986, č. 3363-3406, str. 143-46 (dále jen BHL suppl.).

¹³ AUFHAUSER, Joannes B. *Das Drachenwunder des heiligen George in der griechischen und lateinischen Überlieferung*. Leipzig: Teubner, 1911. 255 s.

¹⁴ AUFHAUSER, Joannes B. *Miracula s. Georgii*. Leipzig: Teubner, 1913. 178 s.

¹⁵ Shrnující popis těchto pašijí, bohužel s jemnými chybami, je možné nalézt zde: *Catalogus Codicum Hagiographicorum Latinorum Bibliotheca Ambrosiana Mediolanensis*. Typis Polleunis et Ceuterick, 1892. 171 s. Pozn.: Kvalitní pojednání pak učinil: SABA, Agostino. La Passione di San Giorgio martire. In due codici dell'Ambrosiana. In: *Aevum*. 1933. str. 3-22.

¹⁶ Pozn.: Bohužel se mi nepodařilo nalézt dnešní umístění tohoto pramene. Okolnosti jeho nálezu i samotný jeho obsah zpracovává monografie: CASSON, Lionel; HETTICH, Ernest L. *Excavations at Nessana*. Vol II. Princeton University Press, 1950. str. 123-142.

¹⁷ Tento údaj poskytuje pouze Bibliotheca sanctorum, ovšem není z jeho znění jasné, o jakého Ondřeje Krétského se jedná, jelikož jsou v současné hagiografii známí dva. Podle znění BS je pravděpodobné, že se jedná o biskupa, teologa a spisovatele 8. století, jehož nejznámějším dílem je tzv. „Velký kánon“, ale je mu také připisováno autorství značného množství homilií a panegyrických textů o životech svatých. Datum jeho smrti není známo (zvažují se varianty roků 712, 726 nebo 740), avšak víme její pravděpodobné okolnosti, které ale vůbec neprozrazují, že by byl tento biskup snad umučen. BS ale uvádí jako datum smrti rok 767, který je zpravidla spojován s mučedníkem Ondřejem Krétským, který měl být údajně popraven v Konstantinopoli za vlády císaře Konstantina V. (741-775), v rámci bojů o ikony. Je rovněž možné, že si BS spojila obě osobnosti dohromady, každopádně je toto téma stále otevřené a nejednoznačné a zdá se, že se touto problematikou zatím ještě nikdo nezabýval. Viz.: BS, str. 513-514; AS, vol. 10. 1866, str. 71.; RAYMOND, J. *Constantinople Byzantine (2 ed.)*. Paříž: Institute francais d'etudes byzantines, 1950. str. 70.

(vzniká roku 964).¹⁸ Původní řecký text tohoto rukopisu nebyl dosud publikován, ale jeho edici v latinském překladu vyhotovil již v 16. století Luigi Lippomano.¹⁹

Víme, že svatojiřské *passio* se velmi záhy dočkalo také orientálních překladů. Zejména pro liturgické účely vznikala velmi cenná a brzká literární zpracování také v koptštině, arménštině, etiopštině a arabštině. V následujících řádcích si stručně představíme některé z nich.

Historicky jsou velmi cenné egyptské rukopisy. Texty v koptštině, které obsahují zprávy o trýznění, umučení a zázracích svatého Jiří, se dochovaly ve formě pěti rukopisů, z nichž tři byly sepsány v Memfidském dialektu (koptský dialekt egyptského města Memphis a jeho okolí) a dva v dialektu Sahídkém (koptský dialekt, vyskytující se především ve městě Théby a jeho okolí). Memfidský papírový rukopis (A) je dodnes uchovávan v Bodleyově knihovně v Oxfordu a podle Ernesta Budge je možné ho zařadit do druhé poloviny 14. století. Rovněž memfidský papírový rukopis (B) pak náleží do sbírek lorda Crawforda a je řazen do 12. století. Memfidský, tentokrát pergamenový rukopis (C), je pak uložen ve Vatikánské knihovně (sign. Vat.copt. 63) a na reverzu folia č. 172 a) je v posledním řádku uvedeno, že byl sepsán „v roce mučedníků 672“, tedy v přepočtu na náš letopočet v roce 956. Co se týče dvou sahídkých rukopisů, fragment jednoho z nich (D) je opět v majetku Vatikánské knihovny a pravděpodobně patří do 8. nebo 9. století. Druhý (E) pochází ze stejného časového rámce a je součástí tzv. *The Earl of Crawford and Balcarres Collection*, dodnes spravované v rámci tzv. *The British Library Philatelic Collections*. Jediný anglický překlad těchto rukopisů poskytuje výše zmíněný Ernest Budge.²⁰

Budge ale také přeložil několik etiopských, neméně významných textů. Nejstarší etiopská verze „Umučení svatého Jiří“ je ta, která byla nalezena v tzv. Synaxariu²¹ a která může být nazývána „kanonickou“, jelikož ji jakobitská církev Alexandrie nařídila předčítat v etiopských kostelech a laiky byla přijata jako autentická. Etiopské Synaxarium

---

¹⁸ Pozn.: Byzantský spisovatel a úředník, autor desetisvazkového Menologionu – sbírky životů svatých. Ve východní ortodoxní církvi je ctěn jako světec. Řecký text a latinský překlad Symeonova „*Martyrium sancti et magni martyris Georgii*“, lze nalézt v edici: MIGNE, J. P. (ed.). *PCC*. vol 115. 1864. str. 141-161. Viz. též: PAPAIOANNOU, S. *Christian Novels from the Menologion of Symeon Metaphrastes*. Harvard University Press, 2017. 314 s.

¹⁹ LIPPOMANO, Luigi. *Septimus tomus vitarum Sanctorum Patrum*. Venezia, 1558. str. 100-104. Viz. Též: BS, str. 513-514.

²⁰ BUDGE, E. A. W. *The Martyrdom and Miracles of Saint George of Cappadocia*. London: D. Nutt, 1888. str. IX-XL.

²¹ Liturgická kniha, obsahující krátké narativní příspěvky ze života světců nebo soupis svátků a půstů podle kalendáře ortodoxní církve. Pro náš text postačí Budgeův překlad: BUDGE, E. A. W. *Book of the Saints of the Etiopic Church*. Vol. III. Cambridge University Press, 1928. 1333 s.

bylo sestaveno v pozdním 12. nebo brzkém 13. století a sekce, ve které se referuje o osobě svatého Jiří je pravděpodobně pouhým shrnutím, založeným na delším a plnějším narativu.

Zcela ojedinělý příklad pak představuje syrská verze tzv. „Akt sv. Jiří“, jejíž překlad do angličtiny vyhotovil E. W. Brooks. Akta existují ve dvou recenzích, ze kterých je jedna dostupná ve dvou rukopisech, zatímco druhá v několika dalších (Brooks vycházel dohromady z pěti, ale důvod pro to neudává). Pro potřeby této práce si uvedeme ty unikátnější z nich. První z dvou rukopisů recenze 1 (A₁) pochází pravděpodobně z okolí roku 600, ale existuje již jen v podobě frangmentů.²² Nejen jeho provedení, ale i brzké datum a orientální charakter by mohl naznačovat, že se jedná o původní syrskou verzi svatojiřské legendy. Bohužel komparace rukopisu s řeckým *passio* (Krumbacher) tuto tezi bezpečně vyvrací. Uvedme si rovněž pátý rukopis recenze 2 (V), který je dnes uložen ve sbírkách rukopisů Vatikánské knihovny (pod signaturou: Vat.syr.161) a jehož datum vzniku Brooks uvádí na 9. století.²³

Na konec našeho výčtu pozdějších překladů svatojiřského *passio*, ale i *vita* a *miracula*, se přidává i verze arabská. Jediná kompletní arabská verze svatojiřského umučení, sepsaná Pasicratem,²⁴ a skupina zázraků sv. Jiří, sepsaná Theodosiem – arcibiskupem jeruzalémským,²⁵ je součástí koptského, výše zmíněného rukopisu, uchovaného v Bodleyově knihovně (A). Kdy přesně byla arabská verze vyhotovena není známo, ale Budge se domnívá, že to nemůže být o mnoho později, než v 6. století.²⁶

Mezi ranými edicemi svatojiřského *passio* tak, jak se dochovalo v různých jazycích, existují nepochybně nepatrné rozdíly. Klíčové události a jména však zůstávají stejná. V metodice následujících odstavců si proto, z důvodu jeho kontextu, uvedeme shrnutí příběhu brzkého svatojiřského *passio* tak, jak je vyprávěno prostřednictvím Wilhelma Arndta, který uvedl první překlad řeckých fragmentů do latiny. Jako pomocný

---

²² Dodnes by měl být součástí sbírek Britského muzea (Britt. Mus. add. 17205).

²³ BUDGE, E. A. W. *George of Lydda: The Patron Saint of England. Study of the Cultus of St. George in Ethiopia*. London: Luzac and Co, 1930. str. 66; Pozn.: Kopletní Budgeův překlad tohoto „Umučení sv. Jiří“ je možné nalézt v rámci jeho monumentálního překladu Synaxaria: BUDGE, E. A. W. (1928). str. 825-829.

²⁴ LIPOMANNO, Aloysii. *Historia de Vitis sanctorum* (ed.). II. Venecia, 1553. str. 251-253.; SURIUS, L. *De probatis sanctorum vitis* (ed). II. str. 278-281; Pozn.: Pasicrates měl být údajně sluhou sv. Jiří a nevíme o něm zhora nic jak z dobové, tak z pozdější evidence. Jeho dodatek v „Umučení sv. Jiří“ je prezentována jako dílo očitého svědka všech událostí.

²⁵ BUDGE, E. A. W. (1888). str. XI-XII.

²⁶ BUDGE, E. A. W. (1930). str. 63-64.

pramen nám bude sloužit oficiálně nepublikovaný anglický překlad Arndtova vydání od Davida Brysona, revidovaný Rogerem Pearsem.²⁷

Perský král jménem Dacián²⁸ shromáždil 72 nižších králů, kteří měli za úkol přinutit lid k obětování bohům. Za těch časů do města²⁹ přijel tribun³⁰ Jiří z Kappadokie, aby zde dosáhl svého povýšení, ale když se dozvěděl o královském nařízení, spěchal před shromáždění a tento příkaz zde veřejně odsoudil. To Daciána rozlítlo natolik, že nařídil, aby byl Jiří podroben mučení. V ten samý den, kdy k mučení došlo, se v průběhu noci Jiřímu zjevil Pán a slíbil mu, že ho nechá zemřít a znovu vzkřísit celkem natřikrát. Po čtvrté však on sám vystoupí na oblaka a vyzvedne Jiřího do nebes. Mučení pokračovalo následující den a Jiří, přestože zakoušel hrůzná muka, odolával všem nástrahám, která si na něj král připravil. Dacián ho proto podezřívá z čarodějnictví a nařídil, aby byl přiveden čaroděj silnější, než je Jiří sám. Tímto mágem byl Atanáš,³¹ který dokázal přimět býka, aby se rozpůlil vedví a poté ho znovu přivést k životu. Dvakrát se ovšem ukázalo, že Atanáš není schopen Jiřího otrávit pomocí nápoje, na který seslal smrtící kouzlo. Poražený a ohromený Atanáš se, v důsledku těchto událostí, sám obrátil na křesťanství. Dacián ho za to nechal ihned usmrtit.

Druhý den byl Jiří mučen znovu na obřím kole. Jeho tělo bylo tímto způsobem roztrháno na deset kusů a ty byly vhozeny do suché studny za městem. K Jiřího rozdrásanému tělu však sestoupil archanděl Michael a přivedl ho zpět k životu. Jiří se pak vrátil do města, aby ještě jednou předstoupil před Daciána a jeho neuvěřitelné znovuoživení ve městě způsobilo, že velitel vojska³² konvertoval ke křesťanství spolu s celou svou armádou. Jakmile se o tom král dozvěděl, byl generál se všemi svými muži

---

²⁷ Pozn.: Pearse ho zveřejnil jen na svém webu. Překlad nenese žádné ISSN nebo DOI. Viz.: BRYSON, David; PEARSE, Rodger. *The Passio of Saint George*. Nepublikovaný překlad. 2020. Dostupné z: <https://www.roger-pearse.com/weblog/wp-content/uploads/2020/11/St-George-Passio-Original-Apocryphal-Form-2020.pdf>

²⁸ Arndtova edice jméno perského krále na tomto místě úplně vynechává. V Krumbacherově verzi se již vyskytuje. Žádný římský císař jménem „*Datianus*“ neexistoval a pozdější recenze legendy mění jméno perského krále za „*Diokleciána*“. Použití fiktivního královského jména v nejranější formě *passio* je pravděpodobně jedním z indikátorů fiktivnosti celého narativu.

²⁹ Místo není blíže specifikováno.

³⁰ V Arndtově verzi se zde setkáváme s výrazem „*comes*“ (str. 49), Roger Pearse uvádí jako možný překlad do angličtiny slovo „*officer*“ (str. 3).

³¹ Pravděpodobně není náhodou, že je v příběhu použito jméno nejvýznamnějšího představitele protiriánské strany, účastníka prvního koncilu v Nikáji (325) a následného biskupa Alexandrie. Dosazení jeho jména do příběhového charakteru čaroděje je jednoznačným vyjádřením úmyslné nadávky a na základě tohoto závěru je možné tvrdit, že autor celého textu byl stoupencem ariánského vyznání.

³² V Arndtově překladu: „*Magister militum*“ (str. 54). V dalších zdrojích je rovnou uváděno generálovo jméno – Anatolius.

odveden do pouště a na tomto nehostinném místě popraven. Jiří byl podroben mučení znovu, ale Pán se mu zjevil znovu tu noc poté, aby ho ještě jednou povzbudil. Následující den vyzval Jiřího jeden ze shromážděných králů Magnetius, aby dal život dřevěnému nábytku, což se světcům opravdu podařilo. I přesto byl znovu zabit a jeho ostatky byly uvařeny a pohřbeny na skrytém místě. Archanděl Michael však Jiřího znovu vzkřísil a když se svatý muž k soudu znovu vrátil, přišla k němu v paláci jakási žena a padla mu k nohám. Prosila Jiřího, aby oživil již mrtvého vola – její jediný majetek. Jiří dal ženě prsten, kterým měla vola znovu přivést k životu, a tak se také stalo. Jeden z nižších králů pak Jiřího vyzval, aby vzkřísil mrtvé na hřbitově. Jiří tak učinil, pokřtil je a propustil, aby pokojně odešli. Dacián poté poslal Jiřího na lóže s chudou vdovou z města. Když odešla, aby pro něj našla nějaké jídlo, sednul si světec naproti dřevěnému trámu v jejím domě, který začal okamžitě kořenit a růst ve statný strom. V tu chvíli se Jiřímu zjevil archanděl Michael, který světcům přinesl jídlo. Když se vdova vrátila z města, Jiří se jal uzdravovat jejího slepého, hluchého a chromého syna. Bohužel, v tu dobu zrovna městem procházel král Dacián a když viděl nově vzrostlý strom, začal znovu zuřit. Nechal Jiřího opět mučit a jeho ostatky nechal postavit na vrcholek hory – ptákům jako potravu. V tu chvíli Pán sestoupil na zem a přivedl Jiřího opět k životu. Jiří pak běžel za vojáky, kteří ho zanechali na kopci, aby se k nim přidal na cestě zpátky k soudu. Když viděli Jiřího znovu naživu a bez újmy, obrátili se tito vojáci na křesťanství a byli ihned poté, co se k němu před králem doznamenali, krutě usmrceni.

Jiří se po svém opětovném návratu jal předstírat, že je připraven obětovat bohům. Na základě této skutečnosti Dacián přikázal, aby Jiří sdílel lóže s jeho ženou Alexandrou. Jiří ale strávil celou noc tím, že Alexandru obracel ke křesťanství a následující ráno vyrazil spolu s Daciánem do Apollónova chrámu, aby zde nabídl svou oběť bohům. Lid z celého města se shromáždil, aby měl možnost vidět tuto událost. Jiří vstoupil do chrámu a hádal se s démonem, který obsadil Apollónovu sochu, démona uvrhl do pekla a sochu strhl. Daciána to rozlítilo a když se jeho žena začala Jiřího ve jménu křesťanství zastávat, nechal ji mučit, dokud nezemřela. Na Magnetiovo doporučení nechal král Jiřího znovu popravit. Na místě své smrti se Jiří modlil k Pánu, aby na zem poslal nebeský oheň, který by Daciána a další krále pozřel, a tak se také hned stalo. Modlil se k Pánu, aby udělil laskavost těm, kteří o ni poprosí v jeho jménu, načež se Pán Jiřímu zjevil v oblacích a vyhověl všem jeho žádostem. V tu chvíli Jiří řekl svým vrahům: „Pojďte a dokončete, co vám bylo přikázáno“. Klečící služebník byl pokojně sťat a z jeho těla začalo vytékat mléko spolu s vodou.

Po jeho smrti nastalo velké zemětřesení, zem zmítaly hromy, blesky, déšť a krupobití.

Arndtův latinský překlad první redakce svatojiřského *passio*, obsahuje na samém konci oddíl, kde se představuje Pasicrates, sluha Jiřího. Je nezpochybnitelné, že hlavní sdělení tohoto konečného odstavce spočívá v intenci přesvědčit čtenáře o tom, že byl tak řečený Pasicrates opravdovým svědkem mučení a smrti sv. Jiří. Uvádí zde také, že: „...svatý Jiří dovršil své mučednictví dne 23. dubna, v pátek, v dobré zpovědi“³³ a rovněž počet těch, kteří „...byli korunováni ve jménu Otce, Syna i Ducha svatého“³⁴ - celkem 300 900 křesťanů.³⁵

Z literárního hlediska tedy nelze přehlédnout, že se v případě raného svatojiřského příběhu jedná o typické *passio*, obsahující pro tento žánr charakteristické a neměnné prvky. Pasionální vyprávění bývají velmi často stylizovaná jako výpovědi očitých svědků či přátel protagonistů a stejný prvek vidíme i zde v návaznosti na Pasicratovu roli. Přestože to z našeho shrnutí není patrné, i v *Passio s. Georgii*, stejně jako u dalších raně-křesťanských pašijí, vidíme dialogické části s otázkami soudce (v našem případě krále Daciána) a odpověďmi obžalovaných (Jiří). Zejména v přímé řeči mučedníka rozpoznáváme bezprostřední citace z Písma (jmenovitě Jiří například zpívá žalm 69:2, když je druhý den po svém mučení předvolán před krále atd.).³⁶ O hyperbolických prvcích ve vyprávění asi není potřeba hovořit. I v našem případě je příběh obohacen o líčení hrůzných mučících nástrojů, které umocňuje úroveň zázračnosti světceva přežití atd. Prvek mléka a vody, vytékajících z útrobu mučedníkovy mrtvého těla, který je možné nalézt v mnoha dalších raných hagiografiích, má pak pravděpodobně původ v koptském textu 4. století.³⁷ Nejnovější názory tvrdí, že jde o hagiografický motiv, symbolicky spojující fenomén mučednictví s mateřstvím. Líčení tohoto zázraku je viditelným znamením mateřského povolání, které prokázali ti, kdo zasvětili svůj život Kristu a podstoupili smrt za víru.³⁸

---

³³ „VIII kal. Madias, sexta feria, in bona confessione“ – Arndt, str. 70.

³⁴ Korunou mučednictví.

³⁵ „...haec est numerus eorum, XXX milia DCCCC coronatis...“ – Arndt, str. 70.

³⁶ KITZLER, Petr. *Athletae Christi. Raně křesťanská hagiografie mezi nápodobou a adaptací*. Praha: Filosofia, 2012. str. 21-27.

³⁷ BARRY, Phillips. The Martyr's Milk (Miraculum: Lac pro sanguine). In: *The Open Court*. 1914. str. 560-573.

³⁸ BOICU, Dragos. “γάλα ἀντὶ αἵματος”- An Unwonted Hagiographic Topos. *Religions* [Online]. Sibiu, 2022. Dostupné z: <https://doi.org/10.3390/rel13070613>

Jádro této práce je nepochybně tvořeno snahou zmapovat příchod, šíření a projevy kultu sv. Jiří ve středověkých Čechách. Abychom dospěli k uspokojivým závěrům, nelze metodologicky uplatňovat jen heuristiku písemných pramenů, ale je třeba zahrnovat do našich postupů i dosavadní výsledky archeologie, statistiku historických dat, literárně-vědní nebo stavebně-historický průzkum a rovněž jemně přihlížet k ikonografii (která je u nás bohužel, v případě sv. Jiří, velmi sporá). Z tohoto důvodu je obsah druhé části práce rozdělen na několik tematických celků, kterým je potřeba věnovat se odděleně.

Základem druhé části této diplomové práce je vhléd do problematiky příchodu kultu sv. Jiří na české území, přičemž z našeho diskurzu nevynecháváme ani dílčí pohled na území historické Moravy. Vzhledem ke komplexnosti celého tématu je tedy potřeba rozdělovat předmět našeho výzkumu na dílčí celky, kterým budeme věnovat samostatnou pozornost. Majoritní oddíl nepochybně tvoří patrocina kostelů, k jejichž výzkumu využíváme zejména ediční pramenné rešerše. Evidence svatojiřského kultu na našem území je zcela unikátně velmi brzká, a proto se v počátku našeho bádání zaměřujeme na soustavu svatojiřských patrocinií kostelů, situovaných na hradištních aglomeracích. Protože tato patrocina tvoří pravděpodobně nejstarší vrstvu zasvěcení vůbec, je k tomuto tématu potřeba využívat zejména dosavadních výsledků archeologie. Farní správa se u nás ustanovila až v 13. století a k dokonalosti její evidence přispěla až arcibiskupská kancelář.³⁹ V jejím případě pak budeme nahlížet výhradně do tzv. *Knih konfirmačních*, prostřednictvím kterých je možné vysledovat příslušnost kléru k určitému beneficiu (dochované z let 1354-1436), nebo *Knih erekčních*, vedených od roku 1358 pro evidenci majetkového zajištění kostelů, oltářů a kaplí.⁴⁰ Kromě těchto dvou pramenů pracujeme také, v rámci tématu církevní správy, se soupisem papežských desátků, který do roku 1352 zmiňuje všechny kostely v Čechách, a zároveň s tzv. *Soudními akty konzistoře pražské*, dochovanými v rozpětí let 1373-1408 a 1420-1424.⁴¹ Nesmíme opomenout ani edici *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae*, která zpracovává listinný materiál do roku 1283,⁴² stejně jako edici *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae* (dovedenou až do doby Karla IV.) a na ni plynně navazující

---

³⁹ Srov. ZILYNSKÁ, B., SYNOVCOVÁ BOROVIČKOVÁ, J. Církevní topografie středověkých Čech Projekt databázového zpracování: aktuální stav. In: *Studia historica Brunensia*, 2021. str. 228.

⁴⁰ BOROVIČKOVÁ, J., KLEMENT, K. (ed.). *Libri erectionum archidiecesis Pragensis saeculo XIV. et XV.* Praeae, 1875-1889.; PODLAHA, Antonín. *I-VI.* Praeae, 1875-1927; TINGL, František Antonín; EMLER, Josef. (ed.). *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidiecesim I-X.* Praeae, 1865-1889.

⁴¹ TOMEK, Václav Vladivoj (ed.). *Registra decimarum papalium.* Praha, 1873.; TADRA, Ferdinand (ed.). *Soudní akta konzistoře pražské z let 1373-1424. I-VII.* Praha, 1893-1901.

⁴² FRIDRICH, Gustav (ed.). *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae. I-V,* Praha 1904 sq.

*Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV.*⁴³ Velmi cenná jsou pro nás i svědectví dobových kronikářů. Jmenovitě tedy využíváme pro starší období *Kosmovu Kroniku* a jeho pokračovatele.⁴⁴ Pro období pozdního středověku pak také např. *Kroniku Českou* od Přibíka Pulkavy z Radenína, stejně jako (ovšem obezřetněji) pozdější *Kroniku Hájkovu*.⁴⁵ K rekonstrukci obrazu svatojiřského kultu v Čechách pozdního středověku výrazně dopomohly i Hankovy a Paterovy nálezy staročeských zlomků legend o sv. Jiří (konec 13. století), stejně jako u nás jediné dochované *Passio Sancti Georgii martiris* v latině, obsažené v rukopisu *Vitae Sanctorum* z první poloviny 13. století.⁴⁶

---

⁴³ ERBEN, Karel Jaromír a násl. (ed.). *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae I–VII*. Praeae, 1855 sq.; JENŠOVSKÁ, Věra a násl. (ed.). *Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV. I–IV*. Prague, 1967–1989.

⁴⁴ BRETZBOLZ, Bertold (ed.). *Cosmae Pragensis Chronica Boemorum*. In: MGH SRG ns 2. Berlin, 1923.; MNICH SÁZAVSKÝ. *Kronika mnicha sázavského*. In: *FRB II*, s. 237–269.; KANOVNÍK VYŠEHRADSKÝ. In: *FRB II*, str. 201–237.

⁴⁵ *Kronika Pulkavova*. In: *FRB V*, str. 2–326.; FLAJŠHANS, Václav (ed.), *Kronika česká III*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1929. str. 377.

⁴⁶ Národní knihovna ČR, sign. XVII.J.17/11; NK ČR, sign. VI. E. 1. fol. 164r–171v; viz. též: PATERA, Adolf. Zbytky staročeských legend o sv. Jiří ze XIV století. In: *Časopis Musea království Českého*. Praha: Matice česká, 1881.; PATERA, Adolf. O umučení sv. Jiří. Staročeská rýmovaná legenda ze XIV. století. *Časopis Musea království Českého*. Praha: Matice česká, 1887.; *Abhandlungen der königlichen böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften*. Praha, 1859. 5 folge. s. 65.; PETR, Stanislav. *Soupis rukopisů knihovny při farním kostele sv. Jakuba v Brně*. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2007. 688 s; Srov. *Ukázky staročeských textů rukopisných*. Praha: Nákladem Jednoty českých filologů, 1878. 34–35 s.

3. Literatura

Přestože byl svatý Jiří v průběhu času předmětem mnoha odborných, a především dílčích pojednání, zdá se, že nějaké ucelené shrnutí toho, co o něm bylo napsáno, v dosavadní vědě neexistuje. Problém v možném podání kompetentního seznamu spočívá jednak v komplexnosti kultu našeho světce jako takového, ale i v enormním množství populární literatury, která byla dosud v souvislosti se svatojiřskou otázkou publikována.⁴⁷ Následující řádky jsou proto vedeny snahou přinést alespoň základní a stručné schéma těch nejdůležitějších studií, které byly na tematiku svatého Jiří sepsány.

Svou dílčí teorii o původu osobnosti našeho světce přinesl do odborných kruhů již v druhé polovině 18. století anglický historik Edward Gibbon (1737-1794). Ve svém šestisvazkovém díle *The History of the Decline and Fall of the Roman Empire* (publikováno od roku 1776 do roku 1789) se snažil jednoznačně uchopit skutečnou historickou povahu svatého Jiří z Lyddy, kterého identifikoval jako biskupa Alexandrie, Ariána a pozdějšího světce stejného jména, o němž je velmi často a nesprávně referováno také jako o sv. Jiří Kappadockém (v úřadu biskupa byl cca od roku 356 do doby svého umučení asi v roce 358). Gibbonova teorie byla však založena primárně na základě komparace svatojiřského *passio* a historického života alexandrijského biskupa Jiřího, sepsaného Amiánem Marcellinem.⁴⁸ Podle jeho tvrzení totiž: „...*tento cizinec...přijal masku mučedníka, světce a křesťanského hrdiny.*“⁴⁹ Pravdou je, že oba dva narativy mají mnoho podobných prvků, které zahrnují zejména osoby a lokace. Například jméno „čaroděje“, se kterým sv. Jiří v příběhu svého umučení bojoval, kterého porazil a obrátil ke křesťanství, je identické jménu dalšího alexandrijského biskupa, církevního učitele Atanáše (narozen cca 295, zemřel cca 373),⁵⁰ ortodoxního a teologického rivala biskupa Jiřího. Rovněž jméno královny Alexandry může být snad alegorií města Alexandrie, o jehož primát se oba biskupové přeli. I přes zprvu logické odůvodnění této teorie je však nutné dodat, že původní svatojiřské *passio* obsahuje také mnoho jmen a dalších prvků, které podobnosti v historickém životě biskupa Jiřího bohužel nenabývají. Navíc,

---

⁴⁷ Jmenovitě např.: MORGAN, Giles. *St. George: Knight, Martyr, Patron Saint and Dragonslayer*. Pocket Essentials, 2006. str. 144.

⁴⁸ Ammianus Marcellinus (ed.). *The Roman History*. London: Bell and Sons, 1911. kap. XXII.

⁴⁹ GIBBON, Edward. *The History of the Decline and Fall of the Roman Empire*. Londýn: John Murray, 1887. str. 178.

⁵⁰ Z logiky věci neuvádíme Atanášův pobyt v úřadu alexandrijského biskupa, jelikož byl několikrát pro své názory poslán do vyhnanství.

přirozený vývoj výzkumu svatojiřské otázky přinesl uspokojivé překlady východních i západních verzí příběhu našeho světce, které prokazují, že byl Gibbonův předpoklad nesprávný a že ve své formulaci plně zaměnil osobnost sv. Jiřího z Laodiceje/Epiphanie⁵¹ (kterého nazývá nesprávně Jiřím z Kappadokie) se sv. Jiřím lyddským (George of Lydda).⁵²

Překvapující je, že můžeme poměrně podobné závěry vidět také v odborných textech nedávných prací. Na Gibbonovu teorii reagoval například profesor středověké historie na univerzitě v irském Corku, David Woods. Ve svém pojednání z roku 2003 vyvozuje, na základě doložitelných historických faktů, že se identita alexandrijského biskupa Jiřího začala pomalu vytrácet v průběhu událostí tzv. „oživování“ ortodoxní církve za vlády císaře Theodosia I. (379-395), což došlo tedy až do bodu, kdy se přirozená vzpomínka na tento kult úplně vytratila a byla posléze nahrazena identitou novou – identitou vojenského světce. Přirozeně tomu podle Woodse nepřidal ani úpadek Arianismu na konci 5. století.⁵³

Jak lze předpokládat, moderní věda v našem tématu opravdu začíná především u Bollandistů. Vynikající popis našeho světce v *Acta Sanctorum* od Daniela Papebrocha za přispění Bollandy a Henschena, inspiroval práci jejich následovníků.⁵⁴ Zcela samostatnou studii věnoval svatému Jiří belgický jezuita a hagiograf Hippolyte Delehaye. Ve své knize *Les légendes grecques des saint militaires*, podal vůbec první moderní a kritický popis svatojiřského kultu.⁵⁵

V dalších dílčích teoretických studiích, týkajících se především svatojiřské pramenné základny, využíváme jako doplňkovou literaturu práce Johna Ernsta Matzkeho. Jmenovitě se, v otázce vývoje svatojiřského narativu, jedná hlavně o monografii *Contribution to the History of the Legend of Saint George, with Special Reference to the Sources of the French, German and Anglo-Saxon Metrical Version*, nebo Matzkeho příspěvek v periodiku *the Modern Language Association of America* s názvem: *The Legend of Saint George; Its Development into a Roman d'Aventure*.⁵⁶

---

⁵¹ Pokud je na něj odkazováno správně, známe ho z odborné literatury pod oběma způsoby. Podle jeho historického života, sepsaného Amiánem, se narodil v Epiphanii Cilicii (Ammianus. XI, č. 4), a posléze byl dosazen do biskupského úřadu v Laodiceji.

⁵² BUDGE, Ernest (1930). str. x.

⁵³ WOODS, David (2003). str. 157, 158.

⁵⁴ *AA SS*, Aprilis III. Antwerp, 1675. str. 100–163.

⁵⁵ DELEHAYE, Hippolyte (1909). str. 45-76.

⁵⁶ MATZKE, John E. (1902); MATZKE, John E. *The Legend of Saint George: Its Development into a Roman d'Aventure*. In: *PMLA*, 1904. Vol 19. č. 2. str. 449-478.

Nesmíme opomenout ani současné práce, které zaměřují svou pozornost na projevy kultu svatého Jiří v rámci předem vymezené lokality. Pro středověkou Anglii přinesl kvalitní studii *The Cult of Saint George in Medieval England* Jonathan Good, v případě období 13. století se svatojiřskou otázkou v prostředí Aragonské koruny zabýval profesor historie středověkého umění na univerzitě v Barceloně Manuel Castiņeiras.⁵⁷ Ohledně Portugalska využíváme sporých, ale cenných informací, dostupných v monografii historika Antónia H. R. de Oliveira Marquese – *Daily Life in Portugal in the Late Middle Ages*.⁵⁸ Co se týče kultu v prostředí Gruzie, několik řádků mu věnovala etnografka Gordana Blagojević v knize *The Feast of Saint George: Different cultural Context and Traditions*.⁵⁹ K rekonstrukci možného obrazu kultu našeho světce v prostředí Ruska jsme využívali především publikace *Military Saints in byzantium and Rus, 900-1200*, sepsané Monicou White a publikované pod hlavičkou univerzity v Cambridgi.⁶⁰

Do českého prostředí uvedl svatojiřská studia archeolog a historik Jiří Sláma prostřednictvím své studie o raných kostelních patrociniích na českých raně-středověkých hradištích. Přestože je existence některých z nich stále diskutabilní, došel k závěru, že je možné identifikovat celkem osm kostelů se svatojiřským patrociniem hradištního stáří. Z jeho bádání proto vycházíme zejména v sekci naší práce, která se zabývá patrocinií.⁶¹ Studium kultu především českých světců, se dlouhodobě zabývá historik Petr Kubín, jehož četné studie činí metodický vzor i pro tuto práci. Jmenovitě vycházíme například z monografie o sv. Mořici, o sv. Vintířovi a inspirujeme se také v knize: *Sedm Přemyslovských kultů*.⁶²

Naši metodiku směřujeme také k dílčím studiím, které se týkají tématu církevní správy. Ať už se jedná o práci Zdenky Hledíkové, která toto téma do českých odborných

---

⁵⁷ GOOD, Jonathan. (2006), 230 s.; CASTIÑEIRAS, Manuel. Crossing Cultural Boundaries: Saint George in the Eastern Mediterranean under the Latinokratia (13th–14th Centuries) and His Mythification in the Crown of Aragon. In: *Arts* [Online]. Barcelona: Department of Art and Musicology, Universitat Autònoma de Barcelona, 2020. str. 2. [cit. 04.11.2023]. Dostupné z: <https://doi.org/10.3390/arts9030095>

⁵⁸ OLIVEIRA MARQUES, A. H. de. *Daily Life in Portugal in the Late Middle Ages*. University of Wisconsin Press, 1971. 372 s.

⁵⁹ BLAGOJEVIĆ, Gordana. *The Feast of Saint George: Different Cultural Contexts and Traditions*. Belgrade, 2018. 223 s.

⁶⁰ WHITE, Monica. *Military Saints in Byzantium and Rus, 900-1200*. Cambridge University Press, 2013. 269 s.

⁶¹ SLÁMA, Jiří. Svatojiřské kostely na raně-středověkých hradištích v Čechách. In: *Na prahu českých dějin: Sborník prací Jiřího Slámy*. Praha: Karolinum, 2006. str. 47-60.; Viz.: Kapitola č. 6.

⁶² KUBÍN Petr. Kult sv. Mořice v Čechách a na Moravě ve středověku. In: *Studia Mediaevalia Bohemica* 6, 2014. str. 7-16; KUBÍN, Petr. *Svatý Vintíř. Poustevník, kolonizátor a diplomat*. Praha: NLN, 2016. 255. s.; KUBÍN, Petr. *Sedm Přemyslovských kultů*. Praha: UK KTF, Togga, 2011. 372 s.

kruhů nepochybně přinesla, nebo o příspěvky jejích následovníků, tvoří tato literatura základní konstrukt pro pochopení dobového kontextu svatojiřského kultu.⁶³

V průběhu naší práce nás samozřejmě také zajímají kostelní dedikace, směřující dále do středověku, k čemuž významně přispívají studie Zdeňka Boháče v podobě článků, vycházejících v odborných periodikách od roku 1968 do roku 1994.⁶⁴ Z jeho výzkumu pak vzniká jediný ucelený přehled kostelních patrocinií pražského archidiakonátu z období středověku.⁶⁵ Jelikož je takový přehled pouze lokální a nemáme k dispozici obdobné dílo pro celé Čechy, musíme naše bádání opírat nejen o svědectví pramenných edic, ale i dalších zdrojů, které nebyly dodnes podrobeny revizi a jsou tím pádem stále nepřekonané. Boháčova stanoviska srovnáváme ještě s Tomkovým *Dějepisem města Prahy*, a to zejména s jeho prvním dílem.⁶⁶ Dále využíváme dalších lokálních studií, jako je např. církevní místopis, sestavený Josefem Kurkou pro Kouřimský, Mladoboleslavský a Hradecký archidiakonát a diecézi Litomyšlskou a přihlížíme také k soupisům středověkých venkovských kostelů. Boháčovo dílo je pro nás nicméně stále nejstěžejnějším.⁶⁷

V otázce svatojiřských relikvií nám významně pomohl ikonický soupis Antonína Podlahy – *Chrámový poklad u sv. Víta v Praze*, stejně jako v případě Karlštejna monografie *Karlštejn: Vzájemné vztahy tří karlštejnských kaplí*, sestavená Františkem Fišerem. Dílčí porovnání nám poskytla, i přes menší chyby, diplomová práce Libora Zajíce: *Relikvie svatých a jejich kult v českých zemích do husitských válek*.⁶⁸

Jedinou českou publikací, která se svatým Jiřím zabývá zcela celistvě, je menší antologie s názvem: *Svatý Jiří: Životopis a legendy*, vydaná v roce 2020 nakladatelstvím Refugium Velehrad-Roma. Pro naši práci ji bohužel nepovažujeme za příliš zdařilou, jelikož některé informace v ní obsažené, postrádají historický důkaz.⁶⁹ Pro práci

---

⁶³ Např.: HLEDÍKOVÁ, Zdeňka. Vyvrcholení církevně-správního vývoje Čech v době Jana z Jenštejna. In: *Sborník Jenštejn*. Brandýs n. L. 1977, str. 59-73.

⁶⁴ Např.: BOHÁČ, Zdeněk. Patrocina jako jeden z pramenů k dějinám osídlení. In: *Československý časopis historický 21*, 1973. 369-388 s.; BOHÁČ, Zdeněk. Vývoj diecézní organizace českých zemí. In: *Traditio et cultus: Miscelanea Historica Bohemica*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1993. 21-31 s.

⁶⁵ BOHÁČ, Zdeněk. *Topografický slovník k církevním dějinám předhusitských Čech. Pražský archidiakonát*. Praha: historický ústav. 2001. 255 s.

⁶⁶ TOMEK, Vladivoj Václav. *Dějepis města Prahy*. 1. Díl. Praha: Komise Františka Řivnáče, 1855. 630 s.

⁶⁷ KURKA, Josef sest. *Archidiakonáty kouřimský, Boleslavský, Hradecký a diecese Litomyšlská. Místopis církevní do roku 1421*. Praha: Československá akciová tiskárna, 1914. 720 s.

⁶⁸ PODLAHA, Antonín. *Chrámový poklad u sv. Víta v Praze*. Praha, 1903. 226 s.; FIŠER, František. *Karlštejn. Vzájemné vztahy tří karlštejnských kaplí*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996.; ZAJÍC, Libor. *Relikvie svatých a jejich kult v českých zemích do husitských válek* [online]. Brno, 2017 [cit. 2023-05-11]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/ice8p/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Libor JAN.

⁶⁹ KOLÁČEK, Josef sest. *Svatý Jiří: Životopis a legendy*. Refugium Roma-Velehrad, 2020. 79 s.

s českými středověkými kalendáři je pro nás zásadní diplomová práce Michala Dragouna.⁷⁰

---

⁷⁰ DRAGOUN, Michal. *Česká středověká kalendária. Magisterská diplomová práce. I-III.* Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2000.

4. Šíření kultu svatého Jiří

Profesor historie středověkého umění na univerzitě v Barceloně, Manuel Castiñeiras, píše ve svém pojednání z roku 2020 o kultu svatého Jiří jako o „...jednom z nejmimořádnějších příkladů soužití mezi různými náboženskými komunitami”.⁷¹ Podle Castiñeiry má úcta k tomuto světcovi interkulturní a transkulturní charakter. Interkulturní ve smyslu schopnosti světce rozšířit svůj vliv do různých konkrétních náboženských a etických oblastí, transkulturní pak ve smyslu jeho možnosti překračovat kulturní a náboženské hranice nebo vstřebávat nové vzorce.⁷² Svatý Jiří je dodnes aktivně uctíván v ortodoxním, římskokatolickém, ale i muslimském prostředí. Není proto pochyb o tom, že je právě tato různorodost příkladem určité ojedinělosti našeho světce.

Stejně jako možná datace umučení svatého Jiří, která je badateli tradičně kladena do pozdního 3. nebo brzkého 4. století, i původ jeho kultu není možné přesně identifikovat. Dnes je v odborné literatuře všeobecně přijímána teorie o tom, že raná církev 4. století v některých případech nahrazovala původní pohanské kulty těmi křesťanskými, kterým dala novou interpretaci.⁷³ Tak tomu s největší pravděpodobností bylo i v případě svatého Jiří Drakobijce, který velmi pravděpodobně nahradil kult perského boha Mithry – známého přemožitele kosmického býka.⁷⁴

V rámci vlastní schopnosti absorbce okolních jevů se stal svatý Jiří v průběhu dob mučedníkem, vojákem, ochráncem křesťanských armád v křížových výpravách, ale i nezaměnitelným patronem mnoha historických království i moderních států. Zcela určitě není nadbytečným ani dnes. Se svou komplexní identitou a mnohostrannou historií ho lze považovat za zvláště zapadající příklad světce. V následujících řádcích si proto klademe za cíl vytvořit shrnující obraz šíření jeho kultu z jeho ohniska jak do oblasti středověkého východního, tak i západního světa. Vzhledem k všeobecné úctě, která byla v době středověku právě svatému Jiří věnována, nelze v této práci obsáhnout samostatné dějiny jeho kultu v rámci všech historických územních celků. Pokusíme se proto shrnout ty nejdůležitější.

---

⁷¹ CASTIÑEIRAS, Manuel (2020). str. 2.

⁷² Ibidem, str. 2.

⁷³ Některé kulty svatých jsou ovšem výlučně křesťanského původu (např. sv. Polykarp, Perpetua a Felicitas atp.)

⁷⁴ DELEHAYE, Hippolyte. *Les origines du culte des martyrs*. Brusel, 1933. str. 404-411.; Viz. také: KUBÍN, Petr (2011). str. 19.; Soudí tak i: WALTER, Christopher. *Warrior Saints in Byzantine Art and Tradition*. Routledge, 2003. str. 109.

4.1. Kult sv. Jiří v Diospolis

V počáteční kapitole této práce jsme si v pojednání o pramenech představili snad nejranější možnou formu svatojiříského legendistického textu. *Passio sancti Georgii* tak, jak bylo ze své řecké a fragmentální formy přeloženo Arndtem do latiny, však nenabízí bližší obraz života našeho svätce. To do určité míry mění svědectví, obsažená ve středověkých itinerářích. Lydda – město, které se svého času nacházelo na území Palestiny a bylo známo i pod jménem Diospolis,⁷⁵ je pravděpodobně poprvé zmíněno v krátké cestopisné zprávě *De situ terrae sanctae* („O poloze Svaté země“). Její autor, který je posléze v rukopisu z 9. století (Codex Vaticanus 6018) identifikován jako Theodosius Perigeta, píše o tom, že na své cestě z Jeruzaléma do Nazaretu navštívil místo zvané Diospolis, kde byl umučen sv. Jiří, kde se stále nachází jeho tělo a kde bylo ve spojitosti s ním zaznamenáno mnoho zázraků.⁷⁶ Tato zpráva je datována do časového rozmezí mezi lety 518–530. Není proto, i vzhledem k další evidenci, kterou se chystám předložit, jediných pochybností o tom, kde naše pátrání začít.

I další velmi rané prameny potvrzují existenci hrobu sv. Jiří v Lyddě. Pravděpodobně v okolí roku 570 podniká jistý muž z Piacenzy v severní Itálii (ve starověku bylo toto místo známo pod názvem *Colonia Placentia*) pouť do Svaté země, o čemž také v latině zanechává zprávu. O tomto muži je všeobecně referováno jako o „Poutníku z Piacenzy“ a pravděpodobně vše, co o něm víme, pochází ze samotného textu jeho *Itineraria*. Zatímco někteří badatelé přijali fakt, že je tento poutník mnohdy označován jménem Antoninus (po nijak známém mučedníkovi, na kterého se odvolává v úvodním odstavci) jen mylně, jiní stále operují s teoriemi jeho možné identity. Asi nejpravděpodobnější z nich je pak ta, která autora spojuje se sv. Antonínem, jemuž je zasvěcena katedrála v severoitalské Piacenze. Tento muž měl být údajně jedním z mučedníků tzv. „Thébské legie“, o které se zmiňuje Eucherius z Lyonu ve svém dopise *Passio Agaunensium martyrum*.⁷⁷ Podle znění tohoto tzv. „Umučení mučedníků z Agaunu“ se mělo jednat o dohromady šest tisíc šest set mučedníků, kteří měli být, společně se svým velitelem sv. Mořicem, umučeni u římského města Agaunum. Tato

---

⁷⁵ Dnes Lod, nedaleko Tel Avivu v Izraeli.

⁷⁶ „... *Diospolim milia XII, ubi sanctus Georgius martyrizatus est; ibi et corpus eius est et multa mirabilia fiunt.*“ In: GEYER, Paul; CUNTZ, Otto; FRANCESCHINI, A.; WEBER, R. (ed.). *Itineraria et alia geographica*. In: CSSL 175. Turnhout: Brepols Publishers, 1965. str. 116.

⁷⁷ WOTKE, Karl (ed.). *Passio Agaunensium martyrum*. In: CSEL 31. str. 165-173.

legie měla pravděpodobně za úkol potlačit povstání v Burgundsku, ke kterému došlo za císaře Diokleciána (284-305).⁷⁸

Nepochybnou autentičnost dodávají *Itinerariu* četné vsuvky autora, které snad mají za cíl čitatele přesvědčit, že zmíněná místa sám opravdu navštívil. I přesto však není jasné, zda při psaní svého díla nevyužil nějakých starších a již existujících písemných pramenů. Ať už je tomu jakkoliv, ve 25. odstavci píše Poutník z Piacenzy o tom, že: „...k západu směřuje cesta, která klesá do Joppy a Caesareje v Palestině nebo do města Diospolis, které se ve starověku nazývalo Azotus, a v němž odpočívá svatý Jiří mučedník.“⁷⁹ Toto sdělení pro nás znamená důležité potvrzení existence hrobu sv. Jiří v Diospolis na konci 6. století. Kromě něj se Poutník z Piacenzy zmiňuje i o sloupu, ke kterému byl sv. Jiří údajně přivázán v rámci mučení a nejen to.⁸⁰ Ve své cestopisné zprávě poukazuje i na to, že 20 mil od Elusy leží hospic jemu zasvěcený.⁸¹

Stopy světcova hrobu nacházíme i ve stoletích následujících. Například byzantský geograf raného 7. století – Jiří Kyperský, nazývá ve svém monumentálním díle *Descriptio orbis romani* („Popis římského světa“) město Diospolis „městem sv. Jiří“.⁸² Samotný vznik spisu *Descriptio orbis romani* je pak badateli datován do rozmezí let 600-610, ovšem o jeho autorovi nevíme nic kromě toho, že se měl údajně narodit v severokyperském městě Lapithos.⁸³

Věnujme teď pozornost otázce existence církevní stavby, situované přímo v Diospolis a svatému Jiří dedikované. Je možné se domnívat, že nějaká její forma stála v Lyddě již v okolí roku 325, kdy byl zmíněn první historicky ustanovený biskup tohoto města – Aetius, mezi přítomnými na koncilu v Nikáji.⁸⁴ Zda byl Aetiův kostel již v této době svatému Jiří opravdu zasvěcen nevíme, a tak zůstává otázka počátku svatojiřského patrocinia v samotném jádru jeho kultu nezodpovězená. Zajímavostí je, že ve značně pozdější době se Vilém z Tyru domníval, že byl kostel sv. Jiří v Lyddě postaven (nebo

---

⁷⁸ DONNER, Herbert (ed.). *Pilgerfahrt ins Heilige Land*. Katholisches Bibelwerk: Stuttgart, 2003. str. 241.; srov. *Obraz Svaté země v Adománově De locis sanctis [rukopis]: Disertační práce / Mgr. Michaela Falátková; vedoucí práce: prof. PhDr. Petr Kubín, Ph.D., Th.D. Praha, 2020. str. 46.*

⁷⁹ „*Et est ad uia, quae respicit ad occidentem, quae descendit ad Iopen et Cesarea Palestine uel Diaspoli ciuitatem, quae antiquitus dicebatur Azotus, in qua requiescit sanctus Georgius martyr.*“ In: *CCSL 175*. str. 166.

⁸⁰ *CCSL 175*. str. 142

⁸¹ GEYER, P. (ed.). *Itinera hierosolymitana saecvli IIII-VIII*. 1898. str. 182.

⁸² GELZER, H. (ed.). *Georgii Cyprii Descriptio Orbis Romani*. Lipsiae, 1890. str. 51.

⁸³ KAZHDAN, Alexander. *Oxford Dictionary of Byzantium*. Oxford University Press, 2005. str. 837-838.

⁸⁴ SCHWARTZ, Joshua J. *Lod (Lydda, Israel): From its origins through the Byzantine period 5600 BCE-640 CE*. BAR. Oxford, 1991. str. 125-128.

spíše přestavěn) za vlády císaře Justiniána.⁸⁵ Tato informace není potvrzena žádným dřívějším pramenem a stavba není dokonce zahrnuta ani do ikonického Prokopiova seznamu církevních staveb, vztyčených Justiniánem v Palestině.⁸⁶ Fakt, že Prokopiov list je daleko od své celistvosti nám ale pravdivost informace Viléma z Tyru nepotvrzuje, ani nevyvrací. Podle mnoha zdrojů je však více než jisté, že v časech, kdy Lydda padla do rukou muslimských Arabů pod vedením Amr ibn al-Asy v roce 636, pozoruhodná bazilika nad hrobem mučedníka Jiřího již stála.⁸⁷ Dobově navazující důkaz lyddského kostela viděli někteří badatelé poněkud ambiciózně již v 6. století. Do něj byla totiž zařazena tzv. Madabská mozaiková mapa, na níž je možné právě v lokalitě středověké Lyddy identifikovat velkou stavbu. Tvrdit, že se jedná o kostel sv. Jiří je však stále pouhou domněnkou.⁸⁸

Již byzantská podoba kostela v Lyddě je pravděpodobně zobrazena na chodníkové mozaice kostela sv. Štěpána v lokalitě Umm ar-Rasas v Zajordánii, datované do 8. století.⁸⁹ Velmi podobný nález byl učiněn na akropoli v Ma'in, nedaleko Madaby. Během archeologických vykopávek byl v roce 1973 právě v této lokalitě odkryt klášterní komplex s kostelem a na místě bylo současně nalezeno několik podlahových mozaik. Nejvýznamnější z nich byla bezpochyby chodníková mozaika, situovaná v kostelní lodi, která byla krátce po svém nalezení datována do rozmezí let 719-720. Ta dodnes zachycuje kromě mnoha dalších motivů také celkem dvacet čtyři hlavních kostelů Palestiny té doby.⁹⁰ Některé z výjevů není možné, v důsledku jejich degradace, plně identifikovat. I přesto je však na místě předpokládat, že jedna ze zobrazených staveb měla prezentovat i kostel v Diospolis.⁹¹

Pravděpodobnější důkazy existence církevní stavby v Lyddě nacházíme spíše v dobové literární tvorbě. Redakce popisu „Svatých míst“ od mnicha Epiphania (639-89), vytvořená v historické periodě po zřízení Ramly⁹² a zároveň před rokem 1000, popisuje

---

⁸⁵ *Willelmi Tyrensis Archiepiscopi Chronicon* (ed.). In: CCCM. vol 63. str. 313.

⁸⁶ Edice Loeb Classical Library přinesla řecko-anglické znění celého Prokopiova díla. Viz.: Procopius (ed.). *On Buildings*. Vol 7. Harvard University Press, 1940. str. 356-358.

⁸⁷ Tak soudí např.: PRINGLE, Denis. *The Churches of the Crusader Kingdom of Jerusalem: A Corpus*. Vol 2 (L-Z). Cambridge University Press, 1998. str. 10.

⁸⁸ *Ibidem*, str. 10.

⁸⁹ PICCIRILLO, M.; ALLIATA, E. (ed.). *Umm al-Rasas Mayfa'ah I: Gli scavi del complesso di Santo Stefano*. Jerusalem: Studium Biblicum Franciscanum, Collectio Maior 28., 1994. str. 182-183.; Viz.: *Obrazová příloha č. 1*.

⁹⁰ PICCIRILLO, M. *The Mosaics of Jordan*. Amman, 1993. str 195-204.

⁹¹ Takový názor má: PRINGLE, Denis (1998). str. 10.

⁹² Město bylo založeno v roce 716 chalífou ibn Abd al-Málíkem a jednalo se o jediné větší sídlo, ustanovené na území Izraele pod arabskou nadvládou. Ramla byla strategickým místem zejména v období křížových výprav a byly o ni vedeny celkem tři bitvy. Křížáci ji skutečně nakonec ovládli a začlenili ji do hrabství

ostatky sv. Jiří, které odpočívají pod kostelem v Diospolis.⁹³ Dále v okolí roku 870 pak jistý mnich Bernard popisuje klášter sv. Jiří v Diospolis, ve kterém je mučedník sám pohřbený.⁹⁴

Vrátíme-li se ke studii Manuela Castiñeiry, jejíž stanoviska jsme předkládali na samém počátku této kapitoly, odstartujeme diskuzi úcty ke svatému Jiří ze strany Islámu. Autor ji zde vnímá jako produkt pozdního středověku, jednoznačně spojený s obrazem světce v roli drakobijce a s utichajícími křížovými výpravami. Podle jeho vzorce se právě v tomto období v prostředí Anatolie, Libanonu, Sýrie a Palestiny, stává z Jiřího muslimský „světec“ al-Khidr, který je zmiňován v Koránu jako ten, kdo doprovází Mojžíše a jehož svátek je slaven dne 23. dubna. Tuto teorii můžeme do určité míry vyvrátit muslimskými zmínkami na kostel v Lyddě. Do 10. století je například datován *hadíth*, kde je arabským dobovým geografem Al-Mukáddasím (945/946-991) opakováno, že se v bráně toho, co popisuje jako „úžasný kostel“ v Lyddě, objeví Kristus, který zničí „Dajjála“.⁹⁵ Francouzský orientalista a archeolog Charles Simon Clermont-Ganneau se již v roce 1896 domníval, že se v tomto případě jednalo pouze o libovolnou interpretaci muslimů. Sv. Jiří byl v jejich očích přirovnáván ke Kristu, zatímco drak, kterého světec zabíjí, k tzv. Dajjálovi, což je, podle Clermont-Ganneauova názoru, pouze muslimská variace jména pro pelištejského boha Dagona.⁹⁶ Tato teorie je poněkud vrtkavá, jelikož i dnešní etymologie referuje o „Dajjálovi“ v podstatě úplně stejně, jako referují křesťané o Antikristovi. Jedná se o postavu islámské eschatologie, která se objeví v soudný den a zajímavé je na ní rovněž to, že není zmíněna v Koránu, nýbrž jen v muslimských *hadíthech*.⁹⁷ V jednom z dalších příběhů vypráví Al-Mukáddasí o tom, jak byl chalífa Abd-al Málík (705-715) prostřednictvím nádherných palestinských a syrských kostelů

Jaffa a Aškalon. Viz. např.: PETERSEN, Andrew; PRINGLE, Denis. *Ramla: City of Muslim Palestine*. Archaeopress Publishing, 2021. 332 s.

⁹³ Anglický překlad uskutečnil: WILKINSON, John (2. ed.). *Jerusalem pilgrims: Before the Crusades*. Aris and Phillips, 2002. str. 117-122.

⁹⁴ TOBLER, T.; MOLINIER, A. (ed.). *Itinera hierosolymitana et descriptiones terrae sanctae*. Fick: Ženeva, 1880. str. 314.

⁹⁵ PPTS, II. str. 109.

⁹⁶ Ibidem. str. 109; CLERMONT-GANNEAU, Ch. S. *Archaeological Researches in Palestine*. Vol 2. 1873. str. 109. Pozn.: V Bibli se postava božstva Dagona vyskytuje například v 5. kapitole 1. knihy Samuelovy. Viz.: *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona*. Český ekumenický překlad. Praha: Česká biblická společnost, 2021. str. 334-335.

⁹⁷ Jedná se korpus výroků nebo rčení proroka Mohameda, který byl podle tradice uchovávan po dlouhou dobu jen v orální formě. Islám *Hadíthy* dodnes uctívá jako hlavní zdroj náboženského práva a morálního vedení. Viz. též.: KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty Islámu*. Praha: Vyšehrad, 2015. str. 47-57.; O postavě „Dajjála“ přinesl kvalitní studii např.: HALPERIN, David J. The Ibn Sayyād Traditions and the Legend of al-Dajjāl. In: *Journal of the American Oriental Society*. Vol. 96, č. 2. American Oriental Society, 1976. str. 213-225.

inspirován ke stavbě Velké mešity v Damašku. Mezi kostelem Božího hrobu v Jeruzalémě a kostelem v Edesse byl v Al-Mukáddasího zmínce i kostel v Lyddě.⁹⁸

I pro evidenci výše představených muslimských zmínek je tedy více než jasné, že respekt islámských věřících pro kostel sv. Jiří v Lyddě umožnil jeho uchování na další tři a půl století. V roce 1010 byl kostel, spolu s chrámem Božího hrobu a dalšími křesťanskými stavbami v Palestině zničen na příkaz choromyslného chalífy Al-Hákima. Stavba byla navracena patriarchovi Jeruzaléma Nicephorovi (v úřadu cca od r. 1020-1048) až v roce 1020.⁹⁹ Zdá se pravděpodobné, že bylo v průběhu 11. století skutečně několik pokusů o znovuoobnovu stavby a jeden z pramenů tento kredit udává uherskému králi Štěpánovi, což by indikovalo dobovou periodu mezi lety 1022-1038 (rok Štěpánova úmrtí).¹⁰⁰ Více či méně, nějaká církevní stavba stála v Diospolis ještě v devadesátých letech 10. století, kdy je učiněna zmínka na tělo sv. Jiří, odpočívající pod hlavním oltářem.¹⁰¹ Delehaye zmiňuje fakt, že jakmile došlo k nadvládě křížovníků nad Palestinou, bazilika byla přebudována ke své velkoleposti. Velmi dynamická dobová situace však zapříčinila její opětovné zničení Saladinem v roce 1191.¹⁰² Území kolem Lyddy během následujících osmi desetiletí opakovaně měnilo „majitele“ a stav kostela v této době není jasně zdokumentován. Zdá se, že příslušníci řecké ortodoxní církve nadále používali dosud stojící východní část kostela s chórem a hrobkou sv. Jiří. V roce 1266 připadla budova mamlúckému sultánovi Barbasovi a v rámci období vlády jeho i jeho následovníků byla pravděpodobně poničená západní část křížáckého kostela přestavěna na kongregační mešitu, o níž máme nejstarší zmínku z 15. století.¹⁰³

Světlé období pro nynější kostel sv. Jiří, který se dnes již na území Izraele ve městě Lod nachází, představovala druhá polovina 19. století. Řecký ortodoxní patriarchát Jeruzaléma v tuto dobu totiž dostal od osmanských úřadů povolení postavit kostel na místě středověkých ruin. Kostel z 19. století byl pak vybudován na pozůstatcích křížácké stavby z 12. století a zabíral východní konec jeho lodi a severní uličky. V kryptě kostela, jehož část pozemku je začleněna do nádvoří mešity, se nachází sarkofág, uctíváný jako skutečná hrobka sv. Jiří jak ze strany křesťanů, tak i ze strany muslimských věřících.¹⁰⁴

---

⁹⁸ STRANGE, Guy Le. *Palestine under the Moslems*. Cambridge: The Riverside Press, 1890. str. 117.

⁹⁹ PRINGLE, Denis (1998). str. 10.

¹⁰⁰ *Willelmi Tyrensis Archiepiscopi Chronicon* (ed.). In: CCCM, vol 63. str. 312-313.

¹⁰¹ DELEHAYE, Hippolyte (1909). str. 47.

¹⁰² V tomto roce vydal rozkaz na demolici kostela sv. Jiří v Lyddě a hradu v Ramle.

¹⁰³ COLLINS, Michael. *St George and the Dragons. The Making of English Identity*. Fronthill, 2018. str. 406-408; Viz. Obrazová příloha č. 2.

¹⁰⁴ *Ibidem*; DELEHAYE, Hippolyte (1909). str. 47; Viz.: Obrazová příloha č. 3.

4.2. Šíření kultu na Východ

Jak jsme si na předchozích řádcích okrajově demonstrovali, kult sv. Jiří se velmi rapidně a záhy rozšířil i na východ. V rámci diskurzu dnešního výzkumu je všeobecně přijímáno, že k rozšíření povědomí o tomto světci v oblasti Středního i Blízkého východu, přispěli do značné míry latinští poutníci, které jsme, spolu s jejich itineráři, uvedli v počátku této kapitoly.¹⁰⁵ To, že se zejména svatojiřské církevní dedikace šířily právě skrze tuto oblast, dokazuje například studie německého filologa a medievisty Wolfganga Haubrichse (*1942), který poskytuje seznam nejranějších kostelů. Z tohoto seznamu pak vyvozuje, že byl svatojiřský kult ve 4. a 5. století soustředěn hned v několika východních centrech (např. v Melitene – tehdejší východní Anatolie, v Maximianopolis a pravděpodobně i v Lyddě). Podle Haubrichsovy studie se v průběhu 6. století staly svatojiřské dedikace frekventovanějšími, a to zejména na území jižní Sýrie, Arábie, Palestiny a Byzance.¹⁰⁶ I díky němu s jistotou například víme, že již v 5. století stál kostel se svatojiřským patrocinem v Konstantinopoli a k 15. století se jejich počet rozšířil na nejméně osm. Kromě Konstantinopole máme k dispozici rovněž prokázanou existenci kláštera s kostelem sv. Jiří v Jeruzalémě uvozenou již 4. stoletím, který dosvědčuje nápis dodnes dochovaný.¹⁰⁷ V Jerichu byl našemu světci v 6. století zasvěcen klášter,¹⁰⁸ také kostel v Edesse nebo klášter v Dorylleonu (starověké město v Anatolii).¹⁰⁹ Významný je rovněž koptský kostel Mâri Girgis, který byl Jiřímu dedikován v Káhiře roku 684.¹¹⁰ Navíc, Prokopios z Kaisareie (cca 500-cca 565) píše o tom, že nechal císař Justinián (527-565) postavit kostel zasvěcený sv. Jiří v Bizani v Arménii.¹¹¹ Na základě tohoto malého výčtu faktů je více než jasné, že tvoří východ určité prvenství v otázce šíření svatojiřského kultu jako takového. Uveďme si tedy v následujících řádcích jeho další, neméně významné projevy.

Jak bylo již řečeno, náš světec a mučedník byl také velmi populární na území Sýrie a Arábie. Svědčí o tom významné, raněstředověké epigrafické památky, z nichž za

---

¹⁰⁵ MASKARINEC, Maya. *City of Saints: Rebuilding Rome in the Early Middle Ages*. University of Pennsylvania Press, 2018. str. 185.

¹⁰⁶ HAUBRICH, Wolfgang. *Georgslied und Georgslegende im frühen Mittelalter*. 1979. str. 232-233.

¹⁰⁷ JANIN, Raymond (ed.). *Les églises et les monastères des grands centres byzantins*. Institut français d'études byzantines, 1975. str. 74-83.; WALTER, Christopher (2003). str. 109-144.

¹⁰⁸ ABEL, P. M. Le tombeau de l'higouméne Cyriaque á Jéricho. In: *Revue Biblique* 8, 1911. str. 286-289.

¹⁰⁹ Ibidem, str. 286-289; SEGAL, J. B. *The Blessed City*. Oxford: Clarendon Press, 1970. str. 190.

¹¹⁰ BUTLER, A. J. (ed.). *Ancient Coptic Churches of Egypt*. Vol 1. Oxford: Oxford University Press, 1884. str. 249.

¹¹¹ DEWING, Henry B. (ed.). *Procopius: On Buildings*. Vol 7. London: William Heinemann and Cambridge; Harvard University Press, 1921. str. 198.

nejstarší je dodnes považován nápis na kostele sv. Jiří v místě známém pod názvy Zorava nebo Ezra.¹¹² Inskripce, která oznamuje založení tohoto kostela a zmiňuje i vlastnictví svatojiřské relikvie, je datována na rozmezí let 515-516. Dobově tak kostel i nápis vznikl v pozdější římské provincii Arabia a je možné ho uvést v následujícím překladu:

„Příbytek démonů se stal domem Božím, Světlo spásy zazářilo tam, kde temnota způsobila skrytí. Tam, kde se obětovalo modlám, nyní dlí sbory andělů. Tam, kde byl Bůh provokován, nyní je usmířen. Krista milující muž, vznešený (proteuon) Ioannes, syn Diomedův, nabídl Bohu ze svého vlastního majetku vidění-hodný Dům poté, co do něj vložil důstojnou relikvii (leipsanon) mučedníka Jiřího, který se mu zjevil ne ve snu, ale viditelně. V roce 9. Roku 410.“¹¹³

Ze stejné provincie pak také pochází nápis z města známého pod názvy Shakka, nebo Maximianopolis, který zachycuje zprávu o založení tamního kostela svatého Jiří, jakýmsi biskupem Tiberiem v roce 263. Tento rok je však vypočítáván za pomoci lokálního letopočtu města Shakka,¹¹⁴ začínajícího rokem 286 (ustanoveny Augustem Herculiem Maximianem). Novější názory tvrdí, že se nejedná o tzv. provinciální letopočet Bostra, začínající rokem 105 A. D., a proto se většina badatelů domnívá, že samotná stavba kostela je datována spíše na rozmezí let 549-550, než na rok 368, jak tomu bylo dříve. Počítání času v této lokaci je ale stále předmětem rozsáhlých diskuzí. Nápis je možné přeložit v následujícím znění:

„Toto je dům svatých a vítězoslavných mučedníků – Jiřího a svatých, [kteří podstoupili mučednickou smrt] spolu s ním. Biskup Tiberius nechal postavit hlavní lod' a porticus

---

¹¹² Viz. Obrazová příloha č. 4.

¹¹³ Přepis originálu:

„θεοῦ γέγονεν οἶκος τὸ τῶν δαιμόνων καταγάγιον· φῶς σωτήριον ἔλαμψεν, ὅπου σκότος ἐκάλυπτεν· ὅπου θυσίαι εἰδώλων, νῦν χοροὶ ἀγγέλων· ὅπου θεὸς παρωργίζετο, νῦν θεὸς ἐξευμενίζεται. ἀνὴρ τις φιλόχριστος, ὁ πρωτεύων Ἰωάννης, Διομηδέως υἱός, ἐξ ἰδίων δῶρον θεῶν προσήνεγκεν ἄξιοθέατον κτίσμα ἰδρύσας ἐν τούτῳ τοῦ καλλινίκου ἁγίου μάρτυρος Γεωργίου τὸ τίμιον λίμανον τοῦ φανέντος αὐτῷ Ἰωάννη οὐ καθ' ὕπνον, ἀλλὰ φανερώς. ἐν ἔτι θ' ἔτους ςι.“

Pozn.: Transkripci nápisu vyhotovil Paweł Nowakowski ve své databázi *The Cult of Saints in Late Antiquity*: NOWAKOWSKI, P. *The Cult of Saints in Late Antiquity* [online]. University of Oxford, 20. 7. 2016 [cit. 22. 2. 2023]. Dostupné z: <http://csla.history.ox.ac.uk/record.php?recid=E01754>; Pozn.: Kostel se zde dodnes nachází, avšak již v rámci území dnešní Sýrie.

¹¹⁴ MEIMARIS, Yiannis E. *Chronological Systems in Roman-Byzantine Palestine and Arabia: The evidence of the dated Greek inscription*. Athens, 1992. str. 321-322; Pozn.: Delehaye místo jména Shakka uvádí jméno „Éaccaea v Betanea“; Viz.: Obrazová příloha č. 5.

kostela od jeho základů jako oběť. [Práce byly vyhotoveny] pod dohledem/s péčí Jiřího a Sergia starších – diákonů. “¹¹⁵

Zdá se, že důkazy brzkého svatojiřského kultu, o kterých zatím víme, představují jen určitý zlomek toho, co na samém počátku existovalo.¹¹⁶ Jako takové pomyslné potvrzení významnosti úcty chované ke sv. Jiří můžeme použít Život sv. Theodora ze Sykeonu (zemřel roku 613), biskupa v Anastasiopolis v Galacii. Sv. Jiří má v tomto příběhu velmi významnou roli a zjevuje se například už Theodorově matce, zatímco je Theodor sám ještě dítětem. Jiří zde činí mnoho významných zásahů do Theodorova života. Theodorovi slouží kaple sv. Jiří nejdříve jako prostor pro meditaci, studium Písma, a nakonec i jako poustevna. V závěru příběhu postaví Theodor světci ještě kostel, za který získá kus mučednickovy lebky, jeho prst a zub. Fakt, že je sv. Jiří věnováno tak prominentní místo ve „*Vitě*“ světce jiného, bezpochyby potvrzuje úroveň jeho důležitosti na počátku 7. století na východě.¹¹⁷

Příchod kultu svatého Jiří je ve středověku možné doložit i na území Ruska. Nejranější oficiální evidenci poskytuje freska s vyobrazením světce v kostele svatého Jiří ve venkovské oblasti s názvem Staraja Lagoda (dnešní západní Rusko, Leningradská oblast).¹¹⁸ Freska je datována na konec 12. století (cca rok 1180) a všeobecně je badateli předpokládáno, že se samotný svatojiřský kult šířil na Rusi výhradně za vlády knížete kyjevského – Jaroslava I. Moudrého (vládl cca 1019-1054). Nejen, že v rámci jeho působnosti došlo ke kulturnímu rozkvětu země, Jaroslavova doba se stala dobou, kdy Kyjevská Rus plně přijala křesťanskou víru. Jaroslav I. ustanovil světce svým vlastním patronem a mučedník svůj patronát neztratil ani nad jeho následovníkem, Jurijem

---

¹¹⁵ Přepis originálu:

„+ οἶκος ἁγίων ἀθλοφόρων μαρτύρων Γεωργίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἁγίων. ἐ[κ π]ρ[οσφ]ωρ(ᾶς) Τιβερίνου ἐπισκ(όπου), ἐκτίσεν ἐκ θεμελίων τῷ ἱε[ρ]ατίῳ καὶ τὴν π[ρ]ο[σ]θή[κ]ην τοῦ ναοῦ, ἰνδ(ικτιῶνος) ιε', ἔτους σξγ', σπουδῆ δὲ Γεωργίου καὶ Σεργίου μεγάλου διακ(όνων)“

Pozn.: Transkripci nápisu vyhotovil Paweł Nowakowski ve své databázi *The Cult of Saints in Late Antiquity*: NOWAKOWSKI, P. *The Cult of Saints in Late Antiquity* [online]. University of Oxford, 5. 11. 2015 [cit. 22. 2. 2023]. Dostupné z: <http://csla.history.ox.ac.uk/record.php?recid=E00839>; Pozn.: Obě dvě inskripce byly objeveny Johannem Ludwigem Burkhardtem. Byl to cestovatel, geograf a orientalista původem ze Švýcarska, známý mimo jiné objevením Jordánského skalního města Petra. Viz.: BURKHARDT, John Lewis. *Travels in Syria and the Holy Land*. London: John Murray, 1822. str. 60, 61, 75.

¹¹⁶ Wolfgang Haubrichs například uvádí seznam celkem osmdesáti šesti manifestací svatojiřského kultu v rámci pozdně – antického východu, ale právě Christopher Walter podotýká potřebu revize tohoto seznamu. Viz.: HAUBRICHS, W. (1979). str. 225-232; WALTER, Christopher. The Origins of the Cult of Saint George. In: *Revue des Études Byzantines* 53. 1995. str. 316.

¹¹⁷ DAVES, Elizabeth. *Three Byzantine Saints*. St Vladimirs Seminary, 1977. str. 89, 91, 93, 94, 99, 132; 91, 97; 127, 154.

¹¹⁸ Viz.: Obrazová příloha č. 6.

Dolgorukým.¹¹⁹ Určité neoficiální prvenství kultu by na Rusi ovšem mohla tvořit také vzácná ikona svatého Jiří z kláštera stejného patrocina ve Velkém Novgorodu.¹²⁰ Datace vytvoření ikony není však možné přesně určit a situaci ještě víc komplikuje inskripce, obsažená na hřbetě ikony, která uvádí rok 1130. Jelikož byl však hřbet vyhotoven až v 19. století, zdá se nápis v dosavadních teoriích bohužel bezcenný. Badatelé implikují datum jejího vytvoření na rok 1039, což je zároveň rok založení novgorodského kláštera sv. Jiří, ovšem snad nejvíce podporovaná teorie datace je ta, která operuje s dobou v rozmezí let 1130-1149, kdy mělo dojít ke slavnosti jeho vysvěcení.¹²¹ Ikona je unikátním příkladem ikonografického zobrazení, běžného od 10. století v prostředí Byzance. Svatý Jiří zde totiž není zobrazen v jezdecké podobě jako válečník, nýbrž ve vzpřímeném postoji jako mladý mučedník, s kopím a mečem, přičemž nad jeho hlavou ční zřetelná svatozář. Ikona je dodnes uložena v Treťjakovské galerii v Moskvě.

Bylo by chybou nezahrnout do výčtu lokalit se silným kultem sv. Jiří i Gruzii. Přestože svůj anglický název (Georgia), získala tato země díky svému spojení s mučedníkem Jiřím například prostřednictvím referecí francouzského kronikáře Jacquese de Vitry (†1240) nebo anglického cestopisce Sira Johna Mandevilla (†1371), její gruzínské jméno (საქართველო, „*Sakartvelo*“) této etymologii již neodpovídá.¹²² Gruzínské kostely dedikované svatému Jiří se začaly objevovat pravděpodobně v polovině 9. století. Toto tvrzení však trochu vyvrací kronika, jejíž název bychom mohli volně přeložit do češtiny jako „Navrácení Kartli“. Jedná se o nejstarší dochovanou gruzínskou kroniku z 10. století, která mimo jiné pojednává o tom, že dal král Mirian (284-361) postavit kostel sv. Jiří na hoře Tkhoti již ve 4. století. Pravost jejich stanovisek je samozřejmě velmi diskutabilní. Do 6. nebo 7. století jsou v Gruzii datované reliéfy a fresky, zobrazující našeho světce. Jedná se například o sloup v Khozhorně nebo tzv. Tsebelidin ikonostas atp.¹²³ Gruzínské edice svatojiřských pašijí byly vyhotoveny nejdříve v 6. století a vypráví o tom, jak byl světec umučen za vlády císaře Diokleciána. Na tomto základě se například etnolog Irakli Surguladze domnívá, že 6. století bylo právě tou

---

¹¹⁹ CHADWICK, Nora. *The Beginnings of Russian History*. Cambridge University Press, 2016. str. 98-111.

¹²⁰ Viz.: Obrazová příloha č. 7.

¹²¹ Soudí tak např.: LAZAREV, V. N. *Русская иконопись от истоков до начала XVI века*. Moskva: Iskusstvo, 2000. str. 163–164.; SMIRNOVA, E. S. *Живопись Великого Новгорода. Середина XIII — начало XV века*. Moskva: Nauka, 1976. str. 175–178; nebo: SALKO, N. B. *Живопись Древней Руси XI — начала XIII века: Мозаики. Иконы. Фрески*. Leningrad, 1982. str. 227, 234.

¹²² BLAGOJEVIĆ, Gordana (2018). str. 10.

¹²³ Viz.: Obrazová příloha č. 8.

dobou, kdy byl svatojiřský kult do Gruzie přiveden.¹²⁴ Víme s jistotou, že sv. Jiří nabyl významné důležitosti na počátku 9. století, kdy po něm byli pojmenováni gruzínští králové.¹²⁵ Je možné předpokládat, že se svatojiřský kult šířil do Gruzie prostřednictvím Arménie, ale tento teoretický model nebyl pravděpodobně nikdy přiveden do odborných kruhů.

4.3. Šíření kultu na Západ

Zdá se pravděpodobné z mnoha zdrojů, že se svatojiřský kult rozšířil na západ v průběhu 6. století. Svědčí o tom například jeho nejranější potvrzení v Římě, kterým je nápis vyhotovený na zdi Porta Appia – největší a nejzachovalejší brány, která prochází skrze proslulé Aureliánovy hradby. Na vnitřním oblouku brány je vepsán kříž s řeckým nápisem „Boží milost“ („ΘΕΟΥ ΧΑΡΙΣ“), pod nímž je možné nalézt dvě invokace.¹²⁶ Jedna se vztahuje ke svatému Jiří, zatímco druhá ke svatému Cononovi, což měl být údajně světec umučený v Pamphylii nebo podle jiných verzí na Kypru. Dodnes je známý pro svou legendární a až thaumaturgickou moc nad démony. Podle dostupných odhadů se zdá, že nápis pochází právě z 6. století a je snad produktem možných oprav zdí, provedených v rámci tzv. Gótských válek (249-554). Podle této možné interpretace si tímto aktem mohla byzantská vojenská správa v Římě jaksi „imaginárně“ povolát na pomoc dva východní patrony, kteří společně nabízeli ochranu nad přirozeným i nadpřirozeným nebezpečím.¹²⁷

Spolehlivým důkazem svatojiřské přítomnosti na západě je rovněž fakt, že již v polovině 6. století existoval kostel sv. Jiří v Mohuči. Právě pro tento kostel složil latinsky píšící básník merovejské doby a biskup Poitiers – Venantius Fortunatus (530-610) báseň, oslavující mučedníka Jiřího jako světce „...*jehož velká sláva je rozšířena po celém světě*“.¹²⁸ Jeho verše zdůrazňují, že ačkoliv je kostel v Mohuči daleko od světceva východního hrobu, Jiří „...*nabízí své bohatství rovněž na západě*“.¹²⁹ Tento oslavný hymnus je pravděpodobně nejranějším potvrzením svatojiřského kultu mezi Franky.

---

¹²⁴ SURGULADZE, Irakli. Sviatoi Georgi v gruzinskikh religioznikh verovaniakh. In: MUSKHELISHVILI, David (ed.). *Ochkhari*. Tbilisi: Mematiane. str. 369-379.

¹²⁵ BLAGOJEVIĆ, Gordana. (2018). str. 10.

¹²⁶ Viz.: Obrazová příloha č. 9.

¹²⁷ MASKARINEC, Maya (2018). str. 80.

¹²⁸ „...*cuius in huic mundum spargitur altus honor*...” In: Venantius Fortunatus (ed.). *MGH AA*. Vol 4. Berolini: Weidmann, 1881. str. 41.

¹²⁹ „...*qui virtute potens orientis in axe sepultus ecce sub occiduo cardine praebet opem*.” In: Ibidem, str. 41.

V dnešní době bylo předloženo mnoho referencí o brzkých svatojiřských patrociniích v západní Evropě, ovšem jen minorita z nich postrádá věrnou pramennou základnu, a dokonce i dílčí dokumentaci. Zdá se, že mezi moderními badateli podal nejstřízlivější pohled na raná kostelní patrocina svatého Jiří, jakožto i na šíření relikvií a kultu, německý historik Eugen Ewig. Ten ve své studii o kostelích původem z 6. nebo 7. století referuje, kromě již výše zmíněného kostela v Mohuči, také o existenci kostelů v Amay, Metách, Chelles a Saint Bohaire. S menší jistotou pak uvádí také kostely v Soissons, v Paříži, v Bordeaux nebo Arles.¹³⁰

Po přezkoumání západní evidence se můžeme logicky domnívat, že k šíření kultu mučedníka Jiřího přispělo do značné míry také papežství. Přestože Gelasiánský dekret tohoto světce formálně odmítnul, jemu nadcházející papežské osobnosti umožnili rozkvět svatojiřského kultu v plné šíři. Například papež Lev II. (682-683) nechal na římském Velabru postavit kostel světceva zasvěcení (spolu se sv. Šebestiánem) a papež Zachariáš (741-752) se stal údajně objevitelem mučednickovy hlavy (spolu s listem, který osvětloval, o co přesně se jedná). Zachariáš také velmi záhy učinil translaci této relikvie právě do kostela sv. Jiří na Velabru.¹³¹ Další, papež Lev III. (795-816), věnoval stejnému kostelu v různých obdobích zlaté a hedvábné sukno a stříbrnou korunu. Řehoř IV. (828-844) nechal kostel přestavět a v rámci svého pontifikátu daroval této svatyni mnoho přepychových darů.¹³²

Z hlediska raných důkazů svatojiřského kultu nesmíme opomenout ani velkou osobnost katolických dějin – Řehoře z Tours (538-594), který zmiňuje Jiřího ve svém martyrologiu a tvrdí při tom, že zná mnoho zázračných vyprávění, spojených právě s tímto mučedníkem. Jeden z těchto narativů vypráví o tom, že se poslové, nesoucí svatojiřské relikvie, zastavili k modlitbě v nově postavené oratoři blízko města Limoges (dnes středozápad Francie). Jakmile však přišel čas vydat se znovu na cestu, nebyli schopni zvednout svá zavazadla do té doby, než zanechali část svatých ostatků s tamními mnichy.¹³³

Na pozadí kontextu dědičného politického rozdělení Franské říše jsou stěžejní, v navázání na průkaznost svatojiřského kultu, také brzká patrocina. Například podle *Vity*

---

¹³⁰ EWIG, Eugen. *Die Verehrung orientalischer Heiliger im spätrömischen Gallien und im Merowingerreich*. Festschrift P. E. Schramm. Wiesbaden, 1964. str. 395.

¹³¹ Viz. Obrazová příloha č. 10.

¹³² MASKARINEC, Maya (2018). str. 89-90; GOOD, Jonathan (2016). str. 28.

¹³³ DAM, Raymond Van (2. ed.). *Glory of the Martyrs*. Liverpool: Liverpool Uni Press, 2004. str. 123-124.

svaté Bathildy (sepsáno pravděpodobně deset let po jejím úmrtí v roce 680), nechala královna Klotilda (zemřela cca 554), manželka krále Chlodvíka I., postavit kostel sv. Jiří v Chelles (v dnešní době východní část Paříže).¹³⁴ Velké důležitosti pro nás nabývá také zpráva svatého Agnella (805-846) o tom, že byl v Ravenně postaven kostel sv. Jiří.¹³⁵ Dále, v rámci události svého vítězství a porážky rivala Alachise v roce 680, nechal langobardský vévoda Cunipert (vládl jako král v letech 688-700), jako díkůvzdání postavit kostel s patrociniem sv. Jiří v Costabissare (dnešní severní Itálie).¹³⁶ Zakládací listiny krále Ludvíka II. Italského hovoří k 9. století rovněž o existenci kláštera sv. Jiří na Reiti, o kapli stejného zasvěcení ve Wardistalle (obojí dnes v severní Itálii) a dokonce o hradu po světcí pojmenovaném v Aprutinu (střední Itálie).¹³⁷ Svatý Germán, stejně jako biskup Pabolus z Chartres, zasvětili dva kostely tomuto světcí.¹³⁸ Mnich Usuard, žijící v 9. století v klášteře St. Germain-des-Prés, zahrnul našeho světce a velemučedníka do svého martyrologia.¹³⁹ A nakonec by bylo chybou vynechat i fascinující příběh, sepsaný neznámým autorem pravděpodobně v okolí roku 830. Tomuto autorovi je rovněž připisována latinská kronika *Gesta abbatum Fontanellensium* („Skutky opatů z Fontanelle“), která byla pravděpodobně sepsána cca mezi lety 823-867. Příběh pojednává o události, která se stala za časů opata Austrulfa (747-753), kdy byla na pobřeží v Portbail na území Cherbourgu (dnes severozápad Francie) vyplavena nádoba, obsahující kromě nádherného rukopisu evangelií také relikviář s čelistní kostí sv. Jiří. Podle příběhu považoval hrabě Rihwin z Cherbourgu za nutné sponzorovat stavbu baziliky s patrociniem tohoto světce, za účelem uložení nalezených relikvií. Autor se ale rovněž domnívá, že jistý kostelník, původem buď z Anglie nebo Německa, musel být v Římě v době, kdy došlo k nálezů relikvie svatojiřské hlavy papežem Zachariášem. Od něj měl kostelník obdržet čelist jako dar a jeho loď měla při návratu údajně ztroskotat. To by vysvětlovalo fascinující nález vyplavené nádoby.¹⁴⁰

Pro osobnost svatého Jiří nelze nezmínit možné teorie o příchodu jeho kultu do Anglie, která ho posléze přijala jako svého zemského patrona. Nejdůležitější charakter

---

¹³⁴ Fredegarii et aliorum chronica: Vitae sanctorum (ed.). In: *MGH SRM*. Vol 2. Hahniani, 1888. str. 478.

¹³⁵ *PL 106*. 1844. str. 526.

¹³⁶ DUDLEY FOULKE, William (ed.). *Paul the Deacon: History of the Langobards*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1974. str. 263.

¹³⁷ *MGH DK* (ed.). Tom 4. Berlin: Weidmannsche Verlagsbuchhandlung, 1960. str. 119, 210, 236.

¹³⁸ KRUSCH, Bruno (ed.). *Passiones vitaeque sanctorum aevi merovingici*. In: *MGH SRM*. Vol 3. Hannover: Hahnsche Buchhandlung, 1888. str. 542, 615.

¹³⁹ *PL 123*. str. 963-964.

¹⁴⁰ LOEWENFELD, S. (ed.). *Gesta abbatum fontanellensium*. In: *MGH SRG*. Vol 18. Hannover: Hahnsche Buchhandlung, 1886. str. 40-42.

pro nás má v této otázce spis irského mnicha a pozdějšího opata kláštera na ostrově Iona – Adomnána. Jeho dílo *De Locis sanctis* („O svatých místech“), vzniklo pravděpodobně někdy po roce 687 a obsahuje narativ o putování blíže nepředstaveného galského biskupa Arkulfa. V samotném prologu spisu stojí informace, že Adomnán vše v něm obsažené sepsal na základě Arkulfova vyprávění.¹⁴¹ Dnes je ovšem jisté, že při psaní využíval i starších literárních pramenů a samozřejmě i Písma.¹⁴² Kompozičně *De locis sanctis* odpovídá třem částem, respektive knihám. První z nich pojednává o tom, co viděl Arkulf během devíti měsíců strávených v Jeruzalémě kolem roku 680. Druhá kniha představuje popisy vzdálenějších míst v rámci Svaté země a z našeho hlediska je nejdůležitější kniha třetí, kde Adomnán stručně sepisuje Arkulfův přechod přes Krétu do Konstantinopole a zmiňuje i osobnost Jiřího Vyznavače v rámci legendy jeho vlastní. Na začátku této vložené legendy pisatel informuje o tom, že se o ni měl putující biskup Arkulf doslechnout z vyprávění v Konstantinopoli, ale toto tvrzení je prakticky vyvráceno hned v následujících řádcích, kde se autor snaží čitatele nejspíš přesvědčit, že Arkulf opravdu fyzicky Diospolis navštívil.¹⁴³ Přestože má Adomnánovo dílo z našeho pohledu jisté mezery, jedná se bezpochyby o nejstarší doklad svatojiřského kultu na iroskotském území.¹⁴⁴

Na Adomnána plynule navazuje další bohatá evidence. Beda Ctihodný například zmiňuje mučedníka Jiřího jak ve svém krátkém poetickém martyrologiu,¹⁴⁵ tak v tom delším, které mělo být zároveň potvrzením Gelasiánského dekretu.¹⁴⁶ V 10. století připomíná svatojiřské jméno v rámci krátké modlitby také tzv. Durhamský ritus¹⁴⁷ a významné je pro nás rovněž krátké *Passio s. Georgii* napsané biskupem Leofrikem z Exeteru (1016-1072) na počátku 11. století, obsažené v rukopisu dnes uloženém v Corpus Christi College v Cambridgi.¹⁴⁸ Možná největší literární pozornost projevil Jiřímu Aelfric (asi 955- asi 1010), opat Eynshamu a pozdější arcibiskup Yorku,

---

¹⁴¹ *De locis sanctis* prol. (ed.) In: CCSL 175, č. 183. str. 80.

¹⁴² O'LOUGHLIN, Thomas. The library of Iona at the time of Adomnán. In: *The Cambridge history of the Book in Britain*. Vol 1, c. 400–1100. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. 578 s.

¹⁴³ CCSL 175. str. 229

¹⁴⁴ Srov. *Obraz Svaté země v Adomnánově De locis sanctis [rukopis] : Disertační práce / Mgr. Michaela Falátková (2020).*

¹⁴⁵ *PL 94*. str. 604.

¹⁴⁶ *PL 94*. str. 886.

¹⁴⁷ STEPHENSON, J. (ed.). *Rituale Ecclesiae Dunelmensis*. London: J. B. Nichold, 1840. str. 52.

¹⁴⁸ Částečně je přepsáno v: HARDWICK, C. (ed.). *Aelfric, abbot of Eynsham: An Anglo-Saxon Passion in the Cambridge University Library*. London: The Percy Society, 1850. 29 s.

když zahrnul svatého do několika svých kázání.¹⁴⁹ Aelfric později sepsal také Anglosaské svatojiřské *passio*¹⁵⁰ a zvláštností obou Aelfricových textů je to, že v nich vyjadřuje svůj nesouhlas s Gelasiánským dekretem. Oba jeho texty navíc určitým způsobem Jiřího osobnost „poangličtují“, jelikož o něm referují jako o „Eardolmannovi z hrabství Kapadokie“. Těchto anglických kulturních motivů bychom však v Aelfricově díle našli bezpočet.

Interpretace svatého Jiří se na západě Evropy významně změnila s příchodem 11. století. V přecházející době byl náš světec uctíván jako ukázkový mučedník, zatímco v prostředí Byzance byl chápán jako jeden z mnoha tzv. „vojenských světců“, přimlouvajících se přímo v bitvě. Ačkoli byli svatí jako je Jiří, Mercurius, Demetrius nebo Theodor podle narativů s nimi spojených, vojáci i profesně, byli také vojáky metaforického druhu – ti, kteří prokázali hrdinský odpor k mučení pro Krista. Zdá se proto, že jakmile začala Byzanc historicky bojovat proti heretickým muslimům a barborským Slovanům, šel vojenský význam těchto světců směrem do popředí.¹⁵¹ To, že by tento koncept vyrostl právě na území Byzance není až tak velkým překvapením. Byzantská říše fungovala v jádru jako stát a církev, kdy obrana jednoho znamenala obranu druhého. Přestože na západě byl vztah mezi státem a církví vrtkavější, máme i západní evidenci o povědomí o vojenských světcích. Například v roce 1004 měli svatý Jiří, Vavřinec a Hadrián údajně poskytnout pomoc císaři Jindřichu II. v bitvě proti Slovanům.¹⁵² Touto bitvou byli z Čech vypuzeni Poláci a kníže Jaromír díky podpoře římskoněmeckého krále Jindřicha přijal Čechy v léno. Jako díkůvzdání za své vítězství, nechal Jindřich postavit katedrálu v Bamberku, zasvěcenou sv. Jiří, v níž byl nakonec sám pohřben.¹⁵³ Normanský Benediktín Geoffrey Malaterra koncem 11. století zaznamenal, že se sv. Jiří objevil v zářivé zbroji a s bílým praporem, zdobeným křížem, v bitvě u Cerami v roce 1063, kde došlo ke střetu mezi Normany a sicilskými muslimy.¹⁵⁴

Žádné takové vidění není známo na území Anglie, nicméně vojenští světci zde nebyli neznámí, a zvláště pak po události ovládnutí Anglie Normany v roce 1066. Takovým zajímavým důkazem oblíbenosti našeho světce mezi vojáky může být například

---

¹⁴⁹ WALTER, W. S. (ed.). *Aelfric's Lives of saints: being a set of sermons on Saints' Days formerly observed by the English Church*. London: Early English Text Society, 1881. str. 307-319.

¹⁵⁰ Viz.: HARDWICK, C. (ed.). (1850).

¹⁵¹ Viz též: WALTER, Christopher (2003). str. 277-284.; ERDMANN, Carl. *The Origin of the Idea of Crusade*. Princeton: Princeton University Press, 1977. str. 6-7.; DELEHAYE. Hippolyte (1909). str. 1-9.

¹⁵² Adalbertus diaconus babenbergensis (ed.). *Vita Henrici II imperatoris*. In: *MGH SRG*. Vol 4. 1841.

¹⁵³ *Ibidem*. str. 739.

¹⁵⁴ Geoffrey Malaterra (ed.). *De Rebus Rogerii*. Bologna: Zanichelli, 1926. str. 44.

fakt, že jistý normanský rytíř Robert d'Oilly, který postavil v roce 1071 ve městě Oxford hrad, zasvětil kolegiální kostel k němu přistavěný v roce 1074 právě svatému Jiří (tento hradní kostel dal později vzniknout tzv. Koleji svatého Jiří, jejímž členem byl například historik 12. století - Geoffrey z Monmouthu).¹⁵⁵ Důkaz toho, že byl kult v Anglii znám již dvě nebo tři století před první křížovou výpravou, poskytuje klášter světců dedikovaný, který byl založen v Thetfordu během vlády Knuta Velikého (1017-1035).¹⁵⁶ V rámci Anglo-saského období zaznamenáváme také existenci kostela sv. Jiří v Southwarku.¹⁵⁷ E. A. Matzke poskytuje další evidenci kultu sv. Jiří v Anglii tím, že zmiňuje kromě anglosaského Aelfricova narativu, i tzv. „Píseň svatého Jiří“ nebo anglosaskou modlitbu k němu.¹⁵⁸ Latinské verze, z nichž pravděpodobně pramenily ty lidové, se zakládaly na narativě svatojiříského umučení, které byly sepsány předtím, než svatý Jeroným (narozen ve Stridoniu v Panonii v roce 346 - umírá v roce 420) uskutečnil svůj latinský překlad Bible.¹⁵⁹

Jsou to samozřejmé křížové výpravy, které pro nás představují styčný bod západní úcty pro křesťanského válečníka. Jiřího všudypřítomná osobnost na východě mohla jistojistě vzbudit zájem křižáků. Zejména když se shromáždili v Konstantinopoli, jen těžko si mohli nevšimnout kostela sv. Jiří Mangany, který byl přestavěn císařem Konstantinem IX. (1042-1055), coby konkurenční chrámu Svaté Moudrosti. Byzantský historik Michael Psellos (1018-1096) sice popisoval tento projekt jako nejhorší příklad císařových pošetilých excesů, ale na výslednou stavbu měl, zdá se, samou chválu.¹⁶⁰

Někteří badatelé vidí jádro svatojiříského vlivu na křižáky také v jejich ovládnutí Antiochie v roce 1098. Tyto názory vychází výhradně ze zmínky v *Gesta francorum*, kde se o události právě těchto bojů mezi křesťany a Turky referuje následovně: „Z hor také vystoupil nesčetný zástup mužů na bílých koních, jejichž prapory byly celé bílé. Když to naši muži uviděli, nechápali, co se děje, nebo kdo by tito jezdci mohli být, dokud si neuvědomili, že je to pomoc od Krista a že v čele zástupu byl svatý Jiří, svatý Mercurius a svatý Demetrius.“¹⁶¹ Navíc, o obléhání Antiochie křižáky se ve svém monumentálním

---

¹⁵⁵ BARRON, Caroline M.; STRATFORD, Jenny. *Royal Commission on Historical Monuments: An Inventory of the historical monuments of the City of Oxford*. London: HMSO, 1939. str. 229-231.

¹⁵⁶ Houses of Benedictine nuns: The nunnery of St. George, Thetford. In: PAGE, William (ed.). *A History of the County of Norfolk*. Vol 2. Londýn, 1906. str. 354-356.

¹⁵⁷ CARLIN, Martha. *Medieval Southwark*. Londýn: Hambledon Press, 1966. str. 94.

¹⁵⁸ MATZKE, John E. (1902). str. 476-477.

¹⁵⁹ BUDGE, E. A. (1930). str. 25.

¹⁶⁰ SAWYER, E. A. W. transl. *Michael Psellus. Fourteen Byzantine Rulers*. Harmondsworth: Penguin, 1966. str. 250-252.

¹⁶¹ „Exibant quoque de montaneis innumerabiles exercitus, habentes equos albos, quorum vexilla omnia erant alba. Videntes itaque nostri hunc exercitum, ignorabant penitus quid hoc esset et qui essent, donec

díle *Historia Ecclesiastica* zmiňuje i anglo-normanský mnich Orderik Vitalis. Tato třinácti-dílná „Církevní historie“ byla Orderikovým pokusem přinést normanskému lidu určitý ekvivalent dřívější Bedovy *Historia Anglorum*. O našem světci se zde referuje následovně: „...během obléhání Antiochie viděli křesťané tohoto světce (Jiřího), jako svého průvodce i předchůdce a rozhodli se ho ctít jako skutečného bojovníka proti lidu potopenému v omylu a svého obránce.“¹⁶² Narativ o zjevení svatého Jiří nejen při bojích o Antiochii byl obsahem i dalších zpráv o křížových výpravách. Za pozornost stojí zmínka tzv. Kronikáře první křížové výpravy – Raymunda z Aguilers. Ve své *Historia Hierosolymitana* vypráví Raymund o tom, že se mu poté, co byla Antiochie ovládnuta, zjevila postava, která požadovala, aby vzal kosti čtyř světců, pohřbené ve městě a aby je odnesl do Jeruzaléma. Čtyři rakve byly nakonec nalezeny a odneseny, ale pátá, kterou křižáci nedokázali rozpoznat, zůstávala pozadu. V tu noc se Raymundovi zjevil pohledný, asi patnáctiletý mladík a zeptal se ho, proč tyto ostatky nepřijal spolu s ostatními. Když se ho Raymund zeptal, kým je, mladík odpověděl: „Nevíš, kdo je heroldem této armády?“ Raymund mladíkovi odpověděl, že by to měl být svatý Jiří a ten mu zas na oplátku poskytl odpověď svou: „Mluvíš dobře, protože to jsem já. Umístěte mé relikvie s ostatními“. Podle tohoto příběhu se dále armáda, vyzbrojená tímto pokladem, blížila k Lyddě. Saracéni před ní prchli a zanechali za sebou i veškeré zásoby, které byly křesťany nabídnuty jako symbolické díky svatému Jiří. V tomto příběhu dále figuruje informace o tom, že se křižáci rozhodli zvolit Roberta z Rouenu biskupem Lyddy i nedaleké Ramly. Když v příběhu armáda konečně dorazí do Jeruzaléma, svatý Jiří se zjevuje opětovně, tentokrát v bílé zbroji a se zářivým křížem bílé barvy. Světec vede křižáky k vítězství znovu 15. července 1099.¹⁶³

V literatuře se setkáváme s častými zmínkami na legendární vidění svatého Jiří, které měl prožít anglický král Richard I. (Lví srdce) při obléhání Akkonu a nejen to.¹⁶⁴ S Richardem I. souvisí i další plejáda zvěstí, bezprostředně souvisejících s naším světcem a s ustanovením jeho patronátu nad Anglií. Po přezkoumání těchto odkazů nenacházíme

---

cognouerunt esse adiutorium Christi, cuius 50 ductores fuerunt Sancti Georgius, Mercurius et Demetrius.” In: LEES, Beatrice A. (ed.). *Anonymi Gesta Francorum et Aliorum Hierosolymitanorum*. Oxford: Oxford at the Clarendon Press, 1924. str. 67.; Viz též: HILL, Rosalind (ed.). *Gesta Francorum et aliorum Hierosolimitanorum*. Clarendon Press, 1967. str. 69.

¹⁶² CHIBNALL, Marjorie (ed.). *The Ecclesiastical History of Orderic Vitalis*. Vol 5. Clarendon Press, 1975. str. 155, 157.

¹⁶³ „An ignoras quis sit vexillifer hujus exercitus?”; „Et ille Bene dixisti: ego sum. Accipe igitur Reliquias in eas, atque seorsim cum aliis pone.“ In: *AS*. Aprilis III. Vol 5. str. 155.

¹⁶⁴ Např.: LABORDERIE, Olivier de. Richard the Lionheart and the birth of a national cult of St George in England. In: *Nottingham Medieval Studies* 39. 1995, str. 37-53.

žádný historický pramen anglických dějin, který by tuto královskou vizi popisoval, a proto se v této otázce uchylujeme ke všeobecně přijímanému názoru, že šlo pouze o legendární mýtus (pravděpodobně přenášený orální formou a skrze lidové manifestace). Neexistuje tedy žádný důkaz toho, že měl král vidění světce při obléhání Akkonu, že pod jeho ochranu umístil svou armádu, že by snad nařídil přestavbu kostela v Lyddě nebo že by povýšil kříž sv. Jiří (červený kříž na bílém pozadí, mající původ v kruciátách) na anglický státní znak. Byly vysloveny názory o tom, že základ pro všechny tyto legendární zvěsti vyrostl až v tudorovském prostředí Anglie.¹⁶⁵

Navzdory tomu, že křižácký král Richard kult svatého Jiří nejspíše vůbec nepodporoval, existují důkazy, že popularita našeho světce v anglických kruzích během 13. století markantně vzrostla. Jako příklad můžeme uvést rok 1256, kdy byla nad královskou vstupní halou ve Winchesteru umístěna animace sv. Jiří.¹⁶⁶ Navíc, v letech 1265-1266 dal Jindřich III. pět liber na výzdobu kostela sv. Jiří v Oxfordu. Kuriózní může být pak i znění pokračování kroniky Gervase z Canterbury (1141-1210), kde se píše o tom, že se v bitvě u Lewes v roce 1264, kdy se král Jindřich postavil proti rebelským baronům pod vedením Simona de Montforta, objevil po boku záhadného arcibiskupa, žehnajícího rebelské armádě, voják se zbraněmi a s neznámým praporem. Po bitvě obě dvě postavy zmizely a později se tvrdilo, že se jednalo o svatého Jiří a svatého Tomáše Becketa.¹⁶⁷

Vývoj svatojiřského kultu byl ve 13. století v západním prostředí dynamický nejen v Anglii. Určitou popularitu mu zajistila právě *Legenda* (později pak známá jako *Legenda Aurea*, tedy tzv. „Zlatá legenda“), kterou sepsal arcibiskup dominikán z Janova – Jakub z Voragine.¹⁶⁸ Tato sbírka životů svatých, sestavená v šedesátých letech 13. století, byla jednou z nejpopulárnějších knih středověkého západu. Její příběh o svatém Jiří začíná tradičně – rozjímáním nad významem světceva jména. Zajímavostí je, že autor *Zlaté legendy* vypráví o svatojiřském umučení, které obohacuje ještě o dva posmrtné zázraky. Jeden z nich nepochybně přejímá od Řehoře z Tours (příběh o nepohyblivých zavazadlech s relikviemi) a druhý pak z pozdější kroniky Raymonda z Aguilers (kdy Jiří prikazuje vojákům, aby přenesli jeho ostatky).¹⁶⁹ Jakub z Voragine však

---

¹⁶⁵ Tak soudí např.: GOOD, Jonathan (2016). str. 36.

¹⁶⁶ Ibidem, str. 38.

¹⁶⁷ STUBBS, William (ed.). *The Historical Works of Gervase of Canterbury*. London: Rolls Series, 1880. str. 237-238.

¹⁶⁸ JAKUB DE VORAGINE (ed.). *Legenda Aurea*. Uspoř. Anežka Vidmanová. Praha: Vyšehrad, 2012. 340 s.

¹⁶⁹ Ibidem. str. 150.

vkládá mezi etymologii světcova jména a příběh o umučení také narativ o setkání světce s drakem. Víme, že spojení svatého Jiří a draka není ve *Zlaté legendě* novým motivem, jelikož se podobný narativ dá doložit ve třech dřívějších rukopisech z 12. století a je také vyobrazen na tympanonech v Ruardenu nebo Brinsopu, které jsou rovněž do 12. století datovány.¹⁷⁰ Zdá se ovšem, že byla právě *Zlatá legenda* hlavním zdrojem svatojiřského příběhu s motivem draka na křesťanském Západě.

Například na území Portugalska jsou dedikace sv. Jiří doloženy již od 12. století. Generál Nuno Álvares Pereira (1360-1431) údajně připsal zásluhy za vítězství Portugalců v bitvě u Aljubarroty v roce 1385 právě svatému Jiří. Za vlády Jana I. Portugalského se světec stal patronem země a král nařídil, aby byla světcova podobizna nesena v procesí Božího těla. Vlajka sv. Jiří (červený kříž na bílém poli) byla během 15. století vztyčována v portugalských pevnostech.¹⁷¹

Chybou by bylo rovněž nezmínit svatojiřskou úctu na území historické aragonské koruny. Podle některých názorů byl mezníkem, kdy začal svatojiřský kult pronikat do prostředí Aragonie, rok 1201, kdy byl králem Petrem II. Aragonským založen tzv. Řád sv. Jiří z Alfamy (Order of Sant Jordi d'Alfama).¹⁷² Ten měl králi sloužit k dobytí území pod muslimskou nadvládou¹⁷³ a je dost možné, že měl tento impulz původ ve slávě svatého Jiří, kterou mu přinesly zvěsti o jeho zásahu v boji o Antiochii (1098). Toto oživení „křížáckého ducha“ také vysvětluje první zmínku o sv. Jiří, která se k Aragonii vztahuje. Zpráva, sepsaná kolem roku 1270, popisuje dobytí Mallorky v roce 1229 králem Jakubem Dobyvatelem Aragonským (1215-1276). Podle Maurů byl prvním rytířem, který vstoupil do města „bílý jezdec s bílými pažemi“, což křesťané interpretovali jako zázračné zjevení svatého Jiří.¹⁷⁴ Zdá se ovšem, že vskutku silným podporovatelem svatojiřského kultu na území aragonské koruny byl král Petr IV. Aragonský, který se snažil o výraznou sakralizaci monarchie, což znamenalo až obsedantní hledání svatého

---

¹⁷⁰ Jeden ze dvou rukopisů můžeme nalézt v: AUFHAUSER, J. B. (1911). str. 182-187; druhý pak v: HUBER, M. P. (ed.). Johannes Monachus. *Liber de Miraculis. Ein neuer Beitrag zu mittelalterlichen Mönchsliteratur*. Heidelberg: Carl Winters Uni, 1913. str. 124-132; GOOD, Jonathan (2016). str. 40. Pozn.: Všeobecně je přijímáno, že tympanon svatého Jiří v Ruardenu je zjednodušenou verzí tympanonu v Brinsopu. Viz.: Obrazová příloha č. 11, 12.

¹⁷¹ OLIVEIRA MARQUES, A. H. de. *Daily Life in Portugal in the Late Middle Ages*. University of Wisconsin Press, 1971. str. 215, 216.

¹⁷² CASTIÑEIRAS, Manuel (2020). str. 41.

¹⁷³ Pozn.: Chronologicky se v té době jednalo výhradně o tzv. Almohadský chalífát. Marocká muslimská dynastie v době vlády Petra II. Aragonského dosáhla největšího rozmachu svého území od severní Afriky až po velkou část jihu dnešního Španělska (ve své době se jednalo o území zahrnující města od Lisabonu přes Séville a Grénade, až po Valencii.

¹⁷⁴ CASTIÑEIRAS, Manuel (2020). str. 42.

Jiří kdekoli v aragonském prostředí. Teprve po jeho nástupu na trůn se v katalánských kronikách začnou množit odkazy na sv. Jiří, a hlavně jeho zázračné zásahy do důležitých bitev, jako byla například bitva u Alcorazu¹⁷⁵ nebo bitva u El Puig ve Valencii (1234). Proto například anonymní autor tzv. *Crónica pinatense* (1369-1372), rovněž známé jako *Kronika San Juan de la Peña*, vnáší svatého Jiří do bitvy u Alcorazu (1096), kterou navíc umisťuje do nesprávného a „záhadně“ stejného data, kdy došlo k bitvě o Antiochii (1098).¹⁷⁶ Zdá se tedy, že byl obraz kultu svatého Jiří v rámci Aragonské koruny významně utvářen na vzoru východních křížových výprav. Světec se stal ochráncem aragonského krále a katalánských armád na Pyrenejském poloostrově. Na území dnešní Valencie, Katalánska, na Baleárách, Maltě, Sicílii nebo Sardinii pak sahají počátky kultu sv. Jiří do společných dějin s Aragonskou korunou.¹⁷⁷

4.4. Svatojiřské relikvie

Otázka svatojiřských relikvií, stejně jako mnoho dalších aspektů kultu našeho světce, zůstává poměrně neurčitá. V odborné literatuře se setkáváme s nepodloženým názorem, že byly svatojiřské ostatky pravděpodobně přeneseny z Lyddy během perské invaze na konci 7. století nebo krátce poté, co do Palestiny přišli muslimové.¹⁷⁸ V předchozích odstavcích jsme již zmínili osobnost svatého Řehoře, biskupa v Tours (538-594), který ve svém díle *Miraculorum liber* připomíná na rok 594 přenesení ostatků svatého Jiří do Limoges a do vesnice Maine blízko Le Mans, kde mají sílu léčit slepé, chromé a ty, kteří trpí zimnicemi a dalšími nemocemi.¹⁷⁹ Stejně tak, nález svatojiřské lebky devadesátým prvním papežem Zachariášem (741-742) nezůstal bez odezvy. Příběh o jejím objevení vypráví narativ v *Liber pontificalis*.¹⁸⁰ Lebka byla údajně od 8. století uložena v bazilice sv. Jiří na Velabru, odkud byla v roce 1600 částečně přenesena do Ferrary.¹⁸¹ Ve skutečnosti však bylo svatojiřských hlav hned několik. Z té, která spočinula v kostele svatého Jiří na Velabru, získal biskup katedrály v Mohuči Hatto

---

¹⁷⁵ Ibidem, str. 42; Pozn.: Bitva u Alcorazu se odehrála mezi lety 1094-1096 mezi obléhajícími silami Petra I. Aragonského a spojeneckými silami Al-Musta'ina II. - vládce tzv. Taify Zaragozy, území ve východní Andalusii (dnes východní Španělsko).

¹⁷⁶ CASTIÑEIRAS, Manuel (2020). str. 42.

¹⁷⁷ Ibidem, str. 42.

¹⁷⁸ Například: KOLÁČEK, Josef př. *Svatý Jiří. Životopis a legendy*. Olomouc: Centra Aletti Refugium Velehrad-Roma, 2020. str. 32-33.

¹⁷⁹ DAM, Raymond Van (ed.). (2004). str. 123-124.

¹⁸⁰ DUCHESNE, Louis (ed.). *Liber pontificalis I*. Paris, 1955-57. str. 434.

¹⁸¹ EWIG, Eugen. (1964) str. 395.

v roce 888 zlomek pro Reichenau.¹⁸² Jedna hlava sv. Jiří, údajně získaná na ostrově Aegina, skončila v kostele světcí zasvěceném v Benátkách a další byla údajně ve Veszprému v Maďarsku v 15. a 16. století.¹⁸³ Podle svědectví Abú Sáliha přešlo tělo svatého do Egypta, kde mu bylo zasvěceno celkem čtyřicet kostelů a tři kláštery.¹⁸⁴ Je ale zřejmé, že muselo být v oběhu mnoho relikvií falešných. Dále se k roku 852 Pierre de Marca zmiňuje o přenesení ostatků sv. Jiří a sv. Aurelia.¹⁸⁵ Pravděpodobně ten samý svatojiřský ostatek vložil v roce 1388 biskup Marapesi do cenného stříbrného relikviáře, přičemž s další svatojiřskou paží měl v téže době do Benátek přicestovat Teofil Beacqui z Milána, opat kláštera sv. Jiří Většího.¹⁸⁶ Budge rovněž uvádí, že je ve Zlaté legendě tak, jak byla publikována Caxtonem, doložena zmínka o tom, že se v koleji na hradě Windsor nachází srdce svatého Jiří, které Zikmund, císař z Almayne, daroval králi Jindřichu V.¹⁸⁷

---

¹⁸² HAUBRICHS, Wolfgang. *St. Georg auf der frühmittelalterlichen Reichenau*. Stuttgart: Festschrift Friedrich Prinz, 1993. str. 503–509.

¹⁸³ SETTON, A. M. St George's Head. In: *Speculum* 48. 1973. str. 1-12; FEDALTO, G. (ed.). *La chiesa latina in Oriente III, Documenti veneziani*. Verona, 1978. č. 653; TUSKER, G.; KNAPP E. Europäische Verbindungen der mittelalterlichen Heiligenverehrung in Ungarn. In: *Analecta Bollandiana* 110 (ed.), 1990. str. 52.

¹⁸⁴ EVETTS, B. T. A. (ed.). *The Churches & Monasteries of Egypt and Some Neighbouring Countries. Attributed to Abú Salih, The Armenian*. Oxford: The Clarendon Press, 1895. str. 258-260; DELEHAYE, Hippolyte (1909). str. 49.

¹⁸⁵ MARCA, Pierre de la. *Marca hispanica sive limes hispanicus, hoc est. Geographica et historica description Cataloniae, Ruscinonis, et circumjacentium populorum*. Apud F. Muguet. Regis et illustrissimi Archiepiscopi Parisiensis typographum. Paříž, 1688. str. 357. Pozn.: De la Marca ve svém životním díle zveřejnil velké množství listinného materiálu z klášterů a panství. Mnohé z těchto dokumentů byly v následujících letech ztraceny nebo zničeny, a tak jeho dílo představuje významnou pramennou základnu pro dějiny oblasti Béarn (jihozápad Francie).

¹⁸⁶ DAMERINI, Gino. *L'Isola e il Cenobio di San Giorgio Maggiore*. Benátky, Verona: Fondazione Cini – Stamperia Valdopena, 1956. str. 95.

¹⁸⁷ BUDGE, E. A. (1930). str. 24.

5. Původ svatojiřského kultu do Čech

Zatím není možné s jistotou určit, kdy se na našem území poprvé setkáváme se svatojiřskou úctou a jejími projevy. Otázka problematiky šíření kultu sv. Jiří směrem do Čech byla předmětem mnoha dřívějších odborných úvah. Jejich základ byl však vždy stejný, spočívající v nejstarším bezpečném dokladu svatojiřského kultu, kterým je bezpochyby fundace Vratislavova chrámu sv. Jiří na Pražském hradě.¹⁸⁸

Například Anežka Merhautová operovala s možnou teorií šíření svatojiřské úcty prostřednictvím Velké Moravy a její závěry se zakládaly zejména na prizmatu původní architektonické dispozice baziliky na Pražském hradě. Sloupová bazilika s jednou i třemi apsidami představovala typickou východní stavbu, která zdomácněla v severní oblasti dnešní Itálie, odkud se pak dále šířila na sever a severozápad. Podle Merhautové se tak mohlo stát právě díky Velké Moravě, která udržovala vztahy s akvilejským patriarchátem. Jak Merhautová formulovala – se skupinou německých, tzv. krátkých bazilik, nemůže být ta pražská srovnávána.¹⁸⁹

Kontradikcí Merhautové teorie může být ta, kterou předložil Jiří Sláma. Podle Slámy není pochyb o tom, že se kult sv. Jiří šířil do Čech prostřednictvím řezenské diecéze. Historicky prokázaná svatojiřská patrocina právě v oblasti Řezna dokazují, že zde měl kult našeho mučedníka velmi staré kořeny. Toto tvrzení navíc podporuje i fakt, že na sklonku 9. a téměř po tři čtvrtiny následujícího století, náležely Čechy pod obedienci řezenského biskupa, podle legend přicházeli do Čech bavorští kněží a také např. tzv. Svatovítský sakramentář ze svatovítské kapitulní knihovny, v jehož dochované části je uveden svátek sv. Jiří, pochází z Bavorska. Jméno sv. Jiří (resp. zasvěcení) se uvádí vedle sv. Jimrama již v roce 792 v darovacích listinách katedrálního kláštera v Řezně.¹⁹⁰ Na tento fakt ve své teorii překvapivě Anežka Merhautová reagovala a na základě komparace pražské baziliky s řezenskou se domnívala, že existuje mezi oběma stavbami příliš velký časový odstup a že se výrazně liší i jejich architektura. Podle jejího závěru je tedy i příchod kultu sv. Jiří vysvětlitelnější směrem z jihu nežli ze západu.¹⁹¹

V rámci této práce je na místě přiklonit se k teorii Jiřího Slámy. Fakt vlivu řezenské diecéze na Čechy je, vzhledem k prokazatelné historické evidenci, nesporný, a

---

¹⁸⁸ Např.: MERHAUTOVÁ, Anežka. Raně středověká architektura v Čechách. Praha: Academia, 1971. str. 13; SLÁMA, Jiří (2006). str. 49-50.

¹⁸⁹ MERHAUTOVÁ, Anežka (1971). str. 13.

¹⁹⁰ LEHNER, B. Johannes (ed.). *Die mittelalterlichen Kirchen-Patrosinien des Bistums Regensburg – Teil I*. Regensburg: 1953. str. 13, 30, 31; SLÁMA, Jiří (2006). str. 49.

¹⁹¹ MERHAUTOVÁ, Anežka (1971). str. 13.

výrazem dobových bavorsko-českých kontaktů pak může být i vstup Přemyslovce Strachkvasa do řezenského kláštera. Neměli bychom zapomenout, že Řeznu nedaleký Benediktinský klášter v Reichenau se stal zprostředkovatelem šíření světcova kultu za hranice.¹⁹² Stalo se tak díky zisku ostatků sv. Jiří, který uskutečnil mohučský biskup v roce 888.¹⁹³

---

¹⁹² LEHNER, B. Johannes (ed.). (1953). str. 9, 10, 13, 30; HAUBRICHS, Wolfgang. St. Georg auf der frühmittelalterlichen Reichenau. Hagiographie, Hymnographie, Liturgie, und Reliquienkult. In: *Monographien zur Geschichte des Mittelalters* 37. Stuttgart: Hiersemann, 1993. str. 505-537.

¹⁹³ Viz.: str. 37.

6. Patrocinia a oltáře

6.1. Patrocinia

Velmi cennou součástí naší studie bezpochyby představují kostelní zasvěcení. Vývoj takových světeckých patronátů nad církevními stavbami souvisel bezprostředně s vývojem poptávky po relikviích. Zdá se pravděpodobné, že fundamentální touha po jejich shromažďování narůstala v druhé polovině 4. století, stejně jako víra v jejich sílu.¹⁹⁴ Křesťanský kult svatých ostatků plně narušil předchozí římský model zákazu manipulace s již pohřbeným tělem nebo pohřbívání uvnitř měst. Otázka patrocinii je však také bezpodmínečně spojena s praxí translace relikvií a jejich následným umístěním pod oltáře. Ta se začala objevovat ve 4. století, stala se běžnou v průběhu století 6. a její povinnost byla nařazena na druhém koncilu v Nikáji v roce 787. V 7. století se translace plně rozvinula z iniciativy papežů, čímž byla také oficiálně potvrzena a tímto nařízením měl být každý oltář automaticky spojen s hrobem mučedníka.¹⁹⁵ Počet komunit, které „potřebovaly“ relikvie v tomto období stále rostl. I když se hranice křesťanského světa v průběhu 4. – 6. století nijak dramaticky neposunuly, stupeň christianizace se, zejména v oblastech na západě, značně změnil. Nové kostely byly stavěny skoro všude a speciálně ve venkovských oblastech. Na konci 4. století také zaznamenáváme první případ patronátu světce nad církevní stavbou. V roce 386 ho v Miláně udělil biskup Ambrož svatým Gervasiovi a Protásiovi a učinil tak důležitý mezník patrocinii.¹⁹⁶

První fáze pohřbívání těl světců se uplatňovala způsobem *sub altarem* – tedy jak již bylo řečeno, ostatky se pohřbívaly pod oltář do země. Po roce 1000 byla tato praxe nahrazena vkládáním svatých pozůstatků do oltářního stipitu, speciální schránky. V rámci rostoucí „potřeby“ ostatků se v nadcházejícím průběhu středověku vyvinula praxe uctívání takových „druhotných relikvií“ v podobě oděvů, které světcům patřily; věcí, kterých se dotkli atp. Není proto překvapením, že začalo vznikat velké množství falešných relikvií, a to zejména v době, kdy kultury některých světců nabývaly na oblibě a nebylo možné jejich pozůstatky získat.¹⁹⁷ S postupem doby se na svaté patrony převedla

---

¹⁹⁴ WIŚNIEWSKI, Robert. *The Beginnings of the Cult of Relics*. Oxford University Press, 2019. str. 173-174.

¹⁹⁵ Ibidem, str. 174; KUBÍN, Petr (2011). str. 21.

¹⁹⁶ Ibidem, str. 20

¹⁹⁷ WIŚNIEWSKI, Robert (2019). str. 210-211.

i skutečná práva ke kostelnímu majetku v lidské touze po zajištění spásy. Jednalo se o tzv. kostelní záduší, kdy se stal světec ve své podstatě formálním vlastníkem majetku.¹⁹⁸

Metoda výzkumu patrocinií k rekonstrukci lokální církevní organizace tak, jak ji prezentoval Zdeněk Boháč, je metodou fundovanou, ke které je však potřeba přistupovat s určitým zřetelem. Boháč tvrdil, že by mohlo prokázané rozšíření patrocinií „*souviset s přenesením nebo darováním relikvií světce, případně je odrazem působení ideových proudů, misijních nebo poutních středisek, duchovních center nebo určitých společenských skupin...*“.¹⁹⁹ Hlavním úskalím tohoto tvrzení je však např. skutečnost, že část venkovských kostelů mohla mít svého dřevěného „předchůdce“. Boháč vycházel zejména z výsledků umělecko-historického bádání současných sakrálních staveb, u kterých je pravděpodobnost, že by tohoto „předchůdce“ kdy měli, velmi mizivá. To nicméně znamená, že časové vrstvy patrocinií nemusí příliš vypovídat o počátcích farní sítě, ale spíše o době jejího přebudování na kamenné stavby. Tak, jako je možné předpokládat stejné zasvěcení i u nedatovaných dřevěných staveb, je na místě počítat i se změnou zasvěcení v průběhu staletí, která představuje další aspekt problému. K takové změně máme totiž z většiny doklady až z období novověku. Navíc, například vesnický kostel ve středověkých pramenech často nebýval, na rozdíl od kostelů městských, označován jménem světce, kterému byl dedikován. Je možné ho dohledat spíše pod jménem osady, ve které se nacházel. Podle Boháče je možné pro kostely, u kterých se nedochoval středověký záznam, použít pobělohorské prameny před barokní přestavbou a počítat u toho s tím, že se pravděpodobně již nikdy nepodaří zjistit počet zaniklých kostelů v husitské a reformační době. V našem bádání je pro nás v rámci doby předhusitské možné vycházet také z náhodných zmínek v pramenech, z inskripcí na zvonech, křtitelnicích nebo se zaměřit na výzdobu staveb.²⁰⁰ I přes zmíněná úskalí je však možné posunout výzkum patrocinií, i za pomoci analýzy pramenů (v rozmezí 10-18. století) a soudobých archeologických závěrů, k větší věrohodnosti.

Ve studii *Patrocinia v Čechách v době předhusitské a barokní* došel Zdeněk Boháč k tvrzení, že se změna zasvěcení odehrála z počtu přibližně 2350 svatyní (kostelů a kaplí) do roku 1420 jen u 7 % z nich, což následně v pojednání *K otázce využití zasvěcení ve své podstatě popřel*. Zde došel k závěru, že: „...*kostely (venkovské) se*

---

¹⁹⁸ KUBÍN, Petr (2011). str. 29.

¹⁹⁹ BOHÁČ, Zdeněk. Patrocinia v Čechách v době předhusitské a barokní. In: *Pražské arcibiskupství 1344–1994. Sborník příspěvků o jeho působení a významu v české zemi*. Praha: Zvon, 1994. str. 165.

²⁰⁰ BOHÁČ, Zdeněk (1973). str. 373.

změněným patrociniem dosahují téměř 1/4 všech případů (62 z 277, tzn. 22,4 %).²⁰¹ Na základě tohoto konstruktů je tedy zřejmé, že ke změně patrociniu kostelů rurálních oblastí docházelo častěji než u kostelů městských, hradních nebo klášterních. Zejména se tak dělo v období po třicetileté válce, kdy noví majitelé pozemků kostelní dedikace často měnili.²⁰²

Ve své práci *Patrociniia románských kostelů* směřuje Boháč k předložení soupisu církevních staveb, doložených prameny do roku 1250 a také svatyn, které se architektonicky hlásí do předrománské a románské doby, přestože jsou zčásti přestavěny v pozdějších slozích. Sám upozorňuje na fakt, že není možné podat dokonalý obraz vzniku románských kostelů, jelikož přebudované stavby mnohdy unikají naší pozornosti a je potřeba počítat s tím, že některé z nich, které mají původ na sklonku doby románské, mohou být přestavbou svého staršího dřevěného „předchůdce“ nebo primitivního kamenného kostelíku. Touto teorií si pak Boháč vysvětluje, proč se největší počet románských kostelů váže až k první polovině 13. století.²⁰³ Kostely předrománské a románské vrstvy zpravidla vznikaly na hradištích, návrších nebo náplavových terasách mimo vlastní areály vesnic. Oproti pozdějším kostelíkům z pozdní doby vnitřní kolonizace (cca konec 12. století), které se budovaly v přímém sousedství feudálních sídel, sloužily tyto svatyně širokému okolí.²⁰⁴ V závislosti na svatojiřské zasvěcení lze z Boháčových studií, týkajících se těchto brzkých patrocinií, vyvodit následující. Ve svém pojednání o možnosti využití patrocinií jako jednoho z pramenů k dějinám osídlení nazývá výskyt svatojiřského zasvěcení předrománských a románských kostelů jednoduše starší vlnou kultu jako takového.²⁰⁵ Dedikace svatému Jiří se v této době (tedy zhruba do roku 1000 n. l.) vyskytuje jako nejfrekventovanější, spolu se zasvěcením svatých Klimenta, Víta, Petra, Jana Křtitele, Vavřince a Michaela.

Nejstarším takovým chrámem, o jehož brzké existenci nelze pochybovat, je bazilika sv. Jiří na Pražském hradě. Vratislavovo zakladatelské dílo, vznikající v okolí roku 920 (Vratislav zemřel roku 921²⁰⁶), je zmiňováno v nejstarší latinsky psané literatuře jako jsou v první řadě obě verze (bavorská i česká) legendy *Crescente fide*²⁰⁷ a následně

---

²⁰¹ Srov.: BOHÁČ, Zdeněk (1994). str. 176; BOHÁČ, Zdeněk (1968). str. 582, 583.

²⁰² BOHÁČ, Zdeněk (1994), str. 169.

²⁰³ BOHÁČ, Zdeněk (1972). str. 33.

²⁰⁴ BOHÁČ, Zdeněk (1973). str. 373.

²⁰⁵ Ibidem, str. 375.

²⁰⁶ K problematice datování např.: MERHAUTOVÁ, Anežka. *Bazilika sv. Jiří na Pražském hradě*. Praha: Academia, 1966. 100 s.

²⁰⁷ LUDVÍKOVSKÝ, Jaroslav. Nově zjištěný rukopis legendy *Crescente Fide* a jeho význam pro datování Kristiána In: *Listy filologické*. Praha: Kabinet pro klasická studia FLÚ AV ČR, 1958. 56-68 s.

pak i *legenda Gumpoldova*.²⁰⁸ *Legenda Kristiánova*, datovaná ke sklonku 10. století, vypráví kromě počátků svatojiřského kostela i o tom, že se kníže Vratislav dokončení stavby již nedožil a že k jejímu vysvěcení došlo až za vlády jeho syna Václava.²⁰⁹ Ze staroslověnsky psaných děl nalézáme informaci o založení chrámu knížetem Vratislavem až v *Druhé staroslověnské legendě*, která ovšem vznikla jen překladem a rozšířením *legedy Gumpoldovy* z latiny do staroslověnštiny asi v polovině 11. století.²¹⁰ V souvislosti s bazilikou je potřeba zmínit rovněž *Proložní legendu o sv. Ludmile*, která byla sepsána snad až na Rusi a o něco později, než legenda svatováclavská. Ta se o chrámu zmiňuje jako o místě posledního odpočinku svěťce, o jeho založení však nikoliv.²¹¹ S Vratislavovou fundací je navíc spojena pravděpodobně vůbec první relikvie v Praze. Kníže bazilice věnoval část paže chrámového patrona, která se dodnes nachází v relikviáři ze 13. století²¹² a část této relikvie měl dokonce oddělit král Karel IV. do svých soukromých sbírek. Relikviář byl v roce 1783 prodán za sumu 100 zlatých svatovítské katedrále.²¹³

Kromě Pražského hradu stál kostel se svatojiřským patrociniem také na hradišti v Kouřimi. I přesto, že nás historicky první zmínka o něm vede až k roku 1296,²¹⁴ jeho o mnoho ranější původ dokládají ojedinělé zmínky o kouřimských arcijáhnech v dobových listinách, stejně jako prozatím nejnovější výsledky archeologického výzkumu, které umožňují datovat stavbu této svatyně před 11. století.²¹⁵

Situace je problematictější v případě hradiště v Mladé Boleslavi, kde měl rovněž stát kostel svatojiřského zasvěcení. Poprvé se o něm dozvídáme snad z nadání pražského kostela, které roku 1098 pořídil mladoboleslavský probošt a pražský kanovník Zbudek. Tato nadační listina se nedochovala a zmínku o její existenci a obsahu nám poskytuje soupis listin pražského kostela, vyhotovený v 80. letech 15. století pražským děkanem

---

²⁰⁸ *Fontes rerum Bohemiarum I* (ed.). Praha, 1873. str. 148. (Dále jen: *FRB*).

²⁰⁹ LUDVÍKOVSKÝ, Jaroslav. *Kristiánova legenda. Život a umučení svatého Václava a jeho báby svaté Ludmily*. Praha: Vyšehrad, 2012. 171 s.; PEKAŘ, Josef (ed.). *Nejstarší kronika česká ku kritice legend o sv. Ludmile, sv. Václavu a sv. Prokopu*. Praha: Bursík a kohout, 1903. str. 29.

²¹⁰ VAJS, Josef. *Sborník staroslovanských literárních památek o sv. Václavu a sv. Lidmile*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1929. str. 89, 90, 105.

²¹¹ *Ibidem*, str. 47-68; viz. též: *FRB I*, Praha. 1873. str. 124.

²¹² Jedná se o součást svatovítského pokladu. Pozlacený relikviář v podobě světcovy paže, bohatě zdobený drahými kameny, představuje skutečné umělecké dílo. Srov.: PODLAHA, Antonín. *Chrámový poklad u sv. Víta v Praze*. Praha, 1903. str. 226.

²¹³ KYZOUROVÁ, Ivana. *Svatovítský poklad*. Praha: Správa Pražského hradu, 2012. str. 59.

²¹⁴ EMLER, J. (ed.). *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae II*. Pragae, 1882. č. 1679, str. 722, 723. (Dále jen: *RDB*).

²¹⁵ ŠOLLE, Miloš. Kouřim v mladší době hradištní. In: *Památky archeologické 60*. 72-104 s.; srov.: ŠOLLE, Miloš. *Kouřim v průběhu věků*. Praha: Academia, 1981. 156 s.

Janem z Krumlova.²¹⁶ Poprvé se o regestu tohoto soupisu zmiňuje Tomáš Pěšina z Čechorodu²¹⁷ a v literatuře byl i následně mnohokrát diskutován, jelikož se velmi pochybovalo o jeho věrohodnosti. Nejspíše i z toho důvodu nebyl zařazen do českého diplomatáře.²¹⁸ V šedesátých letech minulého století však Jiří Pražák svým rozborem dokázal, že nemusí být pochyb o spolehlivosti regestu jako historického pramene.²¹⁹ Dodnes však není jasné, kde se měl v Mladé Boleslavi kostel sv. Jiří opravdu nacházet i přesto, že byly vysloveny hypotézy o možné lokaci této svatyně v okolí pozdějšího mladoboleslavského poutního chrámu Nanebevzetí Panny Marie.

Hradsko u Kaniny v okrese Mělník je další lokací hradištního stáří, kde se dodnes svatojiřský kostel nachází. Jako v předchozích případech však toto tvrzení může mít také jen hypotetický charakter, jelikož se první historické zmínky o tomto chrámu začínají objevovat až s příchodem 14. století.²²⁰ Kostel byl v roce 1874 navíc podroben přestavbě, která jeho předchozí podobu dokonale smazala. Ta však ve fragmentech také není původní, ale gotická. Tak jako uvidíme i u dalších příkladů hradištních kostelů, pravděpodobně jediný fakt, který badatele nutí se domnívat, že kostel náležel do hradištního období, je jeho poloha uvnitř hradiště, nikoliv v jeho okolí.

Přestože se o existenci kostela sv. Jiří na akropoli litoměřického hradiště dozvídáme až roku 1363, kdy je jeho poloha zmiňována ve vztahu k samotnému městu (ne ve vztahu k zaniklému hradišti), shodují se archeologové i historikové na tom, že zde právě takový kostel stával již v 10. století. Kostel byl zbořen roku 1876 a podle ikonografických pramenů prodělal v mladších časech několik přestaveb.²²¹

Dalším hradištěm, kterému bychom měli věnovat pozornost, je Libušín, který, z pohledu historické interpretace, představuje v historickém výzkumu určité úskalí. Hradiště, které se nachází na kopci jihozápadním směrem od Libušína (okres Kladno) je významné nejen svou enormní rozlohou,²²² ale také umístěním v české centrální sídelní

---

²¹⁶ PRAŽÁK, Jiří. Nejstarší listina pražského kostela. In: *Sborník archivních prací archivu ministerstva vnitra*. Praha: Státní ústřední archiv v Praze, 1960. č. 1. str. 216.

²¹⁷ Pessina de Czechorod. *Phosphorus Septicornis*. Pragae: Typis Joannis Arnolti de Dobroslavina, Anno 1673. str. 556.

²¹⁸ FRIEDRICH, Gustavus (ed.), *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae I*. Pragae, 1904. č. 251, str. 224. (Dále jen: *CDB*).

²¹⁹ PRAŽÁK, Jiří (1960). str. 215-229.

²²⁰ KURKA, Josef (1915). str. 292.

²²¹ *Litoměřická kapitula: 950 let od založení*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2007. str. 56.

²²² Čtyřdílný areál hradiště se rozkládá na ploše cca 12 ha. Srov.: VARADZIN, Ladislav. Raně středověké hradiště Libušín: Hlavní poznatky z revizního zpracování výzkumů. In: *Archeologické rozhledy LXIV*. 2012. str. 723-774.

oblasti – tak důležité pro rozvoj raného přemyslovského státu. V jeho vnitřním areálu se do dnešního dne nachází kostelík gotické podoby, který byl podroben výrazné přestavbě z doby okolo poloviny 17. století. Přestože se o něm nedochovaly žádné ranější historické doklady a zmínky, podle mnoha badatelů nelze pochybovat o existenci hradního kostela sv. Jiří na Libušíně již v době plného fungování tamějšího hradiště (zhruba 10. století). I když původní stavební podobu kostela neznáme, na jeho stáří poukazuje mnoho faktorů. Na jedné straně je jím samozřejmě starobylé svatojiřské zasvěcení, ale na raný původ kostela však může poukazovat i jeho samotná poloha uvnitř hradiště. Jednalo-li by se o pozdější založení, zcela jistě by se kostel nenacházel na místě bývalého, těžko přístupného a málo osídleného hradiště, nýbrž by byl postaven v osadě v údolí, která pod názvem Libušín existuje do současnosti.²²³

Existence tří kostelů byla heuristikou historických pramenů, ale i za přispění archeologických objevů, doložena na slavníkovské Libici. Archeologie učinila objev kostela neznámého zasvěcení, který měl na akropoli libického hradiště stát až do útoku Přemyslovců v roce 995. Historické prameny pak ke 14. a 15. století mluví ještě o kostelu Panny Marie²²⁴ a kostelu sv. Jiří, které se vedle sebe měly vyskytovat v rámci libického předhradí.²²⁵ Podle závěrů výzkumu Rudolfa Turka ale i dalších badatelů je existence těchto kostelů v 10. století velmi pravděpodobná hlavně proto, že jedině v tuto dobu existovaly podmínky pro stavbu dvou chrámů v tak těsné blízkosti.²²⁶ Dějiny druhého libického předhradního kostela jsou mnohem složitější, než je tomu u dříve zmíněného mariánského. Jak už bylo nastíněno, historické prameny o něm ve 14. a 15. století referují střídavě jako o kostelu sv. Jiří, kostelu sv. Jiří a sv. Vojtěcha a konečně pouze jako o kostelu sv. Vojtěcha.²²⁷ Jak si v následujících řádcích ukážeme, neustálé změny vojtěšského a jiřského patrocinia neznamenaají nic neobvyklého a jsou způsobeny tím, že svátek obou těchto světců (pravděpodobně již dříve, než jak nám o tom svědčí nejstarší

---

²²³ Srov. BOHÁČ, Zdeněk (2001). str. 141-142; Srov. SLÁMA, Jiří (2006). 55-56 s.

²²⁴ V Registru papežských desátků je na Libici uváděn dřevěný kostel zasvěcený Panně Marii (TOMEK, Wacslaw Wladivoj (ed.) *Registra decimarum papalium*. Praha, 1873. str. 85. (Dále jen: RDP). Pozn.: Ten byl podle své polohy zřejmě hlavním kostelem pro libické předhradí. Srov.: TUREK, Rudolf. *Libice. Knižecí hradisko X. věku*. Praha: Národní muzeum, 1966-1968. str. 15.

²²⁵ O obou kostelech se zmiňuje archeolog a historik Rudolf Turek, který uvádí, že původní svatojiřské zasvěcení bylo v novější době (blíže nespecifikováno) změněno na patrocinium svatovojtěšské. Viz.: TUREK, Rudolf (1966-1968), str. 14.; srov.: MAŘÍK, Jan. *Libická sídelní aglomerace a její zázemí v raném středověku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2009. 283 s.

²²⁶ Tak soudí např. i RYNEŠ, Václav. Libická tragédie a její oběti v tradici století. In: *Vlastivědný zpravodaj Polabí*. Poděbrady: Polabské muzeum, 1967. str. 39.; Pozn.: Existenci většího počtu kostelů máme doloženou i na jiných raně-středověkých hradištích (např. Starý Plzenec, Vyšehrad, Stará Boleslav, Budeč, Pražský hrad).

²²⁷ Toto zasvěcení si kostel zachoval až do současnosti.

kalendária z první poloviny 12. století) kolidoval na stejný den (23. dubna).²²⁸ Z logiky také vyplývá, že ve slavníkovské době nepřipadal titul sv. Vojtěcha v úvahu.²²⁹ V průběhu rozsáhlých výzkumů hradiště na Libici však mnoho badatelů považovalo (a stále považuje) svatojiřské patrocinium až za druhotné.²³⁰ Podle vyslovených názorů, které se opírají o údaje zachycené v historických pramenech, vztahujících se k lokaci pohřbu obětí libické tragédie, mělo toto zasvěcení totiž vystřídat již existující kostelní patrocinium sv. Bonifáce.

Nejstarší biografické hagiografie o Vojtěchově životě (*Vita prior* od neznámého autora, *Vita altera* od Brunona z Querfurtu i „*Quator immensi*“),²³¹ ale i kronika Kosmova, sice popisují přepadení a dobytí slavníkovského hradiště Přemyslovci v roce 995, ale žádnou zmínku o tom, co se stalo s ostatky zavražděných Slavníkovců, zde nenalzáme. Až v polovině 12. století doplňuje *Mnich sázavský* Kosmovo vyprávění informací, že byli tzv. Vojtěchovi bratří pochováni v kostele sv. Bonifáce.²³² O lokaci tohoto kostela se již nezmiňuje.²³³ Pozdější svatovojtěšská legenda (14. století), obsažená v Pulkavově kronice, vypravuje o zázračné Vojtěchově účasti na libickém pohřbu jeho zavražděných bratří (kostel sv. Bonifáce zde není uveden),²³⁴ ale až spolu s Václavem Hájkem z Libočan (tedy až v 16. století), objevuje se údaj o původním pohřbení Slavníkovců v kostele Panny Marie na Libici.²³⁵ Rovněž v šedesátých letech 17. století pak měl novoměstský farář Matěj Benedikt Bolelucký vidět slavníkovský hrob, přikrytý mramorovou deskou v sakristii libického kostela sv. Jiří. Jeho realistický popis zřejmě odpovídá tehdejší skutečnosti, ale stále není přesvědčivým důkazem, že byli Slavníkovci opravdu na tomto místě pohřbeni.²³⁶ Na Libici se v průběhu 17. století opravdu mohlo věřit, že vyvraždění skutečně spočinuli pod podlahou kostela sv. Jiří, ale starobylost této pověsti nic nedokládá. Naopak proti tomu, že by mohla být dávného původu svědčí nejen nesrovnalosti, obsažené v historických pramenech, ale i dva mezníky v rámci libických

---

²²⁸ Viz. Kapitola č. 8.

²²⁹ Podle Slámy ještě dlouho po celé 11. století viz.: Sláma, Jiří (2006). str. 54.

²³⁰ Nověji např.: MAŘÍK, Jan (2009) - se již o existenci svatojiřského kostela ani nezmiňuje.

²³¹ Všechny tyto legendy dostupné v edici *FRB I.*: *Vita prior*: *FRB I.*, str. 235-266; *Vita altera*: *FRB I.*, str. 266-305; *Quator immensi*: *FRB I.*, str. 313-337. *Vita prior* a *Vita altera* pak dále v edici: S. Adalberti Pragensis Episcopi et martyris vita I. In: KARWASINSKA, J. (ed.). *MPH.* II. str. v-viii.; Sancti Adalberti Prag. Ep. Et mart. Vita altera auc. Brunone Querfurtensi. In: KARWASINKA, J. (ed.). *MPH.* IV. Fasc. 2.

²³² HRDINA; BLÁHOVÁ. *Kosmova kronika česká* (ed.). Praha: Svoboda, 1972. str. 51.

²³³ Dokonce ani *Letopisy české* neuvádí informaci o tom, kde byly ostatky Slavníkovců, při příležitosti jejich přenesení do Prahy v roce 1216, exhumovány (*FRB II.*, str. 283).

²³⁴ Její obsah známe pouze z první recenze latinského znění kroniky Pulkavovy: *FRB V.*, str. 26-29.

²³⁵ LINKA, Jan (ed.). *Kronika česká*. Praha: Academia, 2013. str. 537; FLAJŠHANS, Václav (ed.), *Kronika česká III.* Praha: Česká akademie věd a umění, 1929. str. 377.

²³⁶ RYNEŠ, Václav (1947). str. 41.

dějin, které poměrně znemožňují její historické uchování (vyvraždění Slavníkovců v roce 995 a vyvraždění Vršovců v roce 1108). Zdá se, že k tomu, co popsal M. B. Bolelucký dala podnět až novověká pověst, mající původ u *kroniky Hájkovy*, případně i u *kroniky Pulkavovy* nebo *kroniky tak řečeného Dalimila*. Sláma ve svém pojednání o svatojiřských kostelech na českých, raně středověkých hradištích vyslovil hypotézu o tom, že zpráva *Mnicha sázavského* o pohřbení Vojtěchových bratří v kostele sv. Bonifáce zachycuje značný časový odstup. Datum libické tragédie bylo určeno na 28. září, zatímco pohřeb Slavníkovců byl datován až na 10. října. To by mohlo znamenat značnou vzdálenost mezi hlavním hradem Slavníkovců a místem jejich pochování.²³⁷ Tato teorie by mohla být podpořena i faktem, že v tomto období (konec 10. století), je doložen jediný svatobonifácký kostel,²³⁸ který se nacházel u břevnovského kláštera.²³⁹ Vzhledem k tomu, že sv. Vojtěch byl zakladatelem tohoto konventu, není z logiky věci nejmenších pochybností o úzkých vztazích mezi Slavníkovskou instancí a klášteřem v Břevnově. Jména zavražděných Slavníkovců uvádí kromě Kosmy²⁴⁰ i *kronika Pulkavova*,²⁴¹ která informace nejspíš převzala z vrcholně-gotické legendy svatovojtěšské, jejíž vznik je spojován s břevnovským klášteřem. Po zvážení všech skutečností tedy nelze jistě tvrdit, že kostel svatojiřského zasvěcení na Libici opravdu stál, je to ale více než pravděpodobné.

Na závěr je potřeba zmínit se o hradišti v Bechyni. To, že byl již v druhé polovině 12. století na území bechyňského hradiště kostel sv. Jiří, dokazují četné zmínky o tamních arcijáhnech v dobových listinách.²⁴² O jeho podobě nebo zasvěcení se však nedochovaly žádné zprávy. Dodnes ovšem víme s jistotou, že kostel se stejným patrociniem, o kterém máme historické zmínky od 15. století, stál až do roku 1814 na východním okraji bechyňského předhradí. Mnohokrát byly badateli vysloveny hypotézy o možnosti časově zařazovat tuto svatyni do raného středověku hlavně z důvodu dispozičního členění plochy bechyňského hradu.²⁴³ Jeho nezvykle rozsáhlé předhradí by totiž mohlo být pozůstatkem přemyslovského hradiště. Například Menclová soudí, že se z tohoto předhradí dochoval

---

²³⁷ Sláma, Jiří (2006). str. 55.

²³⁸ Pozn.: Dokládá to údajný opis listiny Jana XV. Podle některých názorů se jedná o falzum. Viz.: KUBÍN, Petr. Založil Břevnov opravdu sv. Vojtěch? In: LOMIČKOVÁ, R.; JAROŠOVÁ, M. *Ora et labora: Vybrané kapitoly z dějin kultury benediktinského řádu*. Praha, 2013. str. 27-30.

²³⁹ CDB I. č. 38, str. 44.

²⁴⁰ Die Chronik der *Böhmen des Cosmas von Prag*. In: BREZHOLTZ (ed.). *MGH SRG*. II. str. 52-53; HRDINA; BLÁHOVÁ (ed.). (1972). str. 51.

²⁴¹ FRB V., 26 a 28.

²⁴² CDB I., č. 285. str. 251; č. 280, str. 247; č. 325, str. 298; č. 399, str. 412.

²⁴³ Kvalitní studii o tomto kostele přinesl již: MUK, Jan. Chrám sv. Jiří a gotický špýchar hradu Bechyně. In: *Archaeologia historica*. Praha, 1979. vol. 4. str. 113-117.

pouze kostel, který je umístěn podobně (na okraji hradiště) jako rotunda sv. Petra v případě Starého Plzeňce.²⁴⁴ Hradiště v Bechyni bylo podle historických pramenů označováno jako tzv. „*Provincia Bechin*“²⁴⁵ a bylo bezpochyby významným přemyslovským centrem na jihu Čech. Archeologie toho o něm však mnoho neví hlavně z důvodu výstavby gotického hradu i pozdějších renezančních úprav. Oba dva tyto prvky totiž výrazně poničily většinu důkazů předchozího osídlení této lokace.²⁴⁶

Mimo zmíněná hradiště je pro území Čech také důležitou a možná velmi ranou památkou kostel s patrociniem sv. Jiří v Plzni-Doubravce. Kronikář doby Karla IV., Přibík Pulkava z Radenína se ve své latinské kronice zmiňuje o tom, že když se svatý Vojtěch navrátil z prvního exilu, přivedl z Říma do Čech skupinu benediktinských mnichů, kterou usídlil v Plzeňském kraji v místě zvaném Kostelec. Zde měl Vojtěch podle Přibíka vybudovat kostel ke cti Panny Marie.²⁴⁷ Mnoho badatelů se dlouho pokoušelo tento kostel lokalizovat a práci jim neusnadnil ani fakt, že kromě Pulkavy tuto informaci nezmiňuje žádný jiný historický pramen, a dokonce také on sám do druhé redakce své kroniky tento údaj již nezahrnuje. Není rovněž známo, kde by kronikář k této informaci čerpal údaje, ale nejčastěji se v této souvislosti zmiňuje břevnovský klášter, kde by se snad nějaká pověst o počátcích této fundace mohla někdy vyskytovat. V pozdější legendě o sv. Vojtěchu *Quattuor immensi*, se nachází údaj o Vojtěchově rozhořčení nad probíhajícím rušným trhem, konaným v místě plzeňského hradu, v rozporu s nedělní církevní praxí (v rámci jeho návratu do Čech po tzv. Řezenské stezce). Bylo vysloveno mnoho hypotéz o tom, kde by se zmíněný Kostelec měl nacházet,²⁴⁸ mezi nimiž rezonuje spojení tohoto místa s kostelem sv. Jiří v Plzni-Doubravce. To, že dnešní zasvěcení neodpovídá Pulkavově údaji není tak překvapujícím faktem, jelikož v předhusitské době docházelo ke změnám patrocinií poměrně často. Ztotožňování tohoto kostela s Přibíkovým Kostelcem je podpořeno také tím, že měl v této lokalitě břevnovský klášter probošství a podací právo si k němu udržel pravděpodobně až do roku 1564. V roce 1912 probíhal výzkum uvnitř lodi doubraveckého kostela, který pod dlažbou

---

²⁴⁴ MENCLOVÁ, Dobroslava. *České hrady II*. Praha: Odeon, 1972. str. 329.

²⁴⁵ Např. *CDB I*, str. 461.

²⁴⁶ Kostel ovšem na počátku 17. století zakreslil Jan Willenberg.

²⁴⁷ „*Ipsae autem fratres suos, cum quibus venerat, in Plznensi provincia reliquit interim, edificavitque eis pulcherrimam ecclesiam sub honore Dei genitricis virginis Marie in eadem provincia, quam ecclesiam Kostelec nuneupavit.*“ *FRB V.*, str. 27.; nebo: BLÁHOVÁ, Marie. *Kroniky doby Karla IV.* Praha, 1987. str. 288.

²⁴⁸ Např.: Kostelec v blízkosti Kladrub, Zelená Hora u Nepomuku, hradiště Starý Plzenec atd. Viz např.: BERAN, Josef. *Staroplzeňské kostely. Po stopách zaniklých kostelů ve Staré Plzni, nyní Starém Plzenci*. Plzeň, 1947. str. 11-22.; *FRB I, V.*, str. 313-336.

odhalil starobyloou příčku, probíhající západovýchodním směrem a rozdělující kostelní prostor do dvou obdélných částí. Jižní z těchto dvou částí byla na východní straně zakončena apsidou. Tyto poznatky ale přesně neurčují stáří kostela. Předpokládáme-li věrohodnost Pulkavova údaje o Vojtěchově Kostelci, byl kostel vybudován v roce 992 k účelu služby mnichům, přivedeným sv. Vojtěchem do Čech z kláštera sv. Bonifáce a Alexia v Římě.²⁴⁹ V odborné literatuře se ale setkáváme i s názorem, že šlo spíše o nepříliš velké kamenné šlechtické sídlo spojené s kaplí, vybudované až ve 12. století.²⁵⁰ Navíc, i přes možné zhodnocení časových posloupností zachycených v hagiografii, týkajících se osobnosti sv. Vojtěcha a události jeho cesty z Říma do Čech, nelze považovat myšlenku o Vojtěchově založení kostela v Plzni-Doubrovce za nezpochybnitelnou. To ovšem neřeší ostatní historické problémy, které ohledně tohoto kostela zůstávají nezodpovězeny.

Přestože je jádro této práce věnováno výhradně českému území, považujeme-li roli českého státu coby dědice Velké Moravy za důležitou, je potřeba zmínit jednu z možných nejvýznamnějších stop svatojiřského kultu také v rámci moravské lokality. V souvislosti s christianizačními snahami, které zde probíhaly, byly už mnohokrát vysloveny hypotézy o možné existenci kaple sv. Jiří v dnešním Uherském Hradišti v době, která by mohla časově předcházet založení slavné baziliky na Pražském hradě. O existenci kaple se zmiňuje písemná zpráva o nově vznikajícím městě v zakládající listině Přemysla Otakara II. z roku 1257. Obsahem této zprávy je sdělení, že nejvhodnější místo k založení města bylo shledáno: „...*na ostrově, na kterém stojí kaple sv. Jiří*“.²⁵¹ Vilém Hrubý, archeolog a objevitel prvního křesťanského kostela v lokalitě Na Valách se domníval, že je existence kaple, která byla starší než město samotné velmi pravděpodobná, avšak stále archeologicky nedoložená. Podle Hrubého plnila kaple svou funkci ještě do roku 1410 a v roce 1460 byl v její blízkosti postaven kostel zasvěcený témuž světcí (rozbořen roku 1785). Z pramenů není zřejmé, zda byl gotický kostel postaven samostatně, nebo zda byla původní kaple na kostel povýšena.²⁵² Hrubý se ale zabýval i možným velkomoravským osídlením toho, co posléze ve své terminologii

---

²⁴⁹ Tak soudí např.: MENCL, Václav. Architektura předrománských Čech. In: *Umění* 7. 1959. str. 334-336.

²⁵⁰ Např.: MERHAUTOVÁ, Anežka. Poznámky k původu kostela sv. Jiří v Plzni-Doubrovce. In: *Umění* 11. 1963. str. 207-209.

²⁵¹ „...*ad insulam, in qua sita est capella sancti Georgii.*““ (CDB V. č. 135, str. 218–220).

²⁵² Nejstarší zachované vyobrazení kostela sv. Jiří v Uherském Hradišti nám poskytuje veduta Jana Willenberga z roku 1593.

nazýval „Svatojiřským ostrovem“.²⁵³ V padesátých letech 20. století byl uskutečněn výzkum, který ale nepotvrdil, že by byl ostrov sv. Jiří opravdu před rokem 1257 nějak intenzivněji osídlen.²⁵⁴ Novější archeologické snahy v historickém jádru Uherského Hradiště potvrzují Hrubého teorie, jelikož disponují pouze sporadickými doklady sídelní aktivity v rámci této lokace. Co je z pohledu dnešní archeologie revolučním dokladem, který mnoho badatelů nestihlo zmínit je fakt, že došlo ze záměru města v roce 2012, k uskutečnění geofyzikálního průzkumu. Ten pod současným terénem odhalil existenci reliktní zdi kostela sv. Jiří a nejen to. V místě kostelního presbytáře byla zaznamenána anomálie, která byla interpretována jako kruhová stavba (snad rotunda) staršího původu. Hypoteticky by se tak mohlo jednat o původní kapli sv. Jiří.²⁵⁵ V prostoru historického jádra nebylo nalezeno jiné než středohradištní a středověké osídlení, a tak je možné objevenou anomálii kruhového tvaru, umístěnou v hloubce větší než 2,5 metru, klást do středohradištní doby, tedy zhruba do rozmezí mezi lety 800–950 o. l. Je nutné podotknout, že čistě hypotetický charakter tohoto nálezu nám opravdu nepotvrzuje velkomoravské stáří kaple, o které se zmiňuje zakládající listina tehdejšího Nového Velehradu (dnešní Uherské Hradiště), ale teorie prvotního svatojiřského zasvěcení právě na tomto místě má své významné opodstatnění hlavně z hlediska byzantské misie na Velkou Moravu. V Byzanci devátého století byl kult sv. Jiří již velmi rozšířen a samotná Velká Morava udržovala kontakty rovněž s Benátkami, kde v té době kostel, zasvěcený tomuto světcí, již existoval. Kromě intenzivní christianizační činnosti v poslední třetině 9. století, by existenci kultu podporovala i rostoucí hustota osídlení staroměstské uherskohradištské aglomerace.²⁵⁶ Takovou kontratezí pak může být fakt, že se mezi patrocinií panonských kostelů, zaznamenanými ve spisu *Conversio Bagoariorum et Carantanorum*, svatojiřské zasvěcení nikde nevyskytuje.²⁵⁷

---

²⁵³ Tohoto termínu V. Hrubý používal k označení polohy zhruba dnešního Starého Města v Uherském Hradišti a resp. místa, na kterém bylo lokováno v roce 1257. Při novějších archeologických výzkumech bylo zjištěno, že šlo nejméně o ostrovy dva, které rozdělovala vodoteč, ve středověku známá pod názvem Rechla. Ta byla původně jedním z ramen řeky Moravy a zanikla v období novověku. Tento termín se v archeologii vžil a je používán dodnes.

²⁵⁴ HRUBÝ, Vilém. Osídlení ostrova sv. Jiří v době hradištní. In: *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity*. Řada archeologicko-klasická (E). Brno: Brněnská universita, 1958, roč. 6., č. 2. str. 75–87.

²⁵⁵ MENOŠKOVÁ, Dana. Sedmdesát let archeologických výzkumů středohradištních lokalit na uherskohradištsku a současný stav poznání tzv. ostrova sv. Jiří. In: *Archaeologia historica*. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, 2020. roč. 45., č. 2. str. 809-829.

²⁵⁶ MENOŠKOVÁ, Dana. Kostel a kaple sv. Jiří v Uherském hradišti. In: *Slovácko LIV*. Uherské hradiště: Slovákcké muzeum, 2012. str. 141-154.

²⁵⁷ HERWIG, Wolfram. *Conversio Bagoariorum Carantanorum. Das Weissbuch der Salzburger Kirche über die erfolgreiche Mission in Karantaniien und Pannonien*. Wien: H. Böhlau, 1979; viz. též.: *Conversio Bagoariorum Carantanorum* (ed.). In: *MMFH III*. Praha: KLP, 2011. str. 253-282.

Vzhledem k prokazatelné starobylosti svatojiřského kultu na našem území jsme se rozhodli zrevidovat Boháčův výzkum, týkající se patrocinií předrománských a románských kostelů.²⁵⁸ Po podrobení Boháčových závěrů naší revizi a komparaci s některými novými stanovisky můžeme konstatovat, že nám novější archeologický výzkum poskytuje novou a překvapivou evidenci. Boháčovu rekonstrukci předrománských a románských kostelů porovnáváme se seznamem svatyně pravděpodobného hradištního stáří tak, jak bylo uvedeno Jiřím Slámou. Boháčův soupis se s tím Slámovým shoduje pouze patrociniem Pražského hradu a Kouřimi, a tedy nezahrnuje Mladou Boleslav, Litoměřice, Hradsko u Kaniny, Libici, Libušín a Bechyni. Do konce 12. století jsou z pramenů známá pouze patrocinia kostelů na Pražském hradě, v Bechyni, ve Vraném nad Vltavou,²⁵⁹ na Řípu a v obci Svatý Jiří. Pokud sloučíme bádání Zdeňka Boháče, Jiřího Slámy a přihlídneme k současnému architektonickému výzkumu,²⁶⁰ do poloviny 13. století operujeme celkem se čtrnácti svatojiřskými kostely předrománského a románského původu.²⁶¹ Po shrnutí všech našich stanovisek se tedy, díky možnosti čerpání z novějších závěrů architektonického výzkumu, počet románských kostelů svatojiřského patrocinia oproti původnímu Boháčově seznamu značně zvýšil.²⁶²

Jelikož se v našem výzkumu potýkáme s neúplností pramenů doby předhusitské, celkový počet svatojiřských patrocinií nelze přesně určit. Tím pádem je na místě využít Boháčovy metodiky a vytvořit možný soupis svatojiřských kostelů, které mají architektonicky prokazatelný středověký původ a zároveň, neexistuje jediná evidence toho, že by někdy změnila svá zasvěcení. Takových kostelů je dnes v Čechách dohromady 41,²⁶³ přičemž do výčtu nezahrnujeme údajný svatojiřský kostel v Dušníkách.²⁶⁴ Prostřednictvím pramenů je prokázáno, že se zde kaple, patřící do majetku kláštera sv. Jiří na Pražském hradě, nacházela již v roce 1227.²⁶⁵ Roku 1688 byl na jejím místě postaven barokní kostel, vysvěcený dne 4. června 1690. Jediné svědectví původní kaple, které by zároveň zmiňovalo i její svatojiřské patrocinium, představuje

---

²⁵⁸ Viz.: Příloha č. 1.

²⁵⁹ První písemná zmínka o kostele sv. Jiří ve Vraném nad Vltavou je v zakládající listině Břevnovského kláštera a je datována k roku 993. Jedná se nicméně o falzum ze 13. století (*CBD I*, č. 375), které se k uvedenému roku jen hlásí.

²⁶⁰ Přihlížíme zejména k online databázi: Kulturní památky Národního památkového ústavu.

²⁶¹ Viz.: Příloha č. 2 a č. 3.

²⁶² Viz.: Příloha č. 3.

²⁶³ Viz.: Příloha č. 4. a č. 5.

²⁶⁴ Boháč ve svém *Topografickém slovníku* mluví o „kostelu“, ale s největší pravděpodobností se jednalo v době, kdy je učiněna první zmínka na tuto stavbu (r. 1227), o „kapli“. Viz.: BOHÁČ, Zdeněk (2001). str. 83.

²⁶⁵ *CDB II*. str. 421, č. 378.

dodnes zachovaný nápis na desce portálu současného kostela.²⁶⁶ Inskripce se však vztahuje až k roku 1595, kdy byly uskutečněny opravy kaple²⁶⁷ a nemáme tedy proto žádné legitimní důkazy svatojiřského zasvěcení této svatyně do konce první poloviny 13. století. Barokní kostel musel být na počátku 20. století (1904), z důvodu špatné statické kondice, zbořen a v současné době se již v Rudné u Prahy (vznikla sloučením osad Dušníky a Hořelice) nachází v pořadí druhý kostel sv. Jiří, postavený na stejném místě v novorománském slohu v průběhu let 1908-1910. Rovněž i tato soudobá stavba jeví známky statického poškození a zvolna chátrá. Nás soupis ukazuje, že od roku 1250 do konce 14. století přibylo nejméně 13 kostelů svatojiřského zasvěcení a stejný počet zaznamenáváme v případě těch svatyní, u kterých si stáří nejsme přesně jistí. Boháč je automaticky umisťuje do 2. poloviny 13. století, což pro nás nepředstavuje úplně stabilní východisko, nicméně se dá předpokládat, že se k němu alespoň blížíme. Argumentujeme-li Boháčovou metodikou, on sám uvádí, že ke změně patrocinií docházelo u vesnických kostelů zhruba ve 22 % případů. To by pro nás znamenalo, že bychom změnu zasvěcení mohli pozorovat u 8 kostelů, nicméně je na místě počítat s tím, že náš výčet nezahrnuje jenom kostely venkovských oblastí, ale i ty městské. Neměli bychom opomenout ani ty kostely, u kterých je prokázáno, že zanikly již ve středověku. Podle našeho dosavadního bádání by se mělo jednat o kostel na Libici, na hradišti v Kouřimi a v Litoměřicích (44).

V závěru našeho bádání můžeme souhlasit s Boháčovým stanoviskem toho, že se zasvěcení svatého Jiří vyskytovalo v menším počtu (v porovnání s dedikacemi sv. Klimenta, Jana Křtitele, Martina nebo Petra) v době rané kolonizace (do počátku 13. století) a že tvoří podle jeho slov „*starší vrstvu kostelních titulů*“.²⁶⁸ S Boháčem souhlasíme rovněž v tvrzení, že obliba svatojiřského patrocinia pravděpodobně souvisí s nástupem šlechty po polovině 12. století, což nám potvrdil i dnešní archeologický výzkum.²⁶⁹ O prvním zasvěcení na území Čech není nejmenších pochybností, jelikož ho představuje bazilika sv. Jiří na Pražském hradě, jejíž založení je zmíněno v mnoha brzkých pramenech. U klášterních dedikací nenalzáme sv. Jiří jinde než v případě kláštera benediktinek, který u baziliky vznikl v sedmdesátých letech 10. století, a tak lze

---

²⁶⁶ V SA nacházíme zmínku k roku 1376 o oltáři blíže nespecifikovaného zasvěcení v Dušníchách. Viz.: SA I. str. 168, č. 114.

²⁶⁷ „*Haec capella St Georgii restaurata est a :1595: J. T. K.*“ Viz.: WIRTH, Zdeněk. *Soupis památek politických a uměleckých. V politickém okresu kladenském*. Praha: Nákladem archaeologické komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1907. str. 29.

²⁶⁸ BOHÁČ, Zdeněk (1973). str. 374; Viz.: Příloha č. 6.

²⁶⁹ BOHÁČ, Zdeněk (1973). str. 375.

vyvodit, že se v blízkosti kapitul a klášterů toto zasvěcení vyskytovalo poměrně málo.²⁷⁰ Přihlédneme-li k naší rekonstrukci a mapě rozmístění všech předrománských a románských kostelů, můžeme tvrdit, že největší množství vznikalo přirozeně v úrodných rovinách středních Čech. Zaznamenáváme je tak nejvíce v Polabí, dolním Povltaví a Poohří. Na místě je však počítat s tím, že se ve výše položených a zalesněných oblastech více užívalo jako stavební materiál dřevo a je tedy možné, že byly prvotní stavby nahrazovány v pozdějších dobách novými, v gotickém nebo barokním slohu.

6.1. Oltáře

Je samozřejmostí, že se studium oltářních zasvěcení do velké míry prolíná s výzkumem kostelních patrociní, popřípadě relikvií. Stejně jako kostelní, i oltářní dedikace tvoří cennou vrstvu výzkumu historické církevní organizace. Pro období středověku jsme však z většiny odkázáni na náhodné zmínky v pramenech, přičemž ucelenější pohled získáváme až ze záznamů, pocházejících z doby po polovině 14. století. Teprve tehdy totiž dochází ke vzniku většiny oltářů uvnitř kostelů.²⁷¹

V pramenech jsme našli celkem 6 svatojiřských oltářů, připomínaných od druhé poloviny 14. století do počátku století následujícího. Z našeho sporého seznamu je nejvýznamnějším kostelem bezpochyby chrám sv. Víta na Pražském hradě, kde je k 19. říjnu roku 1401 prameny doloženo zřízení oltáře ke cti Panny Marie, svatého Jiří a sv. Ignáce mučedníka.²⁷² Oproti tomu je historická důležitost oltáře, zmiňovaného v obci Mšeno u Mělníka, spíše diskutabilní.²⁷³ V pramenech není uvedeno jeho umístění v rámci nějaké církevní stavby, což implikuje možnou myšlenku jeho existence v kostele sv. Jiří v Hradsku u Kaniny (okres Mělník) – ve svatyni možného hradištního stáří. Obě lokace se totiž nachází ve své těsné blízkosti.

Zajímavostí je, že se mimo prameny setkáváme v Tomkově *Dějepisě města Prahy* se zmínkou o tom, že: „*V klášteře sv. Jiří... Roku 1371 vysvětil arcibiskup Jan veliký oltář sv. Jiří a sv. Ludmily, nepochybně po nějakém přestavení neb obnovení jeho.*“²⁷⁴ Tuto informaci nenacházíme ani v *Registru papežských desátků*, který rok 1371 v případě

---

²⁷⁰ Viz.: Příloha č. 6.

²⁷¹ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka. Farní síť ve středověkých Čechách a možnosti jejího studia. In: HRDINA, J., ZILYNSKÁ, B. (eds.). *Církevní typografie a farní síť pražské církevní provincie v pozdním středověku*. Praha, 2007. str. 29.

²⁷² *LE*. str. 255, č. 135a.

²⁷³ *LC III/IV*. str. 40.

²⁷⁴ TOMEK, V. V. 2 Díl (1892). str. 93.

pražské diecéze a kláštera sv. Jiří vůbec neuvádí. Můžeme se jen domnívat, zda byl právě pro tento oltář později objednan ikonický svatojiřský retábl.²⁷⁵

---

²⁷⁵ Více o tzv. Svatojiřském oltáři v kapitole č. 9; Srov. Viz.: Příloha č. 7.

7. Relikvie

Relikvie byly nesmírně důležitým aspektem středověkého života. Plnily roli prestižních předmětů, talismanů, účinkujících proti katastrofám lidského bytí a v neposlední řadě určovaly identitu různých společenských komunit. Jejich nejpozoruhodnější funkce spočívala zejména v tom, že byly akceptovány v kruzích naprosto odlišných životních úrovní. Mezi bohatými i chudými, králi i nevolníky nebo učenci a ngramotným obyvatelstvem, všude měly své místo.²⁷⁶ I proto měl snad fenomén tzv. „zbožné krádeže“ (*furta sacra*), o kterou se křesťané v průběhu středověku pokoušeli, své dobové opodstatnění. Vlastnictví relikvií mučedníků a světců nejen významnými městy bylo totiž umožněno přenesením, nálezem nebo krádeží posvátných ostatků.²⁷⁷ *The Oxford Dictionary of the Christian Church* definuje relikvie následovně: „V křesťanském použití je toto slovo aplikováno na hmotné ostatky světce po jeho smrti, stejně jako na posvátné předměty, které byly v kontaktu s jeho tělem.“²⁷⁸

Patrně první evidenci svatojiřských relikvií (pomineme-li paži sv. Jiří v bazilice na Pražském hradě, viz. str. 43) na území Čech nacházíme ve vyprávění *Mnicha sázavského*. Pokračovatel Kosmův píše ve své kronice k roku 1070 o události uložení svatých ostatků do nově posvěceného oltáře kostela svatého Kříže v areálu kláštera na Sázavě. Kromě relikvií z Kristova Kříže a oděvu Panny Marie byly do oltáře uloženy rovněž ostatky svatého Petra, Štěpána a Jiřího.²⁷⁹ *Mnich Sázavský* zmiňuje ale i další svatojiřské pozůstatky v rámci pozdějších událostí roku 1095, kdy došlo k vysvěcení hlavního a zatím ještě nedokončeného klášterního chrámu (ten měl vysvětit pražský biskup Kosmas). Kronikář podrobně popisuje jednotlivé oltáře a relikvie, které se v nich vyskytují. Ostatky našeho mučedníka pak zmiňuje, spolu s dalšími relikviemi jiných světců, v druhém oltáři na levé straně klášterního chrámu. Jedná se o oltář, který byl podle kroniky vysvěcen údajně „třetího dne“ spolu s dalším „jedním na pravé straně“.²⁸⁰ *Mnich sázavský* ale neuvádí přesné datum, kdy k této události došlo. I přesto však poskytuje

---

²⁷⁶ FREEMAN, Charles. *Holy Bones, Holy Dust: How Relics Shaped the History of Medieval Europe*. New Haven and London: Yale University Press, 2011. str. xiv.

²⁷⁷ MADIGAN, Kevin. *Medieval Christianity: A New History*. New Haven: Yale University Press, 2015. str. nestránkováno.

²⁷⁸ CROSS, F. L.; LIVINGSTONE, E. A. *The Oxford Dictionary of the Christian Church*. Oxford University Press, 1997. str. 1388.

²⁷⁹ BRETZSCHOLZ, Bertold (ed.). *Cosmae Pragensis Chronica Boemorum*. In: MGH SRG ns 2. Berlin, 1923. str. 246; *FRB II*, str. 250.

²⁸⁰ BRETZSCHOLZ, Bertold (ed.). *Cosmae Pragensis Chronica Boemorum*. In: MGH SRG ns 2. Berlin, 1923. str. 254; *FRB II*, str. 251.

důkladný popis svatých ostatků, které se vyskytují v Sázavském klášteře. V jeho podání se jedná o nejstarší soupis relikvií uložených do oltářů na českém území.

Z doby po polovině 12. století se nám dochovalo několik listin, svědčících o umístění svatých ostatků do oltářů nově vysvěcených, především venkovských kostelů. Bohužel, zejména v případě významných autentik pražského biskupa Daniela I., se informace o tom, že by byla nějaká svatojiřská relikvie vložena do některého z kostelních oltářů, nikde nevyskytuje. V podstatě až na samotném konci 12. století můžeme v českém diplomatáři najít zmínku o kostelu sv. Jiří ve Lhotě, kterému podle listiny z roku 1199 věnoval na prosbu jakéhosi pana Jiřího, kaločský arcibiskup Saul odpustky.²⁸¹ Toto nařízení bylo pak o rok později ještě potvrzeno pražským biskupem Danielem II., který v rámci své návštěvy zmíněného kostela odpustky ještě navýšil.²⁸² Ves Lhota se podle zmínky v *Soupisu památek* z roku 1902 nacházela ve okrese Vysoké Mýto.²⁸³ Dnes se s jistotou jedná o obec Svatý Jiří, která náleží do okresu Ústí nad Orlicí a kde se výše zmíněný kostel dodnes nachází.

Pro svatojiřské relikvie je dalším velmi důležitým pramenem tzv. Rynářecká listina, vydaná pražským biskupem Danielem II. na neznámém místě 20. května roku 1203 pro farní kostel sv. Vavřince v Rynárci na Pelhřimovsku.²⁸⁴ Původní text listiny se do současnosti nedochoval, ale známe ho v plném znění z insertu obsaženého v listině o 100 let mladší, vydané pražským arcibiskupem Janem IV. z Dražic roku 1305 na řečickém hradě. Obsah rynářecké listiny se jednoduše týká dedikace oltáře, autentiky, udělení patrocina a odpustků, stanovení dotace farního obročí a v závěrečné části pak vymezení farního obvodu a s ním spojeného dosahu farních práv kostela v Rynárci. Sedmnáctý pražský biskup Daniel II. tedy 20. května roku 1203 světlí oltář v rynářeckém kostele sv. Vavřince mučedníka, do kterého vkládá ostatky světců, jejichž pravost údajně současně ověřuje. Kostelu uděluje odpustky a dotaci beneficia stanovuje výměrou polností o dvou lánech. Dále vymezuje rozsah rynářecké farnosti atp. Zastavíme-li svou pozornost u ostatků věnovaných kostelu, listina zmiňuje rovněž o jaké ostatky se mělo jednat. Není překvapením, že se ve výčtu nachází i relikvie svatého Jiří.²⁸⁵

---

²⁸¹ CDB II. str. 3, č. 5.

²⁸² CDB II. Ed. str. 9, č. 11.

²⁸³ WIRTH, Zdeněk (1902). str. 57-58.

²⁸⁴ CDB II. s. 30-31, č. 33.

²⁸⁵ Srov. MARTÍNKOVÁ, Lenka. K tzv. Rynářecké listině z roku 1203 a jejím konfirmacím. In: *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. Řada historická*. vol. 52. Brno: FF MU, 2003. str. 17-29.

Posuneme-li se do etapy pozdního středověku, mohla by být nejranější zmínkou v tomto období informace o tom, že byl roku 1276 relikviemi vybaven nový kostel svatých Petra a Pavla v Praze na Zderaze. Tuto novou stavbu vysvětil biskup Jan IV. z Dražic a do oltáře chrámu, který se nacházel u kláštera Strážců božího hrobu a byl postaven na místě staršího kostela, vložil velké množství relikvií, mezi nimiž nechyběla ani jedna svatojiřská. Obě stavby dnes již bohužel neexistují.²⁸⁶

K roku 1304 nesmí být opomenuta událost dovezení uherských korunovačních klenotů králem Václavem II. do Prahy. Mezi klenoty se totiž nacházel stříbrný relikviář, obsahující krev svatého Demetria,²⁸⁷ o kterém se ve svém díle *Phosphorus Septicornis* (1673) zmiňuje Tomáš Pěšina z Čechorodu. Ten kromě krve svatého Demetria informuje také o dovozu dalších relikvií celkem osmi světců, mezi nimiž je jmenován i svatý Jiří.²⁸⁸ Je ale více než možné, že bylo Pěšinovo tvrzení smyšlené a ovlivněné jeho vlastním zájmem o relikvie, jelikož ani nejstarší inventář svatovítského kostela, datovaný k roku 1354, neobsahuje zprávy o těchto dalších ostatcích.²⁸⁹

Bohatým obdobím nejen pro svatojiřský kult byla doba vlády císaře Karla IV., jehož obliba ve shromažďování svatých relikvií je mnohdy mylně vnímána jako touha, vyvěrající především z královy hluboké zbožnosti. Císař byl velmi schopným státníkem, který si uvědomoval důležitost relikvií v tehdejší západní světě. Jeho zájem o ně se v průběhu času proměňoval a byl ovlivněn politickými okolnostmi. Dnes víme, že Karel projevoval mimořádnou úctu světcům, vycházejícím z jeho přemyslovských předků, ale i svatým králům a popřípadě těm, kterým vyjadřoval vděčnost za svou záchranu. Tedy i přesto, že svatý Jiří jistě nepatřil do středu králova zájmu, nalezneme odkazy na tohoto světce nejen v inventářích Svatovítské katedrály nebo Karlštejna, ale i v dalších panovníkových darech a nashromážděných „ziscích“.²⁹⁰

V raných letech Karlovy vlády se dostávaly relikvie především do chrámu sv. Víta. Král je začal aktivně sbírat pravděpodobně teprve po roce 1352 a má se za to, že to bylo z důvodu jeho uzdravení z blíže neznámého zranění, díky kterému mohl pokračovat v plánech k získání císařské koruny.²⁹¹ Přesto byla jeho prvním darem

---

²⁸⁶ *RBM II.* č. 1026, str. 428-429.; srov. RUTH, František. *Kronika královské Prahy a obcí sousedních.* Praha: Pavel Körber, 1904. str. 1154-1155.F

²⁸⁷ Srov. FIALA; HEŘMANSKÝ; MERTLÍK. *Zbraslavská kronika* (ed). Praha: Svoboda, 1976. str. 122.

²⁸⁸ Pessina de Czechorod (1673). str. 432-433.

²⁸⁹ PODLAHA, Antonín (1903). str. 11.

²⁹⁰ ŽŮREK, Václav (2018). str. 168-174; Srov., popř. více k problematice pravosti Karlových relikvií: POLC, V. Jaroslav. „Vášeň“ Karla IV. po ostatcích svatých. In: *Otec Vlasti 1316-1378.* Velehrad: Křesťanská akademie, 1980. str. 55-81.

²⁹¹ ŽŮREK, Václav (2018). str. 169.

Svatovítské katedrále část Kristova ubrusu – relikvie, kterou do Prahy dovezl již v roce 1348 Tobiáš z Kamenice. Jediným královým svatojiřským darem, nacházejícím se v inventáři katedrálního chrámu sv. Víta, je praporec sv. Jiří, bílé a červené barvy a pošíť perlami. Ten do sbírky přibyl roku 1355 a mimo jiné je součástí tzv. „*de inventione armorum*“, tedy seznamu věnovaného zbraním.²⁹²

Úlohu druhé královské pokladnice začal posléze splňovat hrad Karlštejn. V roce 1350 vydal syn Ludvíka Bavora Karlovi IV. říšské klenoty a na Květnou neděli stejného roku (21. března) přišel do Prahy k příležitosti přivítání těchto pokladů průvod v čele s olomouckým biskupem Janem Volkem († 1351) a s Vilémem z Landštejna († 1356). V ten samý rok (17. srpna) dostal Karel IV. od papeže Klementa VI. povolení k tomu, aby byly v Praze tyto svátostiny vystavovány k veřejnému uctívání každoročně, v rámci tzv. *Ostensio reliquiarum*, tedy „Ukazování ostatků“. Tato manifestace Prahy jako centra římské říše byla pořádána v den svátku zavedeného na počest kopí a hřebů Páně.²⁹³ Na samém počátku roku 1353 požádal císař papeže, aby se k příležitosti onoho kopí a hřebů Páně slavil svátek, a tak vydal papež Inocenc VI. 13. února 1354 bulu *In redemptoris nostri*, která tento svátek (*Festum lancee et clavium*) oficiálně vyhlášovala na pátek po druhé Neděli velikonoční. Již výše zmíněná svatojiřská korouhev byla lidu představena na tento „*Den svátostí*“ v roce 1369 v rámci prvního ukazování na prostranství Nového Města u Zderazu.²⁹⁴ Zdá se, že ten samý praporec byl ve svátky Páně, P. Marie a svatých patronů, nesen v procesí před biskupem spolu s velkým zlatým křížem.²⁹⁵ Vrátime-li se ale k říšským klenotům, v roce 1350 Karlovi vydaným, ty byly nejprve uloženy na Vyšehradě, poté na nějakou dobu setrvaly v katedrále sv. Víta, a nakonec bylo rozhodnuto, že se jejich útočištěm stane právě hrad Karlštejn. Roku 1379 zde byla založena kolegiátní kapitula při kostele Panny Marie a v tom samém roce nechal král z chrámu sv. Víta převést všechny svátosti a klenoty Svaté říše římské.

Mimo *Festum lancee et clavium*, pořádalo se veřejné ukazování relikvií také v rámci tzv. Pražského milostivého léta, konaného jednou za sedm let. Tato událost probíhala 15. srpna, na svátek Nanebevzetí Panny Marie, a oslavovala mariánskou loktuši

---

²⁹² PODLAHA, Antonín (1903). str. 45, 50; Srov. FIŠER, František. *Karlštejn. Vzájemné vztahy tří karlštejnských kaplí*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. str. 320.

²⁹³ *Hrot kopí (lancea Domini), na jehož počest byl tento svátek ustanoven, je součástí souboru říšských svátostin. Ve skutečnosti se jedná o hrot kopí karolinského, v jehož prázdném středu je pomocí drátů upevněn železný trn, později považovaný za hřeb Páně*. Viz více: KUBÍNOVÁ, Kateřina. *Imitatio Romae. Karel IV. a Řím*. Praha: Artefactum, 2006. str. 221-237.

²⁹⁴ PODLAHA, Antonín (1903). str. 55, 56.

²⁹⁵ Podle inventáře z roku 1396 (PODLAHA, Antonín (1903). str. 73).

– relikvii, kterou do Čech dovezl Karel IV. z Trevíru. K prvnímu milostivému létu došlo v roce 1354 a slavnost probíhala, na rozdíl od každoročního ukazování na Dobyčtím trhu, přímo v katedrále. Takové ukazování svatých ostatků mělo tři části a přesný řád k němu se dochoval v kapitulním archivu katedrály. Při srpnovém milostivém létu roku 1354 máme takto doloženou v rámci prvního ukazování prezentaci svatojiřského praporce a blíže nespecifikované svatojiřské relikvie.²⁹⁶

Kromě říšských klenotů a českého korunovačního kříže nashromáždil Karel IV. na Karlštejně i velké množství dalších ostatků. Hlavními prameny k tomu, abychom zjistili, co vše se na tomto místě nacházelo, jsou především seznamy pro ukazování relikvií na pražském Dobyčtím trhu, kde se spolu se svatovítskými ostatky ukazovaly i ty karlštejnské.²⁹⁷ Dále je podle Pešiny z Čechorodu možné rozlišit relikvie, které král přivezl ze svých cest, uskutečněných v letech 1353 a 1355, a které nedaroval pražskému svatovítskému chrámu.²⁹⁸ Posléze až v roce 1598 vzniká inventář karlštejnských svatých ostatků, ze kterého lze rekonstruovat alespoň částečnou podobu pokladu doby Karla IV.²⁹⁹ Z těchto pramenů se dozvídáme o přítomnosti nejen již zmíněného praporce v karlštejnském majetku, rovněž ale také o výskytu ostatkové relikvie našeho světce.

Karel IV. obdarovával relikviemi i další místa nebo dokonce soukromé osoby. Podle soupisů takto věnovaných ostatků se zdá, že žádná relikvie sv. Jiří nebyla králem darována nějaké církevní stavbě, natož té, která by byla jeho vlastním zakladatelským dílem. Naopak je tomu v případě jedné fyzické osoby. Kateřina, manželka Petra I. z Rožmberka, byla králem obdarována ostatky světců, které byly posléze uloženy do velké relikviářové desky společně s dalšími ostatky, darovanými králem Ludvíkem I. Velikým, pražským arcibiskupem Arnoštem z Pardubic a akvilejským patriarchou Mikulášem. Kromě mnoha dalších svatých ostatků se v relikviáři nacházela také relikvie sv. Jiří. Dodnes zachovaná listina z roku 1353 nás informuje o věnování této desky vyšebrodskému klášteru.³⁰⁰

I přesto, že období vlády největšího českého krále znamenalo nezpochybnitelný přínos pro kult svatých jako takový, máme doloženy pozůstatky sv. Jiří i mimo panovníkovo působení. Není překvapením, že se právě takové svátostiny nacházely v prostředí klášterů nebo farních chrámů. Inventář staroměstského kostela sv. Havla,

---

²⁹⁶ PODLAHA, Antonín (1903) str. 56-58.; srov. KUBÍNOVÁ, Kateřina (2006). str. 239-248.

²⁹⁷ FIŠER, František (1996). str. 313-315.

²⁹⁸ CZECHOROD, Pesina de (1673). 506-524 s.

²⁹⁹ FIŠER, František (1996). str. 315-322.

³⁰⁰ Archiv cisterciánského kláštera Vyšší Brod, sign. 1354 X 05.

který měl vyhotovit místní farář a pozdější světec Jan Nepomucký, jasně ukazuje, že se jednalo ve své době možná o jeden z nejvíce vybavených farních chrámů v Praze. Jedna z monstrací v něm zmíněná, obsahovala kromě relikvií sv. Vavřince, Štěpána, Martina a Mikuláše, také jednu svatojiřskou.³⁰¹

Další a pravděpodobně poslední evidencí, která svědčí o přítomnosti ostatků sv. Jiří, tentokrát v klášterním prostředí, je tzv. *Codex Thomaeus*. Ten představuje soubor památek augustiniánského kláštera sv. Tomáše na pražské Malé Straně, a i přes to, že sám vznikl až v 15. století, nachází se v jeho čtvrté části výčet kostelních monstrací a relikviářů, získaných často v mnohem dřívější době. Svatojiřský ostatek se podle zprávy, obsažené právě v tomto rukopise, vyskytoval v jedné z mnoha monstrací, po boku mnoha dalších světeckých relikvií. Stejně tak je zde zmínka o další relikvii sv. Jiří, ovšem její umístění není blíže specifikováno.³⁰²

---

³⁰¹ ZOUBEK, Jan František. Bývalé klenoty kostela sv. Havla v Praze. In: *Method. Časopis věnovaný umění křesťanskému IX*. Praha: Ferdinand J. Lehner, 1883. str. 1-4.

³⁰² KADLEC, Jaroslav. *Das Augustinerkloster Sankt Thomas in Prag vom Gründungsjahr 1285 bis zu Hussitenkriegen. Mit Edition seines Urkundenbuches*. Würzburg: Augustinus-Verlag, 1985. str. 376-380, č. 189.

8. Kalendária a lidová úcta

Církevní kalendáře rukopisů liturgického účelu v podstatě nikdy nebyly pramenem neznámým. Fakty v nich uváděné však po dlouhou dobu sloužily jen v oblasti zájmu o nekrologické přípisy nebo o soupisy kostelních a oltárních dedikací. Kalendária představovala cenné využití tedy zejména pro oblast dějin architektury, což se snažil již v roce 1995 změnit Michal Dragoun ve svém pojednání *Církevní kalendář Přemyslovských Čech a některé aspekty jeho vlivu na život soudobé společnosti*. Zde usiloval o rekonstrukci sestavy církevních svátků v přemyslovském období. S prvními pokusy o zavedení jednotného církevního kalendáře se totiž v Čechách setkáváme až v době biskupa Jana IV. z Dražic (1. polovina 14. století)³⁰³ a následně pak za arcibiskupa Arnošta z Pardubic.³⁰⁴ Pro vytvoření nějaké ucelené představy středověkého kalendáře, který by mohl časově předcházet počiny těchto dvou významných osobností, potřebujeme čerpat výhradně z jednotlivých a dosud zachovaných kalendárií katedrálních kostelů v Praze a Olomouci. Právě ty měly největší vliv na pozdější konstituování závazných norem. Přihlédnout však musíme rovněž ke kalendářům různých řeholních institucí, které měly na území pražské i olomoucké diecéze své sídlo. Stejně jako Michal Dragoun, neodddělujeme v následujících řádcích kalendáře české a moravské provenience, byť formálně náleží dvěma různým diecézím. Jednáme tak jednak z důvodu jejich nevelké odlišnosti, jednak kvůli aspektu svátku sv. Jiří, jehož způsoby zapsání v rukopisech tohoto typu demonstrují frekvenci i oblíbenost jeho svátku v době českého středověku.³⁰⁵

Nejstarší kalendář, který vznikl v okruhu svatovítské kapituly, je datován do roku 1143 a dochoval se v tzv. *Codexu Gertrudiano*.³⁰⁶ Vznikl jako náhrada za rukopisy stejného účelu, zničené v rámci události požáru Pražského hradu v roce 1142, při obléhání Konrádem Znojemským. K jeho užívání patrně nikdy nedošlo, jelikož nikdy nebyly odstraněny jeho zjevné nedostatky. Například kromě svátku sv. Vojtěcha a Marka chybí i svátek svatého Jiří a oktáv sv. Ondřeje je zde uveden dokonce dvakrát.³⁰⁷ Nejstarší

---

³⁰³ První ustanovení pochází ze synodálních statut Jana IV. z Dražic z roku 1336. Viz.: HLEDÍKOVÁ, Zdenka. *Biskup Jan IV. z Dražic (1301-1343)*. Praha, 1992. str. 190-192, 171-173.

³⁰⁴ Změny lze pozorovat v provinciálních statutech Arnošta z Pardubic z roku 1349. Viz.: ZELENY, R. (ed.). *Councils and Synods of Prague and their Statutes (1343-1361)*. Roma, 1972. str. 55, 58, 59.

³⁰⁵ DRAGOON, Michal. Církevní kalendář přemyslovských Čech a některé aspekty jeho vlivu na život soudobé společnosti. In: *Historie: Celostátní studentská vědecká konference*. Ostrava, 1995. str. 27.

³⁰⁶ Srov.: PAC, Gregorz. Kalendarz z Kodeksu Gertrudy jako świadectwo dewocji monarszej. In: *Roczniki historyczne*. R. LXXXIV. Warszawa: Uniwersytet Warszawski, 2018. str. 31-68.

³⁰⁷ Jeho edici je možné nalézt zde: SAUERLAND, H. V.; HASELOFF, A. Haseloff (ed.). *Der Psalter Erzbischof Egberts von Trier (Codex Gertudianus in Cividale)*. Trier, 1901. str. 37-42. Tito autoři jeho vznik nicméně atribuuji do kláštera ve Zwiefaltenu. V polské literatuře se udržuje teorie o jeho polském

dochované kalendárium olomoucké datujeme na rozmezí let 1136-1137 a rukopis, ve kterém se na fol. 2r-9v nachází Olomoucký kolektář, dříve zvaný *Horologium olomucense*,³⁰⁸ je nyní uložen v královské knihovně ve Stockholmu. Dříve byl tento kalendář zpřístupněn pouze ve formě přepisu, který nerozlišoval časové vrstvy zápisů ani různé barvy inkoustu, popř. druhy písma. Dnes nám do něj digitalizace umožňuje v plné šíři nahlédnout a vidět, že se zde jméno sv. Jiří uvádí červeným inkoustem společně se sv. Vojtěchem na 23. dubna a následně je zmíněno ještě jednou o den později.³⁰⁹ Zdá se tedy, že Olomoucký kalendář jako první z nám známých pramenů odkazuje na tehdejší církevní praxi ve slavení svátku svatého Jiří. *Dies natalis* našeho světce se na den shoduje s „nebeskými narozeninami“ svatého Vojtěcha, a tím pádem není překvapením, že v českých středověkých kalendářiích nacházíme rozdílné způsoby zápisu těchto dvou festivit. Oba světci byli buď oslavováni současně, nebo byl svatojiřský svátek odložen na následující den.³¹⁰ V rámci pražské diecéze je tento postup doložen poprvé v breviáři z kláštera sv. Jiří na Pražském hradě.³¹¹

Středověká kalendária z českého prostředí zpracoval rovněž Michal Dragoun. V rámci našeho tématu se na základě jeho přepisu zaměřujeme především na záznamy svátků dostupných středověkých a raně novověkých kalendárií (v Dragounově práci spadá nejmladší do rozmezí roků 1523-1526). Naprostá většina z nich pochází z řádového prostředí, zejména pak z toho benediktinského. Do 12. století proto máme v Dragounově podání k dispozici celkem 6 kodexů, ve kterých ty benediktinské převládají.³¹² Pro 13. století se obsah jeho práce navyšuje o dvě desítky rukopisů a teprve od století 14. zaznamenáváme konec převahy řádové produkce. Zhruba od roku 1450 se do popředí dostávají kalendária světského kléru.³¹³

V naší metodice jsme se rozhodli vyřadit kalendária, u kterých je prokázáno, že jsou jiného než českého původu. Náš celek tedy tvoří dohromady 235 kalendárií, u kterých sledujeme výskyt svátku sv. Jiří, stejně jako možnou formu jeho zápisu.

---

původu (např.: WLODARSKI, B. a kol. *Chronologia polska*. Warszawa, 1957. str. 132), ale J. Kalousek hovoří o tom, že pochází z Čech z prostředka 12. století a že byl určen pro pražský biskupský kostel. Viz: *Časopis českého musea*, č. 76, 1902. str. 159-165.

³⁰⁸ Někde se setkáváme i s možnou datací vzniku Olomouckého horologia před únorem roku 1142.

³⁰⁹ Švédsko, Stockholm, Kungliga biblioteket, sign. A 144, fol. 3v

³¹⁰ KUBÍN, Petr. Le culte médiéval de Saint venceslas et de saint Adalbert en Europe. In: *Práce Historyczne 145 (3)*. Krakow: Jagiellonian University Press, 2018. str. 397-427.

³¹¹ Národní knihovna České republiky, sign.: VI E 13 (dále NK ČR).

³¹² NK ČR sig. VI E 13 (klášter sv. Jiří na Pražském hradě, 2. pol. 12. stol.), NK ČR sig. VI E 4c (Klášter sv. Jiří na Pražském hradě, 2. pol. 12. stol.), NK ČR sig. VI G 11 (Břevnovský klášter, 2. pol. 12. stol.), Kapitulní knihovna Praha, sig. A 57/1 (Ostrovský klášter, cca 1175).

³¹³ DRAGOUN, Michal (2000). str. 14.

Svatojiřský den byl ve statutech oficiálně vyhlášen roku 1376.³¹⁴ Zjišťujeme, že u Dragounem zpracovaných kalendárií řádové provenience³¹⁵ je ve většině rukopisů svatý Jiří označen primárně jako „*martyr*“. Chybí dohromady v pěti rukopisech, přičemž ve čtyřech z nich je pro to jednoznačným důvodem absence měsíce dubna.³¹⁶ Z neznámé příčiny schází v kalendáriu cisterciáckého řádu z 20. let 13. století, který patřil do vlastnictví kláštera v Plasích a později kláštera Zlatá Koruna.³¹⁷ Ve 21 případech byl v těchto řádových kalendáriích vepsán základní rukou černou barvou a největší četnost tohoto označení nalézáme u rukopisů z prostředí řádu kartuziánů (u 12 případů). Celkem v 9 zápisech nejsou informace čitelné.

Přesuneme-li se do prostředí diecézních kalendárií, svátek svatého Jiří chybí z celého Dragounova výčtu celkem ve 13 rukopisech. 10x je pak označen černou základní barvou a zápis je nečitelný pouze ve dvou případech. Od přechodu k diecézním kalendáriím pozorujeme odlišnou formu zápisu ve formě „*Georgii commemoratio*“.³¹⁸ Zcela raritní je zápis svatého Jiří v kalendáři rukopisu litomyšlské diecéze, kde se vyskytuje jako: „*Jeorgii m.*“.³¹⁹

Vezmeme-li v potaz kalendária, která nemají liturgický charakter (Dragoun pracuje s deseti), svátek svatého Jiří obsahují všechna ve formě zápisu červeným inkoustem. Stejný případ zaznamenáváme i na příkladu tří liturgických kalendářů psaných českým jazykem, které Dragoun studuje.

Ve shrnutí z celkového výčtu 235 českých středověkých kalendárií chybí svátek sv. Jiří v 18 případech. Černou barvou základní rukou byl označen celkem 31x a nečitelnost zápisu registrujeme dohromady v 11 záznamech. Po revizi našich výsledků jsme nezaznamenali jinou barvu látky zápisu, než černou nebo červenou. Z 235 kalendářů tedy předložená hlediska reflektují 175 záznamů svátku svatého Jiří, zapsaných červeným inkoustem. Ten byl ve středověkých rukopisech tohoto charakteru nespornou demonstrací důležitosti. To svátek sv. Jiří nepochybně řadí mezi závazné festivity tohoto historického období.

---

³¹⁴ Hledíková, Zdeňka (1992). str. 191.

³¹⁵ Počítáme sem i kalendáře řádu německých rytířů v českých knihovnách, přestože je Dragoun odděluje od řádové části své práce.

³¹⁶ Křížovnická knihovna fragm. 16 (z neznámého prostředí, datace jeho dokončení na 23. února 1373), NK ČR, sig. XIV B 17 (kostel v Těchobuzi, 1. pol. 15. století), Klášterní knihovna Teplá E 9 (1460), Bayerische Staatbibliothek München sig. Clm 177703 (původem pravd. z kláštera na Strahově, 1270-1280).

³¹⁷ NK ČR, sig. I B 10.

³¹⁸ Pozn.: „*commemoratio*“.

³¹⁹ NK ČR, sig. F 29. Pozn.: Jako místo vzniku je uváděn kostel v Přelouči. Datace určena na rok 1415.; Pozn.: Jméno Jiří (ve formě „*Georgius*“ nebo „*Jurik*“) se v našich listinách začíná objevovat od poloviny 12. století. Viz.: *CDB I*, str. 484-485.

Svatojiřský den byl ve středověku významný zejména v hospodářsko – právním ohledu, jelikož se k němu pro poddané vztahovala povinnost odvádět daně vrchnosti (tzv. *svatojiřský ourok*). Tato praxe je doložena již v 13. století, kdy v českých zemích dochází k masovému přechodu k peněžní formě feudální renty.³²⁰ Poddaným jsou v tomto období předepisovány povinné dávky, které musejí odvádět nejprve v neurčitých termínech. Později byla ustanovena praxe, kdy se první polovina těchto daní odváděla na sv. Jiří a druhá na sv. Havla (16. října). V mladších dobách se v některých krajích na svatojiřský den smluvně najímali obecní služebníci (tzv. *hofeři*). Za účasti obecních představitelů se běžně konaly obchůzky po hranicích polí z důvodu kontroly mezníků.³²¹ V tento den se například na Hané přijímali mezi sousedy mladí hospodáři. Podle počasí se na svátek sv. Jiří usuzovalo, jaký bude rok („*Jiří s teplem a Mikuláš s pící.*“; „*Hřmí-li před Jiřím bouře, bude dlouho za kamny dobře.*“; „*Jasný Jiří, pěkný podzimek.*“; „*Je-li na Jiřího obilí tak vysoké, že se do něj může vrána schovat, bude dobrý rok na obilí.*“).³²²

O tom, jestli se svátek sv. Jiří výrazně odrážel i v lidové kultuře středověku nemáme zřejmě žádné dobové zmínky. Z logiky věci ale vyplývá, že do lidové víry vstoupil v západním světě po pádu Cařihradu v roce 1453, kdy byl oživen příběh o jeho boji s drakem. V církevním výkladu tento boj symbolizoval vítězný zápas křesťanství s pohanským zlem a sv. Jiří byl ve středověké Evropě uctíván jako symbol rytířskosti. Náměty z legendy o jeho životě a umučení se později přenesly do lidových divadelních her z období baroka (např.: *Komedie o sv. Jiří mučedníku* od J. K. Killara z Náchoda, datovaná k přelomu 17. a 18. století). Mince s jeho vyobrazením v jezdecké pozici a s drakem (tzv. *jiřský tolar*) byly všeobecně oblíbeným amuletem vojáků.³²³

Den svatého Jiří platil za předěl mezi zimou a létem, za počátek nového vegetačního cyklu, ve kterém se otevírá země. Z této základní představy pravděpodobně vycházejí klasická rčení, která známe i do dnešních dob („*Na svatého Jiří vylézají hadi a štíři.*“; „*Svatý Juří trávu búrří, zem otvřrá*“; „*Do svatého Jiří tráva neroste, kdyby ji kleštěmi tahal, a po svatém Jiřím roste, kdyby ji palicí zatloukal.*“). Pravděpodobně ze stejného základu pramení i lidová představa o světci jako o nebeském klíčníkovi, otevírajícím zemi. To bývalo vyjádřeno prostřednictvím jarních obchůzek se smrtkou

---

³²⁰ Hlavní část daňové renty, nebo rovnou její celek, je tedy pánům poddanými nově odváděn v penězích. Viz.: GRAUS, František. *Dějiny venkovského lidu v Čechách v době předhusitské*. 2. Díl. Praha: ČSAV, 1957. str. 159.

³²¹ Pozn.: Na Brněnsku se udržely až do pol. 20. století. Viz.: BROUČEK, S.; JERÁBEK, R. *Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. A-N*. Praha: EÚ AV ČR, 2007. str. 335.

³²² Ibidem, str. 335.

³²³ Od 17. století se razily mj. v mincovně v Kremnici. Viz.: Ibidem, str. 334.

atp.³²⁴ Mimořádné vlastnosti byly v lidové víře připisovány některým rostlinám a živočichům, získaným před svátkem sv. Jiří (tedy před 23. dubnem). Jednalo se např. o jetelový čtyřlístek, o hada, ještěrku, žábu, mloka nebo krtka. Používalo se jich při různých magických úkonech na posílení tělesných schopností a zdraví, v léčitelství nebo v milostné magii. Čtyřlístek jetele náhodně nalezený před svatým Jiřím znamenal štěstí nositele a nosil se zašitý v oděvu. Panovala všeobecná víra, že před svátkem sv. Jiří nejsou hadi ani ještěrky jedovatí. I jejich usušené maso se používalo v lidovém léčitelství, např. při bolestech zubů, vyrážkách, zimnicích, růži nebo při okuřování koní. Čeledíni vkládali usušený hadí jazyk do bičů, aby měli „čerstvé“ koně; ženci do kosy, aby jim šla práce od ruky. Nadprůměrnou silou se vyznačoval ten, kdo nosil usušený hadí jazyk přivázaný na noze a výřečný měl být ten, kdo si ho vložil pod jazyk. Kdo pečeného hada snědl před svatojiřským svátkem, mohl porozumět řeči zvířat. Motiv hada byl bezpochyby spojen se svatojiřskou rolí drakobijce.³²⁵

Na Řípu jsou doloženy tzv. Svatojiřské poutě od 16. století, které v době národního obrození získaly národní charakter.³²⁶

---

³²⁴ Ibidem, str. 334.

³²⁵ ZÍBRT, Čeněk. *Staročeské výroční obyčeje, pověry, slavnosti a zábavy proudu národní pokud o nich vypravují písemné památky až po náš věk. Příspěvek ke kulturním dějinám českým*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1889. str. 96-97.

³²⁶ BROUČEK, S.; JEŘÁBEK R. (2007). str. 335.

9. Ikonografie

Ikonografické vyobrazení sv. Jiří se v průběhu českého středověku vyskytovalo pravděpodobně velmi málo. Památky, které jsme měli možnost dohledat, svědčí o přítomnosti tohoto motivu v rámci českého umění zejména v době 14. a 15. století. Z hlediska stáří, polohy i významu je určitě nejzajímavějším příkladem středověké svatojiřské ikonografie nástěnná malba v bývalých komnatách severního křídla zámku Jindřichův Hradec. Unikátní fresky svou formou připomínají dokonalý středověký „komiks“, zachycující úplný příběh svatojiřské legendy,³²⁷ která je dále rozšířena o heraldické erby devatenácti českých šlechtických rodů.³²⁸ Otázky, které v souvislosti s ikonografickým vybavením této hradní místnosti vyvstávají, se dotýkají různých oblastí historické vědy. Všechny disciplíny se soustředí na objasnění dvou základních problémů, a to kdy a za jakým účelem tato interiérová výzdoba vznikla.³²⁹

Tzv. Svatojiřský cyklus, jak tuto památku badatelé nazývají, byl vytvořen koncem 30. let 14. století v novější části hradu (byla postavena kolem poloviny 13. století). Místnost vyzdobená nástěnnými malbami přiléhá k severozápadní zdi zámecké kaple sv. Ducha, s níž byla spojena dveřmi.³³⁰ V roce 1559 začala radikální renezanční přestavba středověkých prostor. Jelikož byla do těchto stavebních prací zahrnuta i hradní kaple, došlo k překrytí svatojiřského cyklu bílou barvou. Událost jeho znovuobjevení v 19. století (postupně byl odkrýván od roku 1838), se stala cenným námětem pro romantickou i kritickou historiografii.³³¹ Zcela první rozsáhlou studii věnoval cyklu Jan Erazim Vocel (1802-1871), který odmítl ztotožnění místnosti s pouhým skladištěm zbraní. Nástěnné malby definoval jako ucelený ikonografický celek a v unikátní figurální malbě, vedené ve dvou na sebe navazujících pásech, rozpoznal cyklus legend o svatém Jiří. Erbovní výzdobu v pruhu pod svatojiřským cyklem vysvětlil jako heraldickou galerii účastníků křížových výprav do Pruska a datoval ji do roku 1338. Postavu, zachycenou

---

³²⁷ Viz.: Obrazová přílohy č. 13, 14, 15, 16.

³²⁸ Viz.: Ibidem.

³²⁹ VOLGGER, Ewald. *Sankt Georg und sein Bilderzyklus in Neuhaus/Böhmen (Jindřichův Hradec): historische kunsthistorische un theologische Beiträge*. Marburg: Elwert, 2002. str. 34.

³³⁰ Ve 30. letech 14. století jsou na hradě v Jindřichově Hradci doloženy celkem tři kaple: hradní kaple sv. Ducha, kaple sv. Diviše a kaple sv. Václava. Není zcela jasné, která z nich sloužila jako farní kostel. Jistě víme jen to, že zde v této době vykonával farní práva Řád německých rytířů.

³³¹ Ibidem, str. 34.

vlevo od dveří, identifikoval správně jako donátora Oldřicha III. z Hradce (cca 1298-1348/1349). Vocelův koncept se stal východiskem pro veškerá nadcházející bádání.³³²

Při hledání odpovědi na to, o jakou legendu se ve vyobrazení nástěnných maleb jedná, uplatňuje se v soudobé literatuře nejlogičtější postup – komparace ikonografického vyobrazení cyklu s texty vzácných originálů svatojiřské legendy. Hlavním bodem analýzy je bezpochyby legendární motiv boje sv. Jiří s drakem, který se bohužel nevyskytuje v německy psaných svatojiřských legendách z 13. století. Jak víme, tento prvek nacházíme až ve *Zlaté legendě*, nicméně její rámec ikonografickému provedení maleb stále úplně neodpovídá. Adekvátní model našla J. Krčálová v rýmované staročeské legendě o sv. Jiří, kterou objevil Adolf Patera. Ten ji datoval do rozmezí let 1340-1360 a v porovnání tohoto literárního díla s obrazovou kompozicí lze dospět k závěru, že spolu oba příběhy úzce souvisí.³³³

V rámci středověkých Čech představuje umělecké svatojiřské svědectví také dílo bratrů Martina a Jiřího z Kluže. Jedná se o bronzovou sochu světce na nádvoří Pražského hradu, kterou bratři vyhotovili v roce 1373 na žádost krále Karla IV. V roce 1562 byla údajně, při příležitosti jakéhosi slavného turnaje, poškozena a shozena do kašny. Opravena a na nynější místo znovu umístěna byla až v roce 1757, za vlády Marie Terezie.³³⁴

Za pozornost stojí rovněž svatojiřská sbírka posledního aristokratického majitele dnes státního zámku Konopiště. Tím byl následník rakouského císařského trůnu, arcivévoda František Ferdinand d'Este (1863-1914), který se stal v průběhu svého života (snad vlivem svých modenských sbírek) vášnivým sběratelem uměleckých předmětů a kuriozit. Jeho svatojiřská sbírka však představuje jedinou kolekci, kterou arcivévoda vybudoval (v průběhu necelého čtvrtstoletí) od základů sám. Při shromažďování těchto tematických antikvit dokonce soupeřil s britským králem Eduardem VII., který byl rovněž zasvěceným sběratelem obrazů a soch Jiřího Drakobijce. Dokumenty ze zámeckého archivu dokládají, že mnohé z předmětů získal následník trůnu darem od rodinných příslušníků, aristokratických přátel i císařských institucí. Četné nákupy byly uskutečněny v různých aukčních domech (nejčastěji v Mnichově, Vídni, Salzburgu,

---

³³² Ibidem, str. 35.; WOCEL, J. E. *Bericht über eine kunstarchäologische Reise in Böhmen und Mähren*. Mittheilungen der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale 3, 1858. 172 s.

³³³ VOLGGER, Ewald (2002). str. 50; Viz.: KRCÁLOVÁ, J. Die Georgslegende von Neuhaus. In: *Umění* 4. Praha, 1956. str. 311-321.

³³⁴ ZAP, Karel. *Popis královského hradu, hlavního chrámu sv. Víta a všech jiných kostelův a světských stavení na Hradčanech v Praze*. Praha: Kober, 1868. str. 5-6; Viz.: *Obrazová příloha č. 13*.

Lübecku nebo v Kolíně) a poslední z nich byly realizovány ještě v jarních měsících roku 1914, těsně před tragickou smrtí arcivévody a jeho choti v Sarajevu.³³⁵ V současnosti je ve sbírce evidováno celkem 1066 položek, včetně numismatické sbírky a souboru fotografií. V roce 1998 byl proveden soupis s průzkumem stavu 360 kusů dřevořezb a maleb uložených v depozitářích. Dnes se celá Ferdinandova sbírka vystavuje pro zraky veřejnosti v bývalé zámecké oranžerii a návštěvníkovi se zde nabízí impozantní pohled do celého prostoru.³³⁶ Monumentální sochy rámuji slepé arkády po obou stranách, řada jezdců prochází středem místností a plochy stěn zaplňuje rozmanitá skladba uměleckých ztvárnění sv. Jiří. Kolekce představuje cenný soubor dřevořezb, obrazů a dalších artefaktů výtvarného řemesla z období od 15. do počátku 20. století.³³⁷

V soupisu, který v roce 2004 představila Dagmar Martincová vidíme, že máme v arcivévodově sbírce do období pozdního středověku datováno jen několik uměleckých zpracování. Asi nejranější památku představuje dřevořezba, zobrazující světce ve vzpřímené poloze, která je slohem řazena do roku 1420 (tzv. krásný sloh).³³⁸ Dnes se v expozici nachází v druhém poli pilíře (u všech pilastrů oranžerie jsou předsazené hranolové dřevěné podstavce, na nichž jsou umístěny skulptury v životní velikosti). Martincová pak dále uvádí blíže nespecifikovaný soubor soch (mluví o postavách) svatého Jiří, zahalených do dlouhých drapérií nebo plášťů. Ty jsou řazeny do počátku 15. století a nachází se v prvním poli arkád zámecké oranžerie.³³⁹

Je samozřejmostí, že je v otázce svatojiřské sbírky Františka Ferdinanda d'Este nutností brát v potaz fakt, že přesně nevíme, kde zmíněné artefakty vznikly a není tedy zřejmé, že by byly výslovně českého původu. Přestože tato kolekce představuje stále jen jedno téma; sv. Jiří v boji s drakem, jedná se o unikát zejména pro slohové proměny, které je možné u předmětů z 15. až 19. století sledovat (odívání světce, výraz tváře atp.).³⁴⁰

V závěru kapitoly o ikonografii by bylo chybou nezmínit zobrazení svatého Jiří v české gotické malbě. Tzv. Svatojiřský oltář je rozměrný oltářní retábl, který měl být původně umístěn v kapli Panny Marie v klášteře sv. Jiří na Pražském hradě. Většina studií řadí jeho vznik do šedesátých nebo sedmdesátých let 15. století, jelikož bylo právě v této

---

³³⁵ MARTINCOVÁ, Dagmar. Svatojiřská sbírka Františka Ferdinanda d'Este na zámku Konopiště. In: *Památky středních Čech 18.* č. 2. Praha: NPÚ, 2004. str. 1.

³³⁶ Viz.: *Obrazová příloha č. 14.*

³³⁷ *Ibidem*, str. 5.

³³⁸ Poukazuje na něj zejména líbezná řezba tváře, propracované kučery a detaily drapérie.

³³⁹ MARTINCOVÁ, Dagmar (2004). str. 8-10.

³⁴⁰ Pozn.: Zajímavým předmětem (časově mimo středověk) je zde rovněž miniaturní kopie sousoší bratří z Kluže, kterou arcivévoda dostal jako vzpomínkový dar 8. června roku 1911 od pánů Ernsta Silva-Tarouca, Ottokara Czernina a Erweina Nostitze. Martincová neuvádí důvod tohoto daru. Viz.: *Ibidem*, str. 9.

době, za panování abatyše Anny z Kotopek, obnovováno vybavení kláštera po husitských válkách. Nejobsáhlejší a nejpodrobnější zpracování oltáře uvedl v roce 1940 Jaroslav Pěšina v publikaci *Pozdně gotické malířství v Čechách*. Oltář zde označil za tryptych v původním rámu s ústředním námětem Smrti Panny Marie, který obklopují další výjevy mariánského cyklu. Jedinou scénou, jež se vymyká z tohoto ikonografického uchopení, je výjev se Zápasem sv. Jiří. Pěšina tuto skutečnost vysvětluje jednoduše – objednavatelem díla, kterým byl klášter sv. Jiří na Pražském hradě. O autorovi tryptychu se v literatuře hovoří jako o Mistru svatojiřského oltáře a dosud bylo vysloveno mnoho hypotéz o tom, o koho by se mohlo jednat. Pěšina staví oltář do vztahu k norimberskému malířství a zároveň odmítá dřívější návrhy, které oltář připisují do okruhu Michaela Wolgemuta.³⁴¹ Svatojiřský oltář dnes patří do majetku Metropolitní kapituly u sv. Víta a jako výpůjčka je vystaven v expozici středověkého umění v Národní galerii v Praze.³⁴²

---

³⁴¹ Pozn.: Německý malíř a grafik, od něhož se učil i Albrecht Dürer. PĚŠINA, Jaroslav. *Pozdně gotické malířství v Čechách*, Praha, 1940. str. 54–63.

³⁴² Viz.: Obrazová příloha č. 15.

10. Závěr

V předkládané práci jsme si definovali cíl v podobě rekonstrukce svatojiřského kultu v Čechách v době předhusitské. Ve dvou základních částech jsme poskytli všeobecný úvod do svatojiřské problematiky, zabývali jsme se prameny, dosavadním stavem bádání k tématu, šířením kultu z palestinského centra do středověkého křesťanského světa, stejně jako otázkou úcty k tomuto světci a jejích projevů v rámci českého prostředí v kontextu doby, předcházející husitské výboje. Na základě našeho doplňkového výzkumu se přikláníme k tvrzení Jiřího Slámy, který definoval řezenskou diecézi jako hlavního aktéra, jehož prostřednictvím došlo k příchodu svatojiřského kultu do Čech.³⁴³ Dokládají to jak nejstarší prameny, tak i architektonická svědectví, která se týkají zejména brzkých předrománských a románských patrocinií. Přestože se na našem území objevují doklady svatojiřského kultu již v první polovině 10. století, po revizi Boháčova výzkumu souhlasíme s tvrzením, že k jeho největšímu rozmachu došlo s nástupem šlechty po polovině 12. století.³⁴⁴ Také i naše rekonstrukce stávajících kostelů kladených do středověku ukázala, že se svatojiřské patrocinium vyskytovalo v menším počtu (v komparaci s dedikacemi sv. Klimenta, Jana Křtitele, Martina nebo Petra) v době rané kolonizace (do počátku 13. století). Jak Boháč definoval, v této době tvoří jiřská dedikace „*starší vrstvu kostelních titulů*“.³⁴⁵ V klášterním prostředí registrujeme v průběhu středověku patrocinium pouze v jiřském klášteře na Pražském hradě.

Na základě středověkých oltářních zasvěcení, která jsme byli schopni dohledat v pramenech, se domníváme, že jejich počet (7) není příliš významný. V jejich výzkumu je však potřeba počítat s absencí těch, které je možné nalézt v pramenech podstatně mladší povahy. Jelikož jsme limitováni historickou periodou, která sloužila jako pomyslné ohraničení naší studie, těmito zdroji jsme se nezabývali. Potřeba budoucího uceleného výzkumu je tedy více než logická. Prameny dokládají jiřské oltáře poprvé k roku 1371.

Oproti oltářům tvoří bohatý aspekt, svědčící o svatojiřské úctě, bezpochyby relikvie. Jejich evidence nám poskytuje překvapivé závěry, na jejichž základě můžeme tvrdit, že v průběhu celého středověku trvala obliba k našemu světci poměrně nepřetržitě. Vůbec poprvé je oficiálně zmiňuje *Mnich sazavský* ve své kronice k roku 1070. Určitý

---

³⁴³ SLÁMA, Jiří (2006). str. 49.

³⁴⁴ BOHÁČ, Zdeněk. (1973). str. 375.

³⁴⁵ BOHÁČ, Zdeněk. (1973). str. 374

útlum pak registrujeme v období vlády Karla IV., který svatému nevěnoval příliš pozornosti.

Téma svatojiřské ikonografie v českém prostředí jsme v této práci zpracovali pouze okrajově. Jeho závěry, ke kterým je ovšem potřeba přistupovat s obezřetností, vypovídají zejména o tom, že byl svatojiřský motiv používán majoritně v období pozdního středověku (14.-15. století). Zdá se také, že je zobrazení našeho světce v umění výrazně ovlivněné jeho pozdější rolí drakobijce, která měla svůj původ v období křížových výprav. V uměleckém zpracování ho nikde nenacházíme v mučednické podobě.

Náš výzkum svatojiřského svátku v českých středověkých kalendářiích, ve kterém jsme se spoléhali výhradně na Dragounovo zpracování ukázal, že měl sv. Jiří své závazné místo nejen v liturgickém (přihlédli jsme rovněž ke kalendářiím neliturgického charakteru) středověkém životě. Setkáváme se s ním dohromady ve dvou formách zápisu. Zejména v řádových kalendářiích jako s mučedníkem („*martyr*“), v těch diecézních je již svatojiřský zápis povětšinou spojen s jeho připomínkou („*commemoratio*“).

Přestože se svatému Jiří jistě nevěnovalo v českých končinách středověku tolik pozornosti, jaká byla spojena se zemskými patrony, dá se z námi zjištěného usuzovat, že byl bezpochyby důležitou součástí života středověkého člověka. Do popředí vystupuje zejména jeho ochranný aspekt, který získal v pozdější fázi středověku, ale nemělo by se zapomínat ani na jeho roli coby ukázkového mučedníka. Právě touto vlastností si získal první křesťanské komunity, které umožnili šíření jeho příběhu do celého světa.

Seznam zkratek

<i>AS</i>	<i>Acta sanctorum</i>
<i>BHG</i>	<i>Bibliotheca hagiographica Graeca</i>
<i>BHL</i>	<i>Bibliotheca hagiographica Latina</i>
<i>BHL suppl.</i>	<i>Bibliotheca hagiographica Latina supplementum</i>
<i>BS</i>	<i>Bibliotheca sanctorum</i>
<i>CCCM</i>	<i>Corpus Christianorum Continuatio Mediaevalis</i>
<i>CCSL</i>	<i>Corpus Christianorum, Series Latina</i>
<i>CDB</i>	<i>Codex diplomaticus et epistolaris Bohemiae</i>
<i>CSEL</i>	<i>Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum</i>
<i>FRB</i>	<i>Fontes rerum bohemicarum</i>
<i>LC</i>	<i>Libri conf. ad beneficia ecclesiastica Pragensem per Archidioecesim</i>
<i>LE</i>	<i>Libri erectionum archidioecesis Pragensis seaculo XIV. et XV.</i>
<i>MGH AA</i>	<i>Monumenta Germaniæ Historica Auctorum Antiquissimorum</i>
<i>MGH SRG</i>	<i>Monumenta Germaniæ Historica Scriptores rerum Germanicarum</i>
<i>MGH SRM</i>	<i>Monumenta Germaniæ Historica, Scriptores rerum Merovingicarum</i>
<i>MPH</i>	<i>Monumenta Poloniae historica</i>
<i>PCC</i>	<i>Patrologiae Cursus Completus</i>
<i>PL</i>	<i>Patrologia Latina</i>
<i>RBM</i>	<i>Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae</i>
<i>RDP</i>	<i>Registra decimarum papalium</i>
<i>SA</i>	<i>Soudní akta konzistoře pražské z let 1373–1424</i>

Prameny a literatura

Prameny:

Abhandlungen der königlichen böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften. Praha, 1859. 5 folge. 65 s.

Ammianus Marcellinus (ed.). *The Roman History.* London: Bell and Sons, 1911. 646 s.

ARDWICK, C. (ed.). *Aelfric, abbot of Eynsham: An Anglo-Saxon Passion in the Cambridge University Library.* London: The Percy Society, 1850. 62 s.

ARNDT, Wilhelm. *Passio Sancti Georgii.* In: *Berichte über die Verhandlungen der k. sachs. Gesellschaft der Wissenschaften zu Leipzig. Phi. -Hist. Klasse.* 1875, str. 43-70.

AUFHAUSER, Joannes B. *Das Drachenzwunder des heiligen George in der griechischen und lateinischen Überlieferung.* Leipzig: Teubner, 1911. 255 s.

AUFHAUSER, Joannes B. *Miracula s. Georgii.* Leipzig: Teubner, 1913. 178 s.

BOROVÝ, Klement (ed.). *Libri erectionum archidioecesis Pragensis saeculo XIV. et XV.* Pragae, 1875-1889.; PODLAHA, Antonín. *I-VI.* Pragae, 1875-1927.

BRETZHOFF, Bertold (ed.). *Cosmae Pragensis Chronica Boemorum.* In: *MGH SRG.* Berlin, 1923.

BUDGE, E. A. W. *The Martyrdom and Miracles of Saint George of Cappadocia.* London: D. Nutt, 1888. 331 s.

BUTLER, A. J. (ed.). *Ancient Coptic Churches of Egypt.* Vol 1. Oxford: Oxford University Press, 1884. 377 s.

Catalogus Codicum Hagiographicorum Latinorum Bibliotheca Ambrosiana Mediolanensis. Typis Polleunis et Ceuterick, 1892. 171 s.

DAM, Raymond Van (2. ed.). *Glory of the Martyrs.* Liverpool Uni Press. Liverpool, 2004. 160 s.

DETLEFSEN, Detlef. Über einen griechischen Palimpsest in der k.k. Hofbibliothek mit Bruchstücken einer Legende vom heiligen Georg. In: *Wiener Sitzungsberichte. Phi. -Hist. Klasse 27.* 1858. str. 383-404.

- DONNER, Herbert (ed.). *Pilgerfahrt ins Heilige Land*. Katholisches Bibelwerk: Stuttgart, 2003. 408 s.
- DUDLEY FOULKE, William (ed.). *Paul the Deacon: History of the Langobards*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1974. 250 s.
- DUCHESNE, Louis (ed.). *Liber Fpontificalis I*. Paris, 1955–57.
- FEDALTO, G. (ed.). *La chiesa latina in Oriente III, Documenti veneziani*. Verona, 1978
- FLAJŠHANS, Václav (ed.). *Kronika česká III*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1929. 458 s.
- Fredegarii et aliorum chronica: Vitae sanctorum (ed.). In: *MGH SRM*. Vol 2. Hahniani, 1888.
- GELZER, H. (ed.). *Georgii Cyprii Descriptio Orbis Romani*. Lipsiae, 1890.
- GEYER, P. (ed.). *Itinera hierosolymitana saecvli IIII-VIII*. 1898. 240 s.
- HILL, Rosalind (ed.). *Gesta Francorum et aliorum Hierosolimitanorum*. Clarendon Press, 1967. 262 s.
- HRDINA; BLÁHOVÁ (ed.). *Kosmova kronika česká*. Praha: Svoboda, 1972. 259 s.
- HUBER, M. P. (ed.). Johannes Monachus. *Liber de Miraculis. Ein neuer Beitrag zu mittelalterlichen Mönchsliteratur*. Heidelberg: Carl Winters Uni, 1913. 144 s.
- CHIBNALL, Marjorie (ed.). *The Ecclesiastical History of Orderic Vitalis*. Vol 5. Clarendon Press, 1975. 36 s.
- I BARSOUM, Ignatius A. (ed.). *The Scattered Pearls*. Gorgias Press, 2003. 571 s.
- JANIN, Raymond (ed.). *Les églises et les monastères des grands centres byzantins*. Institut francais d'études byzantines, 1975. 492 s.
- KADLEC, Jaroslav. *Das Augustinerkloster Sankt Thomas in Prag vom Gründungsjahr 1285 bis zu Hussitenkriegen. Mit Edition seines Urkundenbuches*. Würzburg: Augustinus-Verlag, 1985. 480 s.
- KANOVNÍK VYŠEHRADSKÝ (ed.). In: *FRB II, str. 201-237*.

- KARWASINSKA, J (ed.). S. Adalberti Pragensis Episcopi et martyris vita I. In: *MPH*. II.
- KARWASINSKA, J (ed.). Sancti Adalberti Pragensis Episcopi et martyris. Vita altera auc. Brunone Querfurtensi. In: KARWASINKA, J. (ed.). *MPH*. IV. Fasc. 2.
- Kronika Pulkavova (ed.). In: *FRB V*.
- KRUSCH, Bruno (ed.). *Passiones vitaeque sanctorum aevi merovingici*. In: *MGH SRM*. Vol 3. Hannover: Hahnsche Buchhandlung, 1888
- KURKA, Josef. *Archidiakonáty kouřimský, boleslavský, hradecký a diecése Litomyšlska. Místopis církevní do roku 1421*. Praha: ČS akc. tiskárna. 1915. 720 s.
- LEES, Beatrice A. (ed.). *Anonymi Gesta Francorum et Aliorum Hyerosolymitanorum*. Oxford: Oxford at the Clarendom Press, 1924. 156 s.
- LEHNER, B. Johannes (ed.). *Die mittelalterlichen Kirchen-Patrozinien des Bistums Regensburg – Teil I*. Regensburg: 1953. 81 s.
- LIPOMANNO, Aloysii. *Historia de Vitis sanctorum*. Tom. II. Venecia, 1553. 478 s.
- LIPPOMANO, Luigi. *Septimus tomus vitarum Sanctorum Patrum*. Venezia, 1558. str. 100-104.
- LUDVÍKOVSKÝ, Jaroslav. *Kristiánova legenda. Život a umučení svatého Václava a jeho báby svaté Ludmily*. Praha: Vyšehrad, 2012. 171 s.
- LUDVÍKOVSKÝ, Jaroslav. Nově zjištěný rukopis legendy Crescente Fide a jeho význam pro datování Kristiána In: *Listy filologické*. Praha: Kabinet pro klasická studia FLÚ AV ČR, 1958. 56-68 s.
- MALATERRA, Geoffrey (ed.). *De Rebus Rogerii*. Bologna: Zanichelli, 1926. 172 s.
- MARCA, Pierre de la. *Marca hispanica sive limes hispanicus, hoc est. Geographica et historica description Cataloniae, Ruscinonis, et circum jacentium populorum*. Regis et illustrissimi Archiepiscopi Parisiensis typographum. Paříž, 1688. 1490 s.
- MIGNE, J. P. (ed.). *Patrologiae cursus completus*. vol 115. 1864. str. 141-161.
- MNICH SÁZAVSKÝ. *Kronika mnicha sázavského*. In: *FRB II*, str. 237–269.

- PATERA, Adolf. O umučení sv. Jiří. Staročeská rýmovaná legenda ze XIV. století. In: *Časopis Musea království Českého*. Praha: Matice česká, 1887. str. 77-105.
- PATERA, Adolf. Zbytky staročeských legend o sv. Jiří ze XIV. století. In: *Časopis Musea království Českého*. Praha: Matice česká, 1881. str. 271-285.
- Conversio Bagoariorum Carantanorum* (ed.). MMFH III. Praha: KLP, 2011. str. 253-282.
- CZECHOROD, Pessina de. *Phosphorus Septicornis*. Pragae: Typis Joannis Arnolti de Dobroslavina, 1673. 722 s.
- PETR, Stanislav. *Soupis rukopisů knihovny při farním kostele sv. Jakuba v Brně*. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2007. 688 s.
- PROCOPIUS (ed.). *On Buildings*. Vol 7. Harvard University Press, 1940. 576 s.
- STUBBS, William (ed.). *The Historical Works of Gervase of Canterbury*. London: Rolls Series, 1880. 724 s.
- SURIUS. L. (ed.). *De probatis sanctorum vitis*. Tom. II. 861 s.
- TADRA, Ferdinand (ed.). *Soudní akta konzistoře pražské z let 1373–1424. I–VII*. Praha, 1893–1901.
- TINGL, F. Antonín; EMLER, Josef. (ed.). *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidiocesim I–X*. Pragae, 1865–1889.
- TOBLER, T.; MOLINIER, A. (ed.). *Itinera hierosolymitana et descriptiones terrae sanctae*. Fick: Ženeva, 1880. 267 s.
- TOMEK, Václav Vladivoj (ed.). *Registra decimarum papalium*. Praha, 1873.
- VAJS, Josef. *Sborník staroslovanských literárních památek o sv. Václavu a sv. Lidmile*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1929. 26 s.
- ZARNKE, Friedrich. Eine zweite Redaktion der Georgslegende aus dem 9. Jh. In: *Berichte über die Verhandlungen der k. sachs. Gesellschaft der Wissenschaften zu Leipzig. Phi. -Hist. Classe 27*. 1875. str. 265–277.

Literatura:

ABEL, P. M. Le tombeau de l'higouméne Cyriaque á Jéricho. In: *Revue Biblique* 8, 1911. str. 286-289.

BAGHOS, Mario. *On the Historical Existence of Saint George*. Bathurst: Charles Sturt University, 2019. 8 s.

BARRON, Caroline M.; STRATFORD, Jenny. *Royal Commission on Historical Monuments: An Inventory of the historical monuments of the City of Oxford*. London: HMSO, 1939.

BARRY, Phillips. The Martyr's Milk (Miraculum: Lac pro sanguine). In: *The Open Court*. 1914. str. 560-573.

BERAN, Josef. *Staroplzeňské kostely. Po stopách zaniklých kostelů ve Staré Plzni, nyní Starém Plzenci*. Plzeň, 1947. str. 11-22

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona. Český ekumenický překlad. Praha: Česká biblická společnost, 2021. 1848 s.

BLAGOJEVIĆ, Gordana. *The Feast of Saint George: Different Cultural Contexts and Traditions*. Belgrade, 2018. 223 s.

BLÁHOVÁ, Marie. *Kroniky doby Karla IV*. Praha. 656 s.

BOHÁČ, Zdeněk. Patrocinia jako jeden z pramenů k dějinám osídlení. In: *Československý časopis historický* 21, 1973. str. 369-388.

BOHÁČ, Zdeněk. Patrocinia v Čechách v době předhusitské a barokní. In: *Pražské arcibiskupství 1344–1994. Sborník příspěvků o jeho působení a významu v české zemi*. Praha: Zvon, 1994. str. 164-178.

BOHÁČ, Zdeněk. *Topografický slovník k církevním dějinám předhusitských Čech. Pražský archidiakonát*. Praha: historický ústav. 2001. 255 s.

BOHÁČ, Zdeněk. Vývoj diecézní organizace českých zemí. In: *Traditio et cultus: Miscelanea Historica Bohemica*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1993. str. 21-31.

BROUČEK, S.; JEŘÁBEK, R. *Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. A-N*. Praha: EÚ AV ČR, 2007. 293 s.

- BRYSON, David; PEARSE, Rodger. *The Passio of Saint George*. Nepublikovaný překlad. 2020. 24 s.
- BUDGE, E. A. W. *Book of the Saints of the Etiopic Church*. Vol. III. Cambridge University Press, 1928. 1333 s.
- BUDGE, E. A. W. *George of Lydda: The Patron Saint of England. Study of the Cultus of St. George in Ethiopia*. London: Luzac and Co, 1930. 284 s.
- BURKHARDT, John Lewis. *Travels in Syria and the Holy Land*. London: John Murray, 1822. 714 s.
- BURKITT, F. C. The Decretum Gelasianum. In: *The Journal of Theological Studies*. Vol. os-XIV, 3. Oxford University Press, 1913. str. 469b-471.
- CARLIN, Martha. *Medieval Southwark*. Londýn: Hambledon Press, 1966. 351 s.
- CASSON, Lionel; HETTICH, Ernest L. *Excavations at Nessana*. Vol II. Princeton University Press, 1950. str. 123-142.
- CLERMONT-GANNEAU, Ch. S. *Archaeological Researches in Palestine*. Vol 2. 1873
- COLLINS, Michael. *St George and the Dragons. The Making of English Identity*. Fronthill, 2018. 288 s.
- CROSS, F. L.; LIVINGSTONE, E. A. *The Oxford Dictionary of the Christian Church*. Oxford University Press, 1997. 1840 s.
- DAMERINI, Gino. *L'Isola e il Cenobio di San Giorgio Maggiore*. Benátky-Verona: Fondazione Cini – Stamperia Valdonega, 1956. 275 s.
- DAVES, Elizabeth. *Three Byzantine Saints*. St Vladimirs Seminary, 1977. 275 s.
- DELEHAYE, Hippolyte. *Les légendes grecques des saints militaires*. Paříž, 1909. 270 s.
- DELEHAYE, Hippolyte. *Les origines du culte des martyrs*. Brusel, 1933. 502 s.
- DRAGOUN, Michal. Církevní kalendář přemyslovských Čech a některé aspekty jeho vlivu na život soudobé společnosti. In: *Historie: Celostátní studentská vědecká konference*. Ostrava, 1995. str. 27-43.
- DRAGOUN, Michal. *Česká středověká kalendária. I-III. Magisterská diplomová práce*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2000.

- ERDMANN, Carl. *The Origin of the Idea of Crusade*. Princeton: Princeton University Press, 1977. 484 s.
- EVETTS, B. T. A. (ed.). *The Churches & Monasteries of Egypt and Some Neighbouring Countries. Attributed to Abú Salih, The Armenian*. Oxford: The Clarendon Press, 1895. 557 s.
- EWIG, Eugen. *Die Verehrung orientalischer Heiliger im spätrömischen Gallien und im Merowingerreich*. In: Festschrift P. E. Schramm. Wiesbaden, 1964. str. 385-400.
- FIALA; HEŘMANSKÝ; MERTLÍK (ed). *Zbraslavská kronika*. Praha: Svoboda, 1976. 598 s.
- FÍŠER, František. *Karlštejn. Vzájemné vztahy tří karlštejských kaplí*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. 367 s.
- FREEMAN, Charles. *Holy Bones, Holy Dust: How Relics Shaped the History of Medieval Europe*. New Haven and London: Yale University Press, 2011. 324 s.
- GIBBON, Edward. *The History of the Decline and Fall of the Roman Empire*. Londýn: John Murray, 1887.
- GOOD, Jonathan. *The Cult of Saint George in Medieval England*. Woodbridge: The Boydell Press, 2009. 230 s.
- GRAUS, František. *Dějiny venkovského lidu v Čechách v době předhusitské*. 2. Díl. Praha: ČSAV, 1957. 632 s.
- HALPERIN, David J. The Ibn Sayyād Traditions and the Legend of al-Dajjāl. In: *Journal of the American Oriental Society*. Vol. 96, č. 2. American Oriental Society, 1976. str. 213-225.
- HAUBRICHS, Wolfgang. *St. Georg auf der frühmittelalterlichen Reichenau. Hagiographie, Hymnographie, Liturgie, und Reliquienkult*. In: *Monographien zur Geschichte des Mittelalters 37*. Stuttgart: Hiersemann, 1993. str. 505-537
- HERWIG, Wolfram. *Conversio Bagoariorum Carantanorum. Das Weissbuch der Salzburger Kirche über die erfolgreiche Mission in Karantanien und Pannonien*. Wien: H. Böhlau, 1979. 419 s.
- HLEDÍKOVÁ, Zdenka. *Biskup Jan IV. z Dražic (1301-1343)*. Praha, 1992. 206 s.

- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka. Farní síť ve středověkých Čechách a možnosti jejího studia. In: HRDINA, J., ZILYNSKÁ, B. (eds.). *Církevní typografie a farní síť pražské církevní provincie v pozdním středověku*. Praha, 2007. 207 s.
- HLEDÍKOVÁ, Zdenka. Vyvrcholení církevně-správního vývoje Čech v době Jana z Jenštejna. In: *Sborník Jenštejn*. Brandýs n. L. 1977. str. 59-73.
- Houses of Benedictine nuns: The nunnery of St. George, Thetford. In: PAGE, William (ed.). *A History of the County of Norfolk*. Vol 2. Londýn, 1906. str. 354-356.
- HRUBÝ, Vilém. Osídlení ostrova sv. Jiří v době hradištní. In: *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity*. Řada archeologicko-klasická (E). Brno: Brněnská universita, 1958, roč. 6., č. 2. str. 75–87.
- CHADWICK, Nora. *The Beginnings of Russian History*. Cambridge University Press, 2016. 194 s.
- JAKUB DE VORAGINE (ed.). *Legenda Aurea*. Uspoř. Anežka Vidmanová. Praha: Vyšehrad, 2012. 444 s.
- KAZHDAN, Alexander. *Oxford Dictionary of Byzantium*. Oxford University Press, 2005.
- KITZLER, Petr. *Athletae Christi. Raně křesťanská hagiografie mezi nápodobou a adaptací*. Praha: Filosofia, 2012. 229 s.
- KOLÁČEK, Josef př. *Svatý Jiří. Životopis a legendy*. Olomouc: Centra Aletti Refugium Velehrad-Roma, 2020. 79 s.
- KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty Islámu*. Praha: Vyšehrad, 2015. 292 s.
- KUBÍN Petr. Kult sv. Mořice v Čechách a na Moravě ve středověku. In: *Studia Mediaevalia Bohemica* 6, 2014. str. 7-16.
- KUBÍN, Petr. *Svatý Vintíř. Poustevník, kolonizátor a diplomat*. Praha: NLN, 2016. 255 s.
- KUBÍN, Petr. Le culte médiéval de Saint venceslas et de saint Adalbert en Europe. In: *Práce Historyczne* 145 (3). Krakow: Jagiellonian University Press, 2018. str. 397-427.
- KUBÍN, Petr. *Sedm Přemyslovských kultů*. Praha: UK KTF, Togga, 2011. 372 s.

- KUBÍN, Petr. Založil Břevnov opravdu sv. Vojtěch? In: LOMIČKOVÁ, R.; JAROŠOVÁ, M. *Ora et labora: Vybrané kapitoly z dějin kultury benediktinského řádu*. Praha, 2013. str. 27-30.
- KUBÍNOVÁ, Kateřina. *Imitatio Romae. Karel IV. a Řím*. Praha: Artefactum, 2006. 441 s.
- KYZOUROVÁ, Ivana. *Svatovítský poklad*. Praha: Správa Pražského hradu, 2012. 180 s.
- LABORDERIE, Olivier de. Richard the Lionheart and the birth of a national cult of St George in England. In: *Nottingham Medieval Studies* 39. 1995, str. 37-53.
- LAZAREV, V. N. *Русская иконопись от истоков до начала XVI века*. Moskva: Iskusstvo, 2000. 152 s.
- Litoměřická kapitula: 950 let od založení*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2007. str. 56.
- MADIGAN, Kevin. *Medieval Christianity: A New History*. New Haven: Yale University Press, 2015. str. (nestránkováno).
- MARTINCOVÁ, Dagmar. Svatojiřská sbírka Františka Ferdinanda d'Este na zámku Konopiště. In: *Památky středních Čech* 18. č. 2. Praha: NPÚ, 2004.
- MARTÍNKOVÁ, Lenka. K tzv. Rynárecké listině z roku 1203 a jejím konfirmacím. In: *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. Řada historická*. vol. 52. Brno: FF MU, 2003. str. 17-29
- MAŘÍK, Jan. *Libická sídelní aglomerace a její zázemí v raném středověku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2009. 283 s.
- MASKARINEC, Maya. *City of Saints: Rebuilding Rome in the Early Middle Ages*. University of Pennsylvania Press, 2018. 320 s.
- MATZKE, John E. Contributions to the History of the Legend of Saint George, with Special Reference to the Sources of the French, German and Anglo-Saxon Metrical Versions. In: *Proceedings of the Modern Language Association* 17. 1902. str. 464-535.
- MATZKE, John E. The Legend of Saint George: Its Development into a Roman d'Aventure. In: *PMLA*, 1904. Vol 19. č. 2. str. 449-478.

- MEIMARIS, Yiannis E. *Chronological Systems in Roman-Byzantine Palestine and Arabia: The evidence of the dated Greek inscription*. Athens, 1992. 432 s.
- MENCL, Václav. Architektura předrománských Čech. In: *Umění 7*. 1959. str. 334-336.
- MENCLOVÁ, Dobroslava. *České hrady II*. Praha: Odeon, 1972. 559 s.
- MENOUŠKOVÁ, Dana. Kostel a kaple sv. Jiří v Uherském hradišti. In: *Slovácko LIV*. Uherské hradiště: Slovácké muzeum, 2012. str. 141-154.
- MENOUŠKOVÁ, Dana. Sedmdesát let archeologických výzkumů středohradištních lokalit na uherskohradištsku a současný stav poznání tzv. ostrova sv. Jiří. In: *Archaeologia historica*. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, 2020, roč. 45., č. 2., 809-829 s.
- MERHAUTOVÁ, Anežka. *Bazilika sv. Jiří na Pražském hradě*. Praha: Academia, 1966. 100 s.
- MERHAUTOVÁ, Anežka. Poznámky k původu kostela sv. Jiří v Plzni-Doubrovce. In: *Umění 11*. 1963. str. 207-209.
- MERHAUTOVÁ, Anežka. Raně středověká architektura v Čechách. Praha: Academia, 1971. 430 s.
- MORGAN, Giles. *St. George: Knight, Martyr, Patron Saint and Dragonslayer*. Pocket Essentials, 2006. str. 144.
- MUK, Jan. Chrám sv. Jiří a gotický špýchar hradu Bechyně. In: *Archaeologia historica*. Praha, 1979. vol. 4. str. 113-117.
- Obraz Svaté země v Adomnánově *De locis sanctis* [rukopis]: Disertační práce / Mgr. Michaela Falátková; vedoucí práce: prof. PhDr. Petr Kubín, Ph.D., Th.D. Praha, 2020. 185 s.
- OLIVEIRA MARQUES, A. H. de. *Daily Life in Portugal in the Late Middle Ages*. University of Wisconsin Press, 1971. 372 s.
- O'LOUGHLIN, Thomas. The library of Iona at the time of Adomnán. In: *The Cambridge history of the Book in Britain*. Vol 1, c. 400–1100. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. str. 570-579.

- PAC, Gregorz. Kalendarz z Kodeksu Gertrudy jako świadectwo dewocji monarszej. In: *Roczniki historyczne*. R. LXXXIV. Warszawa: Uniwersytet Warszawski, 2018. str. 31-68.
- PAPAIOANNOU, S. *Christian Novels from the Menologion of Symeon Metaphrastes*. Harvard University Press, 2017. 314 s.
- PEKAŘ, Josef (ed). *Nejstarší kronika česká ku kritice legend o sv. Ludmile, sv. Václavu a sv. Prokopu*. Praha: Bursík a kohout, 1903. 202 s.
- PĚŠINA, Jaroslav. *Pozdně gotické deskové malířství v Čechách*, Praha, 1940. 217 s.
- PETERSEN, Andrew; PRINGLE, Denis. *Ramla: City of Muslim Palestine*. Archaeopress Publishing, 2021. 332 s.
- PICCIRILLO, M. *The Mosaics of Jordan*. Amman, 1993. 383 s.
- PICCIRILLO, M.; ALLIATA, E. (ed.). *Umm al-Rasas Mayfa'ah I: Gli scavi del complesso di Santo Stefano*. Jerusalem: Studium Biblicum Franciscanum, Collectio Maior 28., 1994.
- PODLAHA, Antonín. *Chrámový poklad u sv. Víta v Praze*. Praha, 1903. 226 s.
- POLC, V. Jaroslav. „Vášeň“ Karla IV. po ostatcích svatých. In: *Otec Vlasti 1316-1378*. Velehrad: Křesťanská akademie, 1980. str. 55-81.
- PRINGLE, Denis. *The Churches of the Crusader Kingdom of Jerusalem: A Corpus*. Vol 2 (L-Z). Cambridge University Press, 1998. 480 s.
- PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny*. Díl I. A–H. Praha, 1947; Díl II. CH–L. Praha, 1949; Díl III. M–Ř, Praha, 1951.
- PROFOUS, Antonín; SVOBODA, Jan. *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny*. díl IV. S–Ž. Praha, 1957.
- RUTH, František. *Kronika královské Prahy a obcí sousedních*. Praha: Pavel Körber, 1904. 899-1204 s.
- RYNEŠ, Václav. Libická tragédie a její oběti v tradici století. In: *Vlastivědný zpravodaj Polabí*. Poděbrady: Polabské muzeum, 1967. 25-46 s.
- SABA, Agostino. La Passione di San Giorgio martire. In due codici dell'Ambrosiana. In: *Aevum*. 1933. str. 3-22.

- SALKO, N. B. *Живопись Древней Руси XI — начала XIII века: Мозаики. Иконы. Фрески*. Leningrad, 1982
- SAWYER, E. A. W. transl. *Michael Psellus. Fourteen Byzantine Rulers*. Harmondsworth: Penguin, 1966. 400 s.
- SEGAL, J. B. *Edessa: The Blessed City*. Oxford: Clarendon Press, 1970. 308 s.
- SETTON, A. M. St George's Head. In: *Speculum* 48. 1973. str. 1-12.
- SCHWARTZ, Joshua J. *Lod (Lydda, Israel): From its origins through the Byzantine period 5600 BCE-640 CE. BAR*. Oxford, 1991. 212 s.
- SLÁMA, Jiří. Svatojiřské kostely na raně-středověkých hradištích v Čechách. In: *Na prahu českých dějin: Sborník prací Jiřího Slámy*. Praha: Karolinum, 2006. str. 47-60.
- SMIRNOVA, E. S. *Живопись Великого Новгорода. Середина XIII — начало XV века*. Moskva: Nauka, 1976. 262 s.
- STEPHENSON, J. (ed.). *Rituale Ecclesiae Dunelmensis*. London: J. B. Nichold, 1840. 310 s.
- STRANGE, Guy Le. *Palestine under the Moslems*. Cambridge: The Riverside Press, 1890. 648 s.
- SURGULADZE, Irakli. Sviatoi Georgi v gruzinskikh religioznikh verovaniakh. In: MUSKHELISHVILI, David (ed.). *Ochkhari*. Tbilisi: Mematiane. str. 369-379.
- ŠOLLE, Miloš. Kouřim v mladší a pozdní době hradištní. In: *Památky archeologické LX*. str. 1-124.
- ŠOLLE, Miloš. *Kouřim v průběhu věků*. Praha: Academia, 1981. 156 s.
- TOMEK, Vladivoj Václav. *Dějepis města Prahy*. 1. Díl. Praha: Komise Františka Řiwnáče, 1855. 630 s.
- TUREK, Rudolf. *Libice. Knížecí hradisko X. věku*. Praha: Národní muzeum, 1966-1968. 152 s.
- TUSKER, G.; KNAPP E. Europäische Verbindungen der mittlealterlichen Heiligenverehrung in Ungarn. In: *Analecta Bollandiana 110* (ed.), 1990. str. 31-60.

VOLGGER, Ewald. *Sankt Georg und sein Bilderzyklus in Neuhaus/Böhmen (Jindřichův Hradec): historische kunsthistorische un theologische Beiträge*. Marburg: Elwert, 2002. 182 s.

WALTER, Christopher. *Warrior Saints in Byzantine Art and Tradition*. Routledge, 2003. 384 s.

WALTER, Christopher. The Origins og the Cult of Saint George. In: *Revue des Études Byzantines* 53. 1995. str. 295-326.

WALTER, W. S. (ed.). *Aelfric 's Lives of saints: being a set of sermons on Saints' Days formerly observed by the English Church*. London: Early English Text Society, 1881. 568 s.

WHITE, Monica. *Military Saints in Byzantium and Rus, 900-1200*. Cabridge University Press, 2013. 269 s.

WILKINSON, John (2. ed.). *Jerusalem pilgrims: Before the Crusades*. Aris and Phillips, 2002. 420 s.

WIRTH, Zdeněk. *Soupis památek politických a uměleckých. V politickém okresu kladenském*. Praha: Nákladem archaeologické komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1907. 136 s.

WIŚNIEWSKI, Robert. *The Beginnings of the Cult of Relics*. Oxford University Press, 2019. 272 s.

WLODARSKI, B. a kol. *Chronologia polska*. Warszawa, 1957. 491 s.

WOCEL, J. E. *Bericht über eine kunstarchäologische Reise in Böhmen und Mähren*. Mittheilungen der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale 3, 1858. 172 s.

WOODS, David. The Origins of the cult of Saint George. In: TWOOMEY, D. V. *The Great Persecution: The Proceedings of the Fifth Patristic Conference*. Maynooth, 2003. str. 141-158.

ZAP, Karel. *Popis královského hradu, hlavního chrámu sv. Víta a všech jiných kostelův a světských stavení na Hradčanech v Praze*. Praha: Kober, 1868. 45 s.

ZELÉNY, R. (ed.). *Councils and Synods of Prague and their Statues (1343-1361)*. Roma, 1972. 104 s.

ZÍBRT, Čeněk. *Staročeské výroční obyčeje, pověry, slavnosti a zábavy prostonárodní pokud o nich vypravují písemné památky až po náš věk. Příspěvek ke kulturním dějinám českým*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1889. 293 s.

ZILYNSKÁ, B., SYNOVCOVÁ BOROVIČKOVÁ, J. Církevní topografie středověkých Čech Projekt databázového zpracování: aktuální stav. In: *Studia historica Brunensia*, 2021. str. 227-243.

Elektronické zdroje:

BOICU, Dragos. “γάλα ἀντὶ αἵματος”- An Unwonted Hagiographic Topos. *Religions* [Online]. Sibiu, 2022.

Dostupné z: <https://doi.org/10.3390/rel13070613>

CASTIÑEIRAS, Manuel. Crossing Cultural Boundaries: Saint George in the Eastern Mediterranean under the Latinokratia (13th–14th Centuries) and His Mythification in the Crown of Aragon. In: *Arts* [Online]. Barcelona: Department of Art and Musicology, Universitat Autònoma de Barcelona, 2020. str. 1-56. [cit. 04.11.2023].

Dostupné z: <https://doi.org/10.3390/arts9030095>

WILKINSON, Philip. Ruardean, Gloucestershire. In: <https://englishbuildings.blogspot.com/> [online]. 15. 1. 2015. [cit. 28. 5. 2023].

Dostupné z: <https://englishbuildings.blogspot.com/2015/01/ruardean-gloucestershire.html>

ZAJÍC, Libor. *Relikvie svatých a jejich kult v českých zemích do husitských válek*. Nepublikovaná magisterská práce. Historický ústav na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity, Brno, 2017. 100 s.

Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/ice8p/>

Elektronické databáze:

Kulturní památky – Národní památkový ústav

Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/pamatkova-pece/pamatkovy-fond/kulturni-pamatky>

Manuscriptorium

Dostupné z: <https://www.manuscriptorium.com/cs>

Národní digitální knihovna

Dostupné z: <https://www.ndk.cz>

NOWAKOWSKI, P. *The Cult of Saints in Late Antiquity* [online]. University of Oxford, 20. 7. 2016. [cit. 22. 2. 2023].

Dostupné z: <http://csla.history.ox.ac.uk/record.php?recid=E01754>

Seznam příloh

Příloha 1 – Počet románských kostelů podle Boháče.

Příloha 2 – Grafické znázornění předrománských a románských kostelů a svatyní v Čechách do roku 1250.

Příloha 3 – Svatojiřské předrománské a románské kostely v Čechách.

Příloha 4 – Grafické znázornění všech svatojiřských kostelů kladených do středověku.

Příloha 5 – Soupis všech stávajících svatojiřských kostelů kladených do středověku.

Příloha 6 – Svatojiřské kostely pražského archidiakonátu v době předhusitské.

Příloha 7 – Středověká svatojiřská oltářní patrocinia doložená prameny.

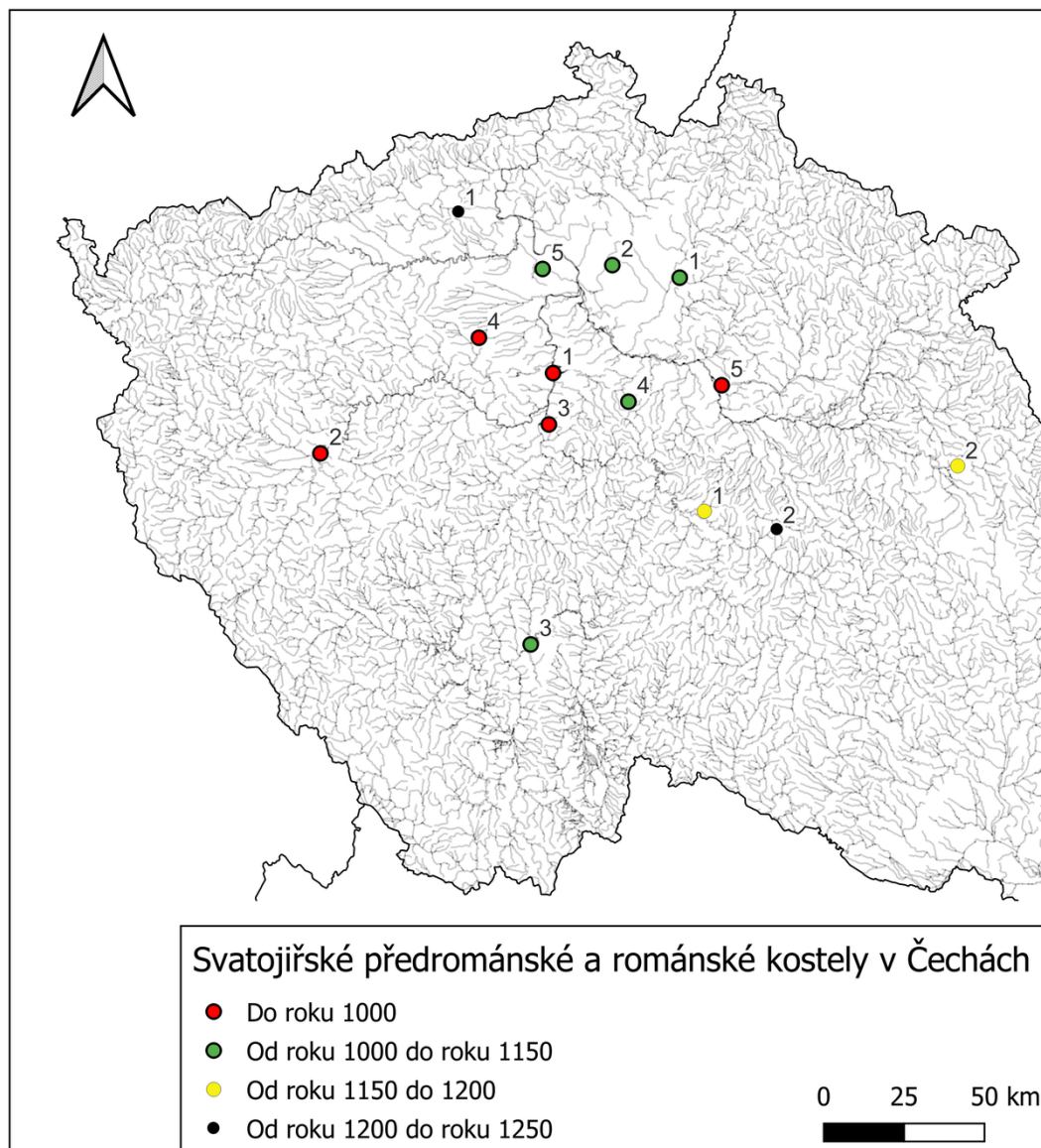
PŘÍLOHY

Příloha 1 – Počet románských kostelů do roku 1250 podle Boháče.³⁴⁶

Zasvěcení	do r. 1000	1000-1100	1100-1150	1150-1200	1200-1250
Panna Maria	4	-	4	15	13
Kliment	1	1	1	1	1
Vít	1	-	-	-	3
Petr	3	5	6	11	21
Jan Křtitel	1	4	5	6	6
Jiří	3	-	3	2	2
Michael Arch.	1	-	3	-	3
Václav	3	3	4	4	11
Vavřinec	-	4	3	2	6
Havel	-	-	1	3	3
Gothard	-	-	2	2	1
sv. Kříže	-	-	2	4	2
Martin	-	-	3	5	11
Linhart	-	-	-	3	2
Jiljí	-	-	-	8	4
Bartoloměj	-	1?	-	3	9
Jakub	-	-	-	10	13
Mikuláš	-	-	-	4	13
Všech svatých	-	-	-	2	4
Prokop	-	-	-	-	4

³⁴⁶ Převzato z: BOHÁČ, Zdeněk. Patrocinia jako jeden z pramenů k dějinám osídlení (1973). str. 376; Srov. BOHÁČ, Zdeněk. Patrocinia románských kostelů v Čechách (1972). str. 42.

Příloha 2 – Grafické znázornění předrománských a románských kostelů a svatyně v Čechách do roku 1250.³⁴⁷

Legenda				
	Do roku 1000	1000-1150	1150-1200	1200-1250
1	Praha – Hrad	Mladá Boleslav	Pertoltice	Lukov
2	Plzeň – Doubravka	Hradsko (Kanina)	Svatý Jiří	Tis
3	Vrané n. Vltavou	Bechyně		
4	Libušín	Hradešín		
5	Libice	Říp		

³⁴⁷ Mapu graficky zpracoval Kristián Jócsik.

Příloha 3 – Svatojiřské předrománské a románské kostely v Čechách.³⁴⁸

Do r.1000	1000-1150	1150-1200	1200-1250	Kostel	Patrocinium	Místo
				Kristián (ed. Pekař, s. 96)	Kristián (ed. Pekař, s. 96)	Kristián (ed. Pekař, s. 64)
				(FRB V, s. 27)	(FRB V. s. 27)	1383 (Profous)
				993 (CDB I. č. 375, s. 348)	993 (CDB I. č. 375, s. 348)	993 (Profous)
				(RBM II č. 1679, s. 722, 723)	(RBM II č. 1679, s. 722, 723)	993 (Profous)

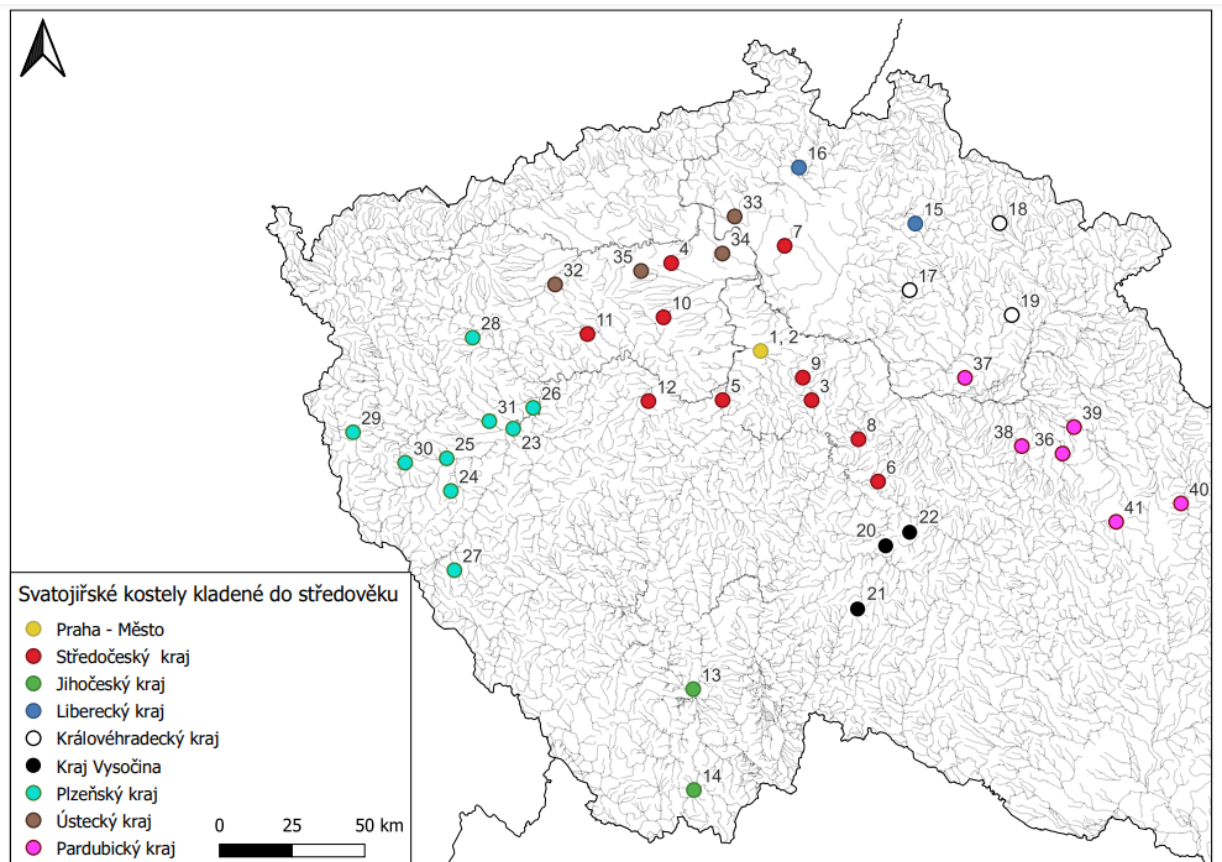
³⁴⁸ Vycházíme z vlastního výzkumu pramenů a sekundární literatury. Viz: BOHÁČ, Zdeněk. *Topografický slovník k církevním dějinám předhusitských Čech* (2001); PROFOUS. *Místní jména v Čechách* (1954-1957). Česká akademie věd a umění.; Pozn.: Vyškrtnutá políčka značí, že se nám záznam nepodařilo dohledat.

	Mladá Boleslav			1098 - PRAŽÁK, Jiří. <i>Nejstarší listina pražského kostela...</i>	1098 - PRAŽÁK, Jiří. <i>Nejstarší listina pražského kostela...</i>	1052 (CBD I, č. 361)
	Hradsko u Kaniny			14. st. - KURKA, Josef. <i>Archidiak. kouřimský... s. 292</i>	14. st. - KURKA, Josef. <i>Archidiak. kouřimský...s. 292</i>	1217 (Profous)
		Pertoltice		-	-	1352 (Profous)
		Svatý Jiří		1199 (CDB II. Č. 11, s. 9)	1199 (CDB II. Č. 11, s. 9)	1199 (CDB II. Č. 11, s. 9)
			Lukov	-	-	1378 (Profous)

			Tis	1227 (CDB II, č. 303, s. 301)	1227 (CDB II, č. 303, s. 301)	-
Litoměřice				1363 (LC I, Alt. s. 30)	1363 (LC I, Alt. s. 30)	993 (CBD I, č. 375, s. 349)
Libušín				-	-	1046 (CDB I, č. 387, s. 359)
Libice				1227 (CDB II, č. 378, s.422)	1227 (CDB II, č. 378, s.422)	995 (MGH SRG, Cosm. s. 49)
	Bechyně			2. pol. 12. století (CDB I, č. 285. s. 251; č. 280, s. 247; č. 325, s. 298; č. 399, s. 412)	2. pol. 12. století (CDB I, č. 285. s. 251; č. 280, s. 247; č. 325, s. 298; č. 399, s. 412)	1120 (Profous)

	Hradešín			-	-	1358 (Profous)
	Říp			1126 - Kanovník vyš. (FRB II, s. 205)	1126 - Kanovník vyš. (FRB II, s. 205)	1126 - Kanovník vyš. (FRB II, s. 205)

Příloha 4 – Grafické znázornění všech svatojiřských kostelů kladených do středověku.³⁴⁹

³⁴⁹ Mapu graficky zpracoval Kristián Jócsik.

Legenda			
1	Praha – Hrad	22	Řečice
2	Hloubětín	23	Plzeň – Doubravka
3	Jevany	24	Buková
4	Vraný – Lukov	25	Hradec
5	Vrané n. Vltavou	26	Lomnice – Kostelec
6	Pertoltice	27	Strážov
7	Hradsko – Mělník	28	Manětín-Luková
8	Uhlířské Janovice	29	Přimda
9	Hradešín	30	Semněvice
10	Libušín	31	Malesice
11	Lubná	32	Blšany – Soběchleby
12	Tmaň	33	Hoštka – Malešov
13	Hluboká n. Vltavou	34	Říp
14	Kaplice	35	Panenský Týnec
15	Karlovice	36	Luže – Voletice
16	Dobranov	37	Vápno
17	Libáň – Psinice	38	Orel
18	Dolní Branná	39	Radhošť
19	Hněvčeves	40	Kunčina
20	Želiv – Lhotice	41	Pomezí
21	Božejov		

Počet	Lokalita	Dobové zařazení
Praha – město		
1	Praha – Hrad	okolí roku 920
2	Hloubětín (Praha 9)	gotický původ (před rokem 1365)
Středočeský kraj		
3	Jevany	gotický původ (13. století)
4	Vraný – Lukov	románský původ
5	Vrané nad Vltavou	středověké založení (cca 993)
6	Pertoltice	románský původ (12. století)
7	Hradsko – Mělník	gotický původ (13. století)
8	Uhlířské Janovice	13. století
9	Hradešín	románský původ (13. století)
10	Libušín	románský původ (13. století)
11	Lubná	14. století
12	Tmaň	gotický původ
Jihočeský kraj		
13	Hluboká nad Vltavou	gotický původ
14	Kaplice	gotický původ (rok 1359)
Liberecký kraj		
15	Karlovice	středověké založení
16	Dobranov	gotický původ (rok 1379)
Královéhradecký kraj		
17	Libáň – Psinice	gotický původ
18	Dolní Branná	14. století (poz)
19	Hněvčeves	gotické původ (1. pol. 14. století)

³⁵⁰ Vycházíme z online databáze Kulturní památky Národního památkového ústavu.

Kraj Vysočina		
20	Želiv – Lhotice	gotický původ
21	Božejov	středověký původ
22	Řečice	gotický původ (1. pol. 14. století)

Plzeňský kraj		
23	Plzeň – Doubravka	románský původ (12. století)
24	Buková	gotické původ (pol. 14. století)
25	Hradec	gotický původ (14. století)
26	Hromnice-Kostelec	gotický původ
27	Strážov	gotický původ (13. století)
28	Manětín – Luková	gotický původ
29	Přimda	románský původ
30	Semněvice	gotický původ
31	Malesice	gotický původ (14. století)

Ústecký kraj		
32	Blíšany – Soběchleby	základy gotického původu (14. století)
33	Hoštka – Malešov	středověký původ
34	Říp (rotunda)	románský původ (cca 1039)
35	Panenský Týnec	1393

Pardubický kraj		
36	Luže – Volečice	gotický původ (2. čtvrtina 14. století)
37	Vápno	středověký původ
38	Orel	gotický původ (3/4 14. století)
39	Radhošť	středověký původ
40	Kunčina	gotický původ
41	Pomezí	gotický původ (1. pol. 14. století)

Příloha 6 – Svatojiřské kostely pražského archidiakonátu v době předhusitské.³⁵¹

Lokalita	Nejstarší doklad o existenci objektu	Nejstarší doklad o zasvěcení	Dílčí informace
Pražský děkanát			
Klášteř sv. Jiří na Pražském hradě	915	915; 967?	
Ořešský děkanát			
<i>Kostel sv. Jiří v Dušníkách³⁵²</i>	1227	1595	<i>K problematice kostela v Dušníkách viz.: str. 51.</i>
Podbrdský děkanát			
Kostel sv. Jiří ve Tmani	1315	1543	
Rakovnický děkanát			
Kostel sv. Jiří v Lubné	1357	1651	
Slánský děkanát			
Kostel sv. Jiří na hradišti v Libušíně	1352	1566	
Kostel sv. Jiří v Lukově	1352	1675	

³⁵¹ Převzato z: BOHÁČ, Zdeněk. *Topografický slovník k církevním dějinám předhusitských Čech* (2001).

³⁵² K problematice kostela v Dušníkách viz.: str. 51, 52.

Kostel sv. Jiří v Panenském Týnci	1321	1675	
--------------------------------------	------	------	--

Podřipský děkanát			
Kaple sv. Jiří na hoře Říp	1126	1126	

Brandýský děkanát			
Kostel sv. Jiří v Hloubětíně	1207	1597	

Říčanský děkanát			
Kostel sv. Jiří ve Vraném nad Vltavou	993	1651	

Příloha 7 – středověká svatojiřská oltářní patrocina doložená prameny.

Lokalizace oltáře	První zmínka	Pramen
Kláster sv. Jiří – Pražský hrad	1371	TOMEK, V. 2. D. s. 93
Mšeno u Mělníka	1375	LC III/IV s. 40
Kostel Všech svatých ve Stříbře	1390	LC V, s. 10
Častolovice	1399	LE, s. 176 (č. 94)
Chrám sv. Víta – Pražský hrad	1401	LE, s. 255 (č. 135a)
Hrad Krupka	1400	LE, s. 178 (č. 95)
Bělá u Přelouče	1403	LE, s. 350 (č. 180)

Seznam obrazových příloh

Obrazová příloha 1 – Chodníková mozaika kostela sv. Štěpána v lokalitě Umm ar-Rasas v Zajordání.

Obrazová příloha 2 – Lydda, pláněk půdorysu kostela svatého Jiří a přidružených struktur.

Obrazová příloha 3 – Současná podoba kostela sv. Jiří a kongregační mešity Al-Khidr ve městě Lod, v Izraeli.

Obrazová příloha 4 – Zorava/Ezra, inskripce na syrském kostele sv. Jiří.

Obrazová příloha 5 – Shakka/Maximianopolis, inskripce na syrském kostele sv. Jiří.

Obrazová příloha 6 – Staraja Lagoda, freska s vyobrazením sv. Jiří.

Obrazová příloha 7 – Velký Novgorod, ikona svatého Jiří.

Obrazová příloha 8 – Gruzie, Tsebeldin ikonostas.

Obrazová příloha 9 – Inskripce na Porta Appia v Římě.

Obrazová příloha 10 – Řím, kostel sv. Jiří na Velabru.

Obrazová příloha 11 – Anglie, tympanon s vyobrazením sv. Jiří v Ruardeniu.

Obrazová příloha 12 – Anglie, tympanon s vyobrazením sv. Jiří v Brinsopu.

Obrazová příloha 13 – Jihovýchodní zeď místnosti s nástěnnou malbou svatojiřského cyklu v Jindřichově Hradci.

Obrazová příloha 14 – Jihozápadní zeď místnosti s nástěnnou malbou svatojiřského cyklu v Jindřichově Hradci.

Obrazová příloha 15 – Severozápadní zeď místnosti s nástěnnou malbou svatojiřského cyklu v Jindřichově Hradci.

Obrazová příloha 16 – Severovýchodní stěna místnosti s nástěnnou malbou svatojiřského cyklu v Jindřichově Hradci.

Obrazová příloha 17 – Výjev ze Svatojiřského cyklu v Jindřichově Hradci. Svatý Jiří na koni propichuje draka svým kopím (scéna 5).

Obrazová příloha 18 – Výjevy ze Svatojiřského cyklu v Jindřichově Hradci. a) Sv. Jiří drží sloup s modlou a zároveň žehná. Na trůnu sedí král Dacián (scéna 20). b) Klečící světec, který chce zemřít. Král stojící nad ním (scéna 21).

Obrazová příloha 19 – Výjevy ze Svatojiřského cyklu v Jindřichově Hradci. a) Sv. Jiří stíná kat a dva andělé odnášejí do nebes nahé dítě v Mandorle (symbol odnášení duše

světce) (scéna 56). b) Ohnivé jazyky sestupují z mraků na Daciána a jeho vyděšené společníky (scéna 57).

Obrazová příloha 20 – Pražský hrad, bronzová socha sv. Jiří od bratrů z Kluže.

Obrazová příloha 21 – Státní zámek Konopiště, pohled na svatojiřskou sbírku Ferdinanda d'Este v zámecké oranžerii (Muzeum sv. Jiří).

Obrazová příloha 22 – Národní galerie v Praze, Svatojiřský oltář.

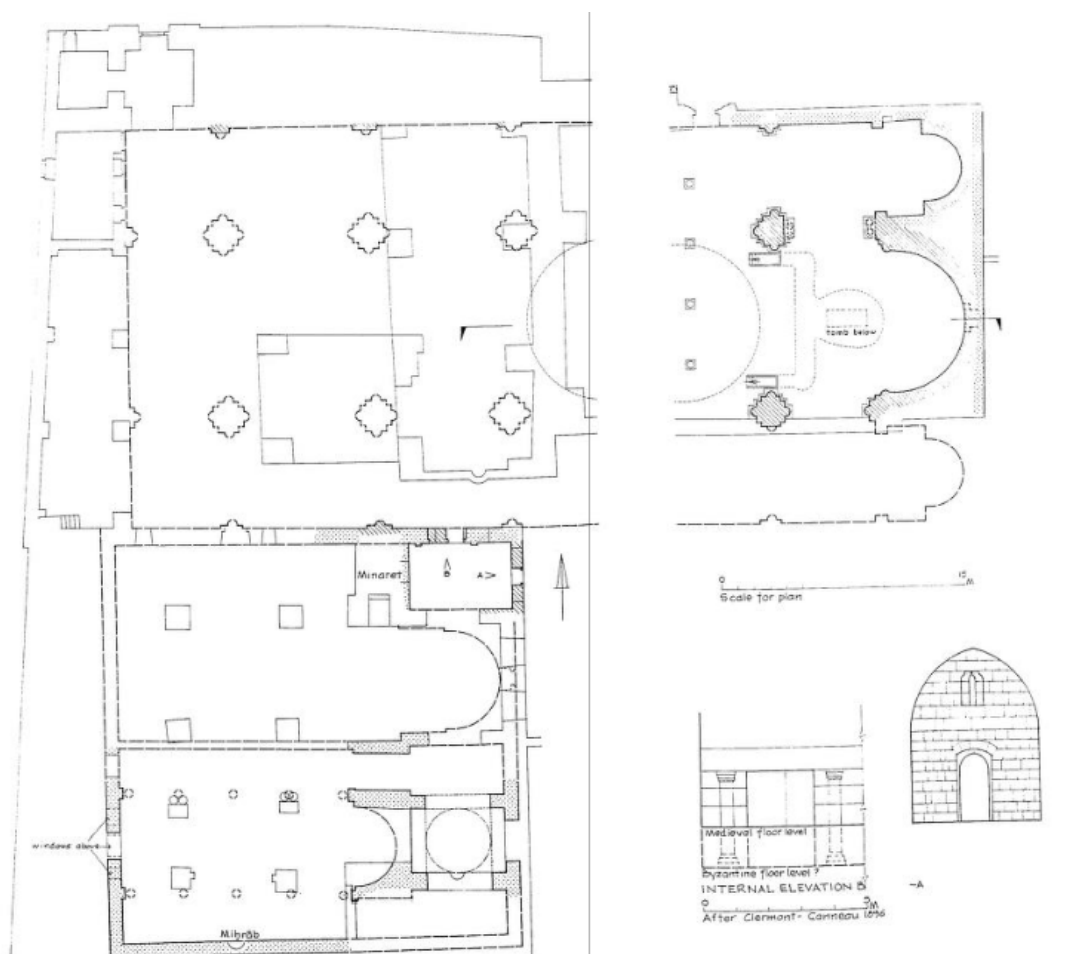
OBRAZOVÉ PŘÍLOHY

Obrazová příloha 1 – Chodníková mozaika kostela sv. Štěpána v lokalitě Umm ar-Rasas v Jordánii. Pravděpodobně zobrazuje palestinský kostel v Lyddě již v 8. století (nápis „Diospolis“).³⁵³

³⁵³ Foto: Dick Osseman.

Obrazová příloha 2 – Lydda, pláněk půdorysu kostela svatého Jiří a přidružených struktur.³⁵⁴

³⁵⁴ Převzato z: PRINGLE, Denis. *The Churches of the Crusader Kingdom of Jerusalem: A Corpus*. Vol 2 (L-Z). Cambridge University Press, 1998. str. 13, 14.

Obrazová příloha 3 – Současná podoba kostela sv. Jiří a kongregační mešity Al-Khidr ve městě Lod, v Izraeli.³⁵⁵

---

³⁵⁵ Foto: Avigdor Freud.

Obrazová příloha 4 – Zorava/Ezra, nápis na syrském kostele sv. Jiří.³⁵⁶

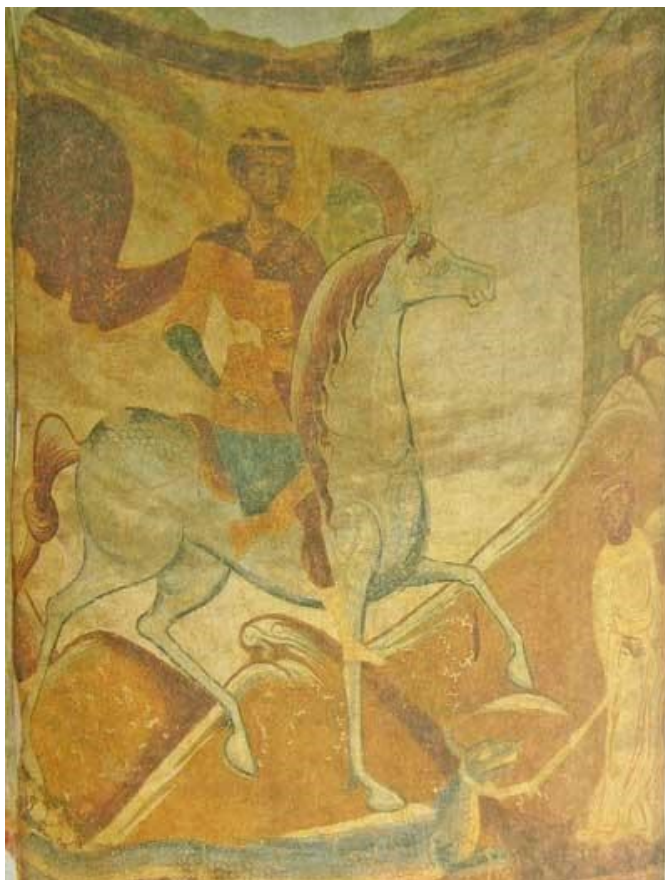
Obrazová příloha 5 – Shakka/Maximianopolis, nápis na syrském kostele sv. Jiří.³⁵⁷

2158.

†	ΟΙΚΟ	ΣΑΓΙΩΝ	ΘΕΛΟ	ΦΟΡΩΝ		ΜΑΡΤΥΡΩΝ	ΓΕΩΡΓΙΟΥ	ΚΑΙ	ΤΩΝ
ΣΥΝΑΥΤ	ΩΑΓΙΩΝ	Ε[ΚΠ]	Ρ[ΟΦ]	ΩΡ	⊕	ΤΙΒΕΡΙΝΟΥ	ΕΠΙ	ΚΕΚΤΙ	ΕΝΕΚ
ΜΕΛΙΩΝ	ΤΩΙΕ[Ρ]	ΑΤΙΟΝ	ΚΑΙ	ΤΗΝ		Π[Ρ]Ο[Ε]	ΘΗ[Κ]	ΗΝ	ΤΟΥ
ΙΝΔΙΕ	ΕΤΟΥ	ΣΣΖΓ	ΠΟΥ	ΔΗΔΕ		ΓΕΩΡΓΙ	ΥΚΑΙ	ΕΡΓΙ	ΜΕΓΑΛ
ΔΙΑ	ΚΚ								

³⁵⁶ Zdroj: PEARSE, Roger. The oldest dateable inscription mentioning St George. In: <https://roger-pearse.com> [online]. Wordpress, 23.05.2018. [cit. 28. 5. 2023]. Dostupné z: <https://www.roger-pearse.com/weblog/2018/05/23/the-oldest-dateable-inscription-mentioning-st-george/>

³⁵⁷ Převzato z: WADDINGTON, W. H. *Inscriptions grecques et latines de la Syrie*. Paris, 1870. str. 507.

---

³⁵⁸ Zdroj: SHKAROVSKY, Mikhail Vitallyevich. The Church of St. George the Victorious, Great Martyr (Staraya Lagoda Village, Volkhov District). In: *Culture of the Leningrad oblast* [online]. Alt-Soft Information. [cit. 28. 5. 2023]. Dostupné z: <https://enclo.lenobl.ru/object/1803556266?lc=en>

³⁵⁹ Zdroj: *My Tretyakov* [online]. RDI Digital [cit. 28. 5. 2023]. Dostupné z: <https://my.tretyakov.ru/app/gallery?lang=en&period=11th%20%E2%80%93%2017th%20centuries&category=75855>

---

³⁶⁰ Zdroj: Medieval Georgian Churches and Monasteries. In: <https://grandeflanerie.com/> [online]. [cit. 28. 5. 2023]. Dostupné z: <https://grandeflanerie.com/portfolio/medievalgeorgia/4/>

Obrazová příloha 9 – Inskripce na Porta Appia v Římě. V horní části nápis *ΘΕΟΥ ΧΑΡΙΣ*, ve spodní části dvě invokace ke svatému Jiří a svatému Cononovi.³⁶¹

---

³⁶¹ Převzato z: MASKARINEC, Maya. *City of Saints: Rebuilding Rome in the Early Middle Ages*. University of Pennsylvania Press, 2018. str. 80.

---

³⁶² Foto: Štěpánka Edlová.

Obrazová příloha 11 – Anglie, tympanon s vyobrazením sv. Jiří v Ruardenu.³⁶³

Obrazová příloha 12 – Anglie, tympanon s vyobrazením sv. Jiří v Brinsopu.³⁶⁴

³⁶³ Zdroj: WILKINSON, Philip. Ruardean, Gloucestershire. In: <https://englishbuildings.blogspot.com/> [online]. 15. 1. 2015. [cit. 28. 5. 2023]. Dostupné z: <https://englishbuildings.blogspot.com/2015/01/ruardean-gloucestershire.html>

³⁶⁴ ROSS, David. Brinsop, St George's Church. In: <https://www.britainexpress.com/> [online]. [cit. 28. 5. 2023]. Dostupné z: <https://www.britainexpress.com/attractions.htm?attraction=3898>

Obrazová příloha 13 – Jihovýchodní zeď místnosti s nástěnnou malbou svatojiřského cyklu v Jindřichově Hradci.³⁶⁵

³⁶⁵ Převzato z: VOLGGER, Evald (2002). str. 58-73.

Obrazová příloha 14 – Jihozápadní zeď místnosti s nástěnnou malbou svatojiřského cyklu v Jindřichově Hradci.³⁶⁶

---

³⁶⁶ Ibidem, str. 58-73.

Obrazová příloha 15 – Severozápadní zeď místnosti s nástěnnou malbou svatojiřského cyklu v Jindřichově Hradci.³⁶⁷

---

³⁶⁷ Ibidem, str. 58-73.

Obrazová příloha 16 – Severovýchodní zeď místnosti s nástěnnou malbou svatojiřského cyklu v Jindřichově Hradci.³⁶⁸

³⁶⁸ Ibidem, str. 58-73.

Obrazová příloha 17 – Výjev ze Svatojiřského cyklu v Jindřichově Hradci. Svatý Jiří na koni propichuje draka svým kopím (scéna 5).³⁶⁹

Obrazová příloha 18 – Výjevy ze Svatojiřského cyklu v Jindřichově Hradci. a) Sv. Jiří drží sloup s modlou a zároveň žehná. Na trůnu sedí král Dacián (scéna 20). b) Klečící světec, který chce zemřít. Král, stojící nad ním (scéna 21).³⁷⁰

³⁶⁹ Ibidem, str. 58-73.

³⁷⁰ Ibidem, str. 58-73.

Obrazová příloha 19 – Výjevy ze Svatojiřského cyklu v Jindřichově Hradci. a) Svatého Jiří stíná kat a dva andělé odnášejí do nebes nahé dítě v Mandorle (symbol odnášení světcovy duše) (scéna 56). b) Ohnivé jazyky sestupují z mraků na Daciána a jeho vyděšené společníky (scéna 57).³⁷¹

³⁷¹ Ibidem, str. 58-73.

Obrazová příloha 20 – Pražský hrad, bronzová socha sv. Jiří od bratrů z Kluže.³⁷²

Obrazová příloha 21 – Státní zámek Konopiště, pohled na svatojiřskou sbírku Ferdinanda d'Este v zámecké oranžerii (Muzeum sv. Jiří).³⁷³

³⁷² Zdroj: Fontána se sochou sv. Jiří. In: <https://www.prazskekasny.cz/> [online]. [cit. 28. 5. 2023]. Dostupné z: <https://www.prazskekasny.cz/fontana-se-sochou-sv-jiri/>

³⁷³ Zdroj: Muzeum sv. Jiří. In: <https://www.zamek-konopiste.cz/cs> [online]. [cit. 28. 5. 2023]. Dostupné z: <https://www.zamek-konopiste.cz/cs/informace-pro-navstevniky/prohlidkove-okruhy/90188-muzeum-sv-jiri>

Obrazová příloha 22 – Národní galerie v Praze, Svatojiřský oltář (zobrazení svatého Jiří vlevo dole).³⁷⁴

³⁷⁴ Fotografická reprodukce: Národní galerie v Praze.